

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Edvino Navicko,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Viešojo intereso gynimas civiliniame procese

Vadovas: Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius

Recenzentas: Lekt. Egidijus Laužikas

Vilnius

2017

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
IŽANGA	4
1. VIEŠOJO INTERESO DOKTRINOS IR SAMPRATA LIETUVOJE	9
1.1. Viešojo intereso doktrinos	9
1.1.1. Bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija	10
1.1.2. Bendrojo intereso viešojo intereso koncepcija.....	13
1.2. Viešojo intereso doktrinų apraiškos Lietuvoje	16
1.3. Viešojo intereso samprata Lietuvoje.....	20
2. VIEŠOJO INTERESO GYNIMO BŪDAI IR PRIEMONĖS	27
2.1. Viešojo intereso gynimo būdai	27
2.2. Šalys ex officio	29
2.2.1. Efektyvaus viešojo intereso gynimo pagrįstumo problema	30
2.2.2. Prokuroro priežiūros funkcija.....	33
2.2.3. Valstybės ir savivaldybių institucijų pareiga ginti viešąjį interesą	39
2.2.4. Valstybės ir savivaldybių institucijų teisinio pagrindo ginant viešąjį interesą problema.....	42
2.3. Viešojo intereso gynimo priemonės.....	45
2.3.1. Viešojo intereso gynimo sąlygos.....	46
2.3.2. Teisinio reglamentavimo pokyčiai ir tolimesnė perspektyva.....	50
3. TEISMAS, KAIP VIEŠĄJĮ INTERESĄ GINANTIS SUBJEKTAS, IR NEDISPOZITYVIOS BYLOS	53
3.1. Civilinio proceso principai ir teismo funkcija	53
3.2. Viešojo intereso apraiškos ir teismo vaidmens santykis.....	58
IŠVADOS	62
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	64
SANTRAUKA	72
SUMMARY	73

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

LVAT – Lietuvos vyriausias administracinis teismas

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas ir darbo originalumas. 2017 m. liepos 1 d. įsigalios teisinio reglamentavimo pasikeitimai viešojo intereso gynime: 1) bus pakeista generalinio prokuroro kreipimosi dėl proceso atnaujinimo tvarka; 2) įtvirtinta (sugrąžinta) prokuroro teisė įstoti į prasidėjusį procesą trečiuoju asmeniu, pareiškiančiu savarankiškus reikalavimus; 3) įtvirtinta teismo, įžvelgiančio, kad byloje gali būti reikalinga ginti viešąjį interesą, pareiga pranešti prokurorui.¹ Įstatymo naujovės tampa aktualios detalesnei analizei ne vien dėl esmingai pasikeitusios viešojo intereso gynimo tvarkos, bet taip pat konceptualiai pasikeitusio požiūrio į patį viešojo intereso gynimą.

Teismų praktika dėl viešojo intereso gynimo tam tikrais aspektais nėra nuosekli ir stokoja aiškumo. Ši situacija susidaro klausimais dėl *viešojo intereso gynimo sąlygų* bei *valstybės ir savivaldybių institucijų teisinio pagrindo kreiptis dėl viešojo intereso gynimo* nustatymo. Šiuo atžvilgiu jeigu viešojo intereso gynimo sąlygų aptarimo reikšmė neabejotina, tai institucijų teisinio pagrindo atveju būtina pažymėti kelis aspektus. Šiuo atžvilgiu svarbu pabrėžti: 1) institucijų kompetencijos veikti nustatymo klausimą; 2) santykio su prokuratūra ginant viešąjį interesą apibrėžimo klausimą; 3) valstybės politikos kryptį didinti ir skatinti institucijų aktyvų veikimą ginant viešąjį interesą.

Viešojo intereso doktrinų tyrimas yra reikšmingas: 1) konceptualiai pagrįsti vyraujančią valstybės požiūrį į viešąjį interesą; 2) išryškinti viešojo intereso dėsningo suvokimo kliuvinius; 3) atskleisti galimas viešojo intereso ir kartu jo tyrimo vystymosi kryptis. Teisės doktrina Lietuvoje akivaizdžiai stokoja išsamesnio bendro viešojo intereso doktrinų bei Lietuvos patirties šiuo atžvilgiu mokslinio vertinimo. Dėl šios priežasties yra visiškai neišpildoma pateikta viešojo intereso doktrinų reikšmė.

Viešojo intereso gynimas yra nulemtas valstybės požiūrio į viešąjį interesą.² Minėta viešojo intereso reikšmė bei savybės (dinamika, kintamumas ir įvairumas) reikalauja nuolatinio mokslinio diskurso viešojo intereso sampratos tema. Dėl šios priežasties bendrai analizei tampa itin aktualūs doktrininiai šaltiniai, kurie gali suteikti naujų mokslinių įžvalgų nagrinėjamu klausimu.³

¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, TAR, 2016, nr. 26956.

² Ši mintis pažymima: LANGER, V. *Public Interest in Civil Law, Socialist Law, and Common Law Systems: the Role of the Public Prosecutor* [interaktyvus]. Oxford University Press, The American Journal of Comparative Law, 1988, 36 t., Nr. 2, p. 304 [žiūrėta 2017 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/840410?seq=1#page_scan_tab_contents>.

³ Galima išskirti šaltinius: KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015; KLIMAS, E. ir LANKELIS, J. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21 (1) [žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf>>.

Prokuroro priežiūros funkcija, efektyvaus viešojo intereso gynimo pagrįstumo problema bei valstybės ir savivaldybių institucijų pareiga ginti viešąjį interesą – trys viešojo intereso apsaugai reikšmingos sritys, kurios atitinkamai teisės doktrinoje lieka nepaliestos. Šiuo atžvilgiu minėtų klausimų kėlimo reikšmė tyrime yra skirtinga. Prokuroro priežiūros funkcija reikšminga siekiant išsiaiškinti teisinę nežinomybę viešojo intereso apsaugos atvejais, kai prokuroras yra aktyvus nors tuo metu jo veikla neatitinka viešojo intereso gynimo funkcijos. Efektyvaus viešojo intereso gynimo pagrįstumo problemos kėlimas yra suponuotas kryptingos valstybės politikos ginant viešąjį interesą svarbos ir adekvačių priemonių pasirinkimo spręsti nustatytas problemas. Valstybės ir savivaldybių institucijų pareigos ginti viešąjį interesą kėlimas yra svarbus ieškant galimo būdo suefektyvinti institucijų veiklą. Šių probleminių klausimų kėlimo reikšmė lemia būtinybę parengti išsamesnę doktrininę analizę, kurios tyrimo pagrindą atitinkamai sudarytų teisės doktrinoje neaptarti nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai⁴ arba kaip institucijų pareigos atveju – pareigą pagrindžiančių šaltinių sisteminė analizė.

Darbo tikslas. Išanalizuoti viešojo intereso gynimo civiliniame procese problematiką ir pateikti tyrimo išvadas.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo tikslui įgyvendinti būtina išspręsti šiuos uždavinius:

1. Išanalizuoti viešojo intereso doktrinas, įvertinti Lietuvos patirtį šiuo klausimu ir pateikti konceptualų tyrimo vertinimą.
2. Ištirti viešojo intereso sampratos problematiką ir pateikti tyrimo išvadas.
3. Išanalizuoti aktualią šalių *ex officio* problematiką (tiek bendrąją, tiek individualiąją) ir pateikti tyrimo išvadas.
4. Ištirti teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, problematiką ir pateikti tyrimo išvadas.

Darbo objektas. Darbo objektą lemia nagrinėjamai temai iškeltas tikslas ir uždaviniai. Remiantis jais tyrimas išskaidytas į tris dalis.

---

⁴ Lietuvos Respublikos prokuratūros ilgalaikis 2013–2023 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. I-123 (papildytas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymo Nr. I-34 redakcija); Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. I-35; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita. 2017, Nr. 17.9.-1308. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 m. ataskaita. 2016, Nr. 17.9.-1487; 2012 m. rugsėjo 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2012)11 dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemos ir aiškinamasis raštas (Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors outside the criminal justice system and explanatory memorandum) [interaktyvus], 2014, 3 str. [žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf)>.

Pirmoje tyrimo dalyje bus koncentruojamasi ties viešojo intereso doktrinomis ir viešojo intereso samprata – tyrimo kryptimis, kurios tarpusavyje tarpiai susijusios. Pirmame skyriuje siekiant apžvelgti viešojo intereso doktrinas, daugiau dėmesio bus skiriama aktualioms demokratinei visuomenei viešojo intereso doktrinoms. Šiuo atžvilgiu tyrimo bazę sudarys detalus *bendrujų vertybių ir bendrojo intereso* koncepcijų vertinimas.

Antrame skyriuje analizuojant viešojo doktrinų apraiškas Lietuvoje bus vertinamos iš esmės dvi mokslinės pozicijos.⁵ Pasirinktą tyrimo koncentraciją lemia kitų mokslininkų pozicijų nepagrindimas ir srities platesnio aptarimo stoka teisės doktrinoje.

Trečiame skyriuje viešojo intereso sampratos tyrimo atžvilgiu svarbiausia bus įvertinti Konstitucinio Teismo doktrinos suformuotus viešojo intereso kriterijus ir jų pagrįstumą. Kita vertus, teisės doktrinoje keliamiems kriterijams, kurių paskirtis prieštarauja viešojo intereso nustatymo esmei, bus teikia mažiau dėmesio tyrime.

Antroje tyrimo dalyje bus vertinami viešojo intereso gynimo būdai ir priemonės. Pirmame skyriuje bus pateiktos esminės viešojo intereso gynimo būdų klasifikacijos ir papildomai pagrįstas tyrimo autoriaus požiūris į būdų skirstymą.

Antrame skyriuje bus koncentruojamasi į reikšmingiausių viešojo intereso gynimo būdą – šalis *ex officio*. Šiuo atžvilgiu atsirenkant problematikos temas bus vadovaujamosi aktualumo ir naujumo reikalavimais vengiant paralelių su anksčiau vykdytais tyrimais. Dėl šios priežasties tyrime nebus nagrinėjamos tokios temos: dispozityvumo principas, prokuroro teisinis pagrindas ginti viešąjį interesą, prokuroro pareiga ir pan.

Pirmame skirsnyje bus koncentruojamasi į *efektyvaus viešojo intereso gynimo pagrįstumo problemą*. Analizuojant šią temą pirmiausiai bus siekiama pagrįsti temos reikšmę, o tik vėliau pagrįsti ir pačios problemos egzistavimą. Šiuo atžvilgiu tyrimas bus orientuojamas dviem kryptimis: 1) neefektyvumo pagrindimo problema; 2) rizika dėl neadekvačių priemonių pasirinkimo efektyvinti gynimą.

Antrame skirsnyje bus analizuojama *prokuroro priežiūros funkcija*. Pagrindus temos kėlimo reikšmę, toliau tyrimas bus vykdomas dviem kryptimis siekiant: 1) įvertinti priežiūros funkcijos santykį su viešojo intereso gynimu; 2) išanalizuoti konkrečias situacijas norint galutinai pagrįsti šios funkcijos egzistavimą.

Trečiame skirsnyje bus analizuojama *valstybės ir savivaldybių institucijų pareiga ginti viešąjį interesą*. Apibrėžus temos reikšmę, tyrimas bus koncentruojamas ties rezultatu

---

⁵ Minėtos pozicijos bus pagrįstos šaltiniais: KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015; TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.

– pagrįsti šios pareigos egzistavimą esančiais šaltiniais. Tai reiškia, kad tyrime bus vengiama įprasto požiūrio, kad institucijų *pareigą* reikia įtvirtinti teisiniu reglamentavimu.

Ketvirtame skirsnyje bus vertinama *valstybės ir savivaldybių institucijų teisinio pagrindo kreiptis dėl viešojo intereso gynimo problema*. Šios temos tyrimo kryptis apibrėžia nenuosekli teismų praktika dėl institucijų veiklos teisinių pagrindų, kuo remiantis galima išskirti: 1) teisinį pagrindą, kuris pagrįstas įstatymu; 2) teisinį pagrindą, kuris pagrįstas institucijos veiklos tikslais. Remiantis tuo, abiejų požiūrių pagrindumas bus vertinamas dispozityvumo principo, institucijų funkcijos ir valstybės politikos apimtyje.

Trečiame skyriuje bus analizuojamos viešojo intereso gynimo priemonės. Tiesa, kaip ankstesniame skyriuje, šiame taip pat nebus nagrinėjamos plačiai teisės doktrinoje aptartos ir stokojančios aktualumo temos (pavyzdžiui, žyminis mokestis, valstybės ir savivaldybių institucijų išvados teikimas ir pan.).

Pirmame skirsnyje bus vertinamos viešojo intereso gynimo sąlygos. Nors teismų praktikoje egzistuoja dvi skirtingos pozicijos, teisės doktrinos stoka šiuo klausimu smarkiai apriboja galimybes sugretinti šias pozicijas. Dėl to tyrimas bus išskaidytas į dvi kryptis: 1) *esmingumo* sąlygos pagrindimas bus vertinamas pagal įvairius kriterijus (prokuroro diskreciją ir kt.); 2) *pažeidimo svarumo* atveju bus siekiama pagrįsti sąlygos specifiškumą konkrečios bylos, kuria suformuota ši pozicija, atžvilgiu (dėl proceso atnaujinimo). Visą tai leis įvertinti šių sąlygų visuotino taikymo teismų praktikoje pagrįstumą.

Antrame skirsnyje bus koncentruojamasi ties teisinio reglamentavimo pokyčiais ir perspektyva. Šiuo atžvilgiu tyrime bus apžvelgiama viešojo intereso gynimo priemonių ir pačios gynimo tvarkos pokyčiai bei įvertinamas jų sisteminis ryšys. Taip pat tyrime bus analizuojama pasikeitimų įtaka teismų vaidmeniui procese ir to reikšmė šalims *ex officio*.

Trečioje tyrimo dalyje bus analizuojamas teismas, kaip viešąjį interesą ginantis subjektas, ir nedispozityvios bylos. Nors šioje dalyje bus paliesti abu institutai, svarbu pažymėti, kad tyrimo esmė daugiau bus koncentruota atskleisti teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, problematiką. Dėl šios priežasties šioje tyrimo dalyje nebus teikiamas dėmesys atskirai abiejų institutų analizei, o siekiant aktualumo bus pasirinktas metodas sugretinti institutus ir per abiejų institutų priešpriešą atskleisti problematikos ypatybes.

Pirmame skyriuje bus analizuojama institutų priešprieša civilinio proceso principų ir teismų funkcijos apimtyje. Atsižvelgiant į tai, tyrime bus teikiamas dėmesys Konstitucinio Teismo pozicijos nepagrįstumui, proceso principų sąveikos analizei bei paties proceso esmei.

Antrame skyriuje bus vertinama institutų priešprieša viešojo intereso apraiškos ir teismo vaidmens santykio sferoje. Šiuo aspektu bus atskirai įvertinti abiejų institutų

skirtumai ir jų mokslinė kritika. Visą tai leistų pagrįsti abejones dėl įstatymų leidėjo požiūrio pasirinkti įtvirtinti teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, institutą.

Tyrimo metodai. Tyrimas bus vykdomas vadovaujantis interpretacijos ir analizės metodais. Tyrime naudojami keturi svarbiausi interpretacijos ir analizės metodai: teleologinis, sisteminis, lingvistinis ir loginis.

Teleologinis analizės metodas naudojamas vertinant teisinio reglamentavimo pasikeitimus viešojo intereso gynime atsižvelgiant į *ratio legis* ir įstatymų leidėjo tikslus. Remiantis tuo, bus analizuojamos viešojo intereso gynimo priemonės ir teismo vaidmuo iki teisinio reglamentavimo ir vėlesni pokyčiai, kuriuos turėtų lemti teisinis reglamentavimas. Taip pat bus analizuojami siekti teisinio reglamentavimo pakeitimai dėl teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, panaikinimo, kuriems nebuvo pritarta.

Lingvistinis interpretacijos metodas bus svarbus morfologijos ir sintaksės taisyklėmis analizuoti Konstitucinio Teismo doktriną ir teismų praktiką. Pastebėtina, kad šis metodas bus naudojamas kaip pagalbinis metodas, kurio taikymas lems tik prielaidą vienu ar kitu aspektu. Remiantis juo, bus apžvelgtos Konstitucinio Teismo doktrinos nuostatos dėl viešojo intereso kriterijų bei teismų praktikos pozicija dėl viešojo intereso gynimo sąlygų. Pirmuoju atveju kils būtinybė lingvistiškai įvertinti itin svarbų *pagrįstumo* pateikimą doktrinoje, kas lemtų prielaidą laikyti jį atskiru viešojo intereso kriterijumi. Antruoju atveju svarbu atskleisti *pažeidimo svarumo* ir *esmingumo* sąlygų reikšmę lyginant lingvistinę jų formą teismo nutartyje su bendrųjų *viešojo intereso* ir jo *pažeidimo* sąlygų samprata.

Sisteminės interpretacijos metodas bus svarbus vertinti teisinio reglamentavimo pasikeitimų sisteminį poveikį ir struktūrinę keliamų problemų reikšmę. Struktūrinė keliamų problemų reikšmė bus itin svarbi siekiant pagrįsti keliamus klausimus, kuriems anksčiau teisės doktrinoje buvo teikiama mažiau dėmesio. Šiuo atžvilgiu sisteminis metodas bus taikomas visose šalių *ex officio* skyriaus temose.

Loginės analizės metodas tyrime bus taikomas plačiausiai. Pirmiausiai dėl to, kad tyrime bus keliamos prielaidos, kurios anksčiau nebuvo patvirtintos ar paneigtos. Šiuo atžvilgiu vadovaujantis dedukciniu samprotavimu bus mėginama pagrįsti teiginius remiantis teisės doktrina ir kitais šaltiniais. Gautos išvados bus apipavidalinamos ir dažnai panaudojamos tolimesniam tyrimui. Kita vertus, dedukciniu metodu bus įvertinamos vienos ar kitos mokslinės pozicijos pagrįstumas detalizuojant mokslininkų dedukcinį samprotavimą. Tyrime taip pat bus taikomas ir indukcijos metodas, kuris padės įvertinti pasikartojančių netikslių ir neaiškių statistinių rodmenų reikšmę iškeliant prielaidą dėl viešojo intereso gynimo neefektyvumo pagrindimo stokos.

1. VIEŠOJO INTERESO DOKTRINOS IR SAMPRATA LIETUVOJE

1.1. Viešojo intereso doktrinos

Pradėdami nagrinėti viešojo intereso sampratą, jos apibrėžtumo klausimą, mokslo darbų autoriai aiškinasi, kas yra viešojo intereso kategorija, koks jos turinys, tiria jos taikymą.⁶ Būtina pastebėti, kad fundamentalių žinių šių elementų tyrimui suteikia viešojo intereso doktrinų vertinimas. Šiuo atžvilgiu doktrinų vertinimas yra būtina viešojo intereso tyrimo stadija siekiant:

- 1) konceptualiai pagrįsti vyraujančią valstybės požiūrį į viešąjį interesą;⁷
- 2) išryškinti viešojo intereso dėsningo suvokimo kliuvinius;
- 3) atskleisti galimas viešojo intereso ir kartu jo tyrimo vystymosi kryptis.

Pastebėtina, kad Lietuvoje yra autorių, kurie teikė didelį dėmesį doktrinų vertinimui, tarp kurių galima išskirti J. Gumbį⁸, U. Trumpulį⁹ ir monografijos autorių kolektyvą¹⁰. Šiuo atveju atkreiptinas dėmesys, kad šie, savo darbuose nagrinėdami viešojo intereso doktrinas, rėmėsi įžvalgomis, kurios buvo pagrįstos iš esmės panašia doktrinine baze. Kita vertus, pažymėtina, kad dalis viešojo intereso koncepcijų gali būti sunkiai pritaikomos demokratinėje valstybėje¹¹ arba pritaikomos išimtinai tik konkrečių santykių atveju.¹² Dėl

---

⁶ KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 27.

⁷ „Reikia pripažinti, kad viešojo intereso samprata savo pobūdžiu yra nacionalinė, nulemta nacionalinių konstitucinių nuostatų, valstybėje vyraujančių politinių ideologijų, ekonominės padėties, visuomenėje vyraujančių įvaizdžių ir pan.“ *Ibidem*, p. 8. Nors pateikta mintis puikiai pagrindžia nacionalines viešojo intereso ypatybes, visgi svarbu pažymėti, kad viešasis interesas gali būti suprantamas ir kitų sistemų apimtyje (pvz., Europos Sąjungos, Europos Žmogaus Teisių Konvencijos ir kt.). Apie tai plačiau: GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a-8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>.

⁸ *Ibidem*.

⁹ TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.

¹⁰ KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015.

¹¹ B. Bozeman yra pažymėjęs, kad „viešojo intereso teorija (autorius pažymi – čia B. Bozeman vartoja „teorija“ viešojo intereso doktrinų kontekste), viena vertus, per daug idealistinė ir nepraktiška ir, kitą vertus, nepakankamai atsidėjusi *visuomenei* ir *viešosioms vertybėms* (pvz., utilitarizmas)“. BOZEMAN, B. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* [interaktyvus]. Washington: Georgetown University Press, 2007, 103 p. [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzIxNjY3MV9fQU41?sid=046baccd-9617-4e18-a0f3-a886558e780e@sessionmgr106&vid=6&format=EB&rid=1>> (VPN).

Kitas autorius M. Feintuck yra išreiškęs taip pat panašią nuomonę, nurodydamas, kad „Fundamentaliu lygmeniu viešasis interesas turi būti argumentas *visuomenės tąsai*, o ne jos dezintegracijai“. FEINTUCK, M. *The Public Interest in Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 56. Cituojama iš KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 41. Autorius pastebi, kad šiuolaikinės visuomenės tąsą yra neatsiejama nuo demokratijos.

¹² Pavyzdžiu galėtų būti, kaip teigia U. Trumpulis, viešųjų pirkimų įstatyme viešiesiems pirkimams nustatyti specialūs reikalavimai, kurie dažniausiai yra imperatyvūs ir jų reikia besąlygiškai laikytis. Tai išimtinai

šios priežasties toliau tyrime bus pasirinktas pragmatiškesnis viešojo intereso doktrinų vertinimas apžvelgiant tik artimiausias demokratiniams siekiams doktrinas: 1) bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija; 2) bendrojo intereso viešojo intereso koncepcija.¹³

1.1.1. Bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija

F. J. Sorauf, aiškindamas bendrųjų vertybių koncepciją, pripažįsta, kad „Daugelis šios koncepcijos šalininkų viešuoju interesu laiko vertybes, kurios yra *visuotiniai priimtini* ar bent jau *plačiai pripažįstamos*.“ Jis išskiria tokias vertybes, kaip: efektyvumas, *tradicijos*, *teisingumas*, *gerovė* ir *valstybės išlikimas*.¹⁴ F. L. Sorauf pateikti požymiai išpildo šios koncepcijos šalininkų minimalistinį požiūrį, kuris paprasčiausiai apsiriboja vertybių visuomeninio pripažinimo svarba. Kita vertus, teisės mokslininko apibrėžtis atskleidžia du probleminius klausimus, kurie sudarys tolimesnio tyrimo esmę ir tuo pačiu padės labiau išgryninti koncepciją remiantis šiuolaikinėmis realijomis:

- 1) kaip pasireiškia visuomeninis priimtinum ir ar jis suderinamas su daugumos pritarimu?
- 2) kokios vertybės yra laikytinos bendrosiomis vertybėmis?

Atsakydamas į pirmąjį klausimą U. Trumpulis pažymi, jog „bendrųjų vertybių požiūrio šalininkams viešasis interesas nėra tik privačių subjektų interesų suma. Teigtina, jog čia viešasis interesas kyla ne iš individų asmeninių pageidavimų, o iš *idealių*, kurių kiekvienas asmuo turėtų siekti, toks interesas yra ypatingos svarbos, nes suderina individualius bei grupinius interesus, nukreipia juos tinkama linkme.“¹⁵ Šiuo atveju kyla

---

atitinka procesinę viešojo intereso doktriną. TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010, p. 221 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>. Tiesa, darbo autorius neatmeta galimybės, kad susidariusią situaciją galima išspręsti vertinant ir kitų doktrinų pritaikomumą šiuo atveju.

¹³ Pastebėtina, kad *utilitaristinė* koncepcija pati savaime neatitinką demokratinės valstybės siekių dėl jos conceptualių trūkumų (mažumos interesų paneigimas, sudėtingas pasekmių prognozavimas ir pan.) ir dėl to nebus atskirai išsamiau aptarinėjama. Nepaisant to, kad teisės doktrinoje taip pat galima rasti pažymint šios koncepcijos pritaikomumą kartu su bendrųjų vertybių koncepcija, kas, autoriaus nuomone, tik pagrindžia jos kitą trūkumą – conceptualų nesavarankiškumą. Be to, tyrimo autorius neįžvelgia aktualios (aptartinos) problematikos. Apie koncepcijos savarankiškumo stoką: KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 62-63, 253.

¹⁴ Tolimesniam tyrimui iš anksto svarbu pažymėti, kad aiškindamas *visuotinį priimtinumą* ir *platų pripažįstamumą* F. L. Sorauf apsiriboja lakoniškomis mintimis, kad „šie viešieji interesai išliks pagrįsti solidarumu (angl. *brotherhood of man*) ir gero gyvenimo vertybėmis, jie stovės priešpriešoje kitų, kurie laikysis pozicijos, paremtos egoizmu.“ SORAUF, F. L. *The Public Interest Reconsidered* [interaktyvus]. Chicago: The University of Chicago, *The Journal of Politics*, 19, Nr. 4, 1957, p. 618-619 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journals.uchicago.edu/toc/jop/1957/19/4>>. Autoriaus nuomone, F. L. Sorauf teigia egzistuojant vertybes tiksliai nepateikdamas būdo, kuriuo remiantis jos išskiriamos. Šios aplinkybės vertinimas sudarys vieną iš tyrimo aspektų tolimesniame darbe.

¹⁵ TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010, p. 223-224 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.

svarbus klausimas: *kaip sprendžiamas konfliktas tarp idealo ir su juo nesutinkančio intereso?* Būtent U. Trumpulis šiuo atžvilgiu nurodo, kad „nekyla poreikis kalbėti apie individualių ar grupinių interesų ir viešojo intereso derinimą, viešasis interesas čia visada bus viršesnis, nes jo pagrindas yra stabilios, nekintančios bendros vertybės, kurių pasiekimas ar apsaugojimas yra naudingas visiems.“¹⁶ U. Trumpulio pateiktas požiūris pasižymi tuo, kad vertybė tampa tuo, kas tiek visuomenei, tiek jos atskirai grupei ar paprastam individui yra savaime aišku. Dėl šios priežasties, vertybės įgauna visuotinį pripažinimą, kuris suponuoja bendrai pripažįstamą koncepcijos stabilumo požymį.¹⁷ Šiuo atžvilgiu Lietuvos teisės autoriaus pozicijai antrintų B. Bozeman, kuris pripažįsta, jog „į vertybes orientuotas viešasis interesas pasižymi bendru gėriu, kuris skiriasi nuo daugumos naudos ir, kaip dažniausiai yra pažymima, yra tas bendrasis gėris kuriuo suinteresuota visa visuomenė, kaip tokia, netgi jeigu prieš šį interesą yra keli individai visuomenėje.“¹⁸ Remiantis tuo, tyrimo autorius nuomone, patvirtinti vertybę tampa reikšmingas ne visuotinio pritarimo kriterijus, nes tokia pozicija galimai neatlaikytų subjektyvų ir objektyvių interesų priešpriešos, bet pats vertybės turinys, kuris yra paremtas visuomenės idealo svarba. Siekiant visą tai įvertinti kitu aspektu, svarbu suprasti šios idėjos reikšmę santykyje su *daugumos naudos* (utilitaristine) koncepcija. Atsižvelgdamas į tai, reikšminga yra M. Feintuck pozicija, kad viešojo intereso koncepciją „yra būtina naudoti tokiu būdu, kuris atgaivina demokratija ir aktyviai paremiama fundamentalius demokratijos siekius.“¹⁹ Detaliau analizuodamas šią mintį, mokslininkas pažymi, kad „Jei viešasis interesas atstovaus mažoritarizmo požiūriui, jis negalės būti kaip atsvara laikinoms

---

Pastebėtina, kad U. Trumpulio darbuose atsispindi *interesų* santykio su *vertybėmis* idėja. Siekiant aiškumo svarbu pažymėti, kad, anot U. Trumpulio, interesas yra priemonė, padedanti surasti poreikio patenkinimą, o vertybė – tas gėris, kuris yra galutinis rezultatas siekiant to. Darbo autorius pažymi, kad intereso ir vertybės santykio klausimas nėra susijęs su teise. Dėl šios priežasties darbo autorius atsisako plačiau vertinti šią U. Trumpulio poziciją, bet pripažįsta pagrįstą mintį, jog vertybės ir interesai yra tarpusavyje susieti.

¹⁶ *Ibidem*, p. 225. Pastebėtina, kad šiuo atžvilgiu vertybių idealo idėja skiriasi nuo visuomenės interesų ekvilibriumo idėjos, kuri bus aptarta vertinant bendrojo intereso koncepciją.

¹⁷ Kita vertus, pažymėtina, kad vėliau U. Trumpulis dviprasmiškai išreiškia kritiką stabilumo požymiui, pripažindamas individualių interesų įtaką viešojo intereso kitimui. *Ibidem*, p. 226. Pažymėtina, kad šiai pozicijai pritarimą yra išreiškę ir kiti mokslininkai: pvz., GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, Socialiniai mokslai, Nr. 1 (51), 2006, p. 9 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>; KLIMAS, E. ir LANKELIS, J. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21 (1), p. 123 [žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf>>.

¹⁸ BOZEMAN, B. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* [interaktyvus]. Washington: Georgetown University Press, 2007, 89 p. [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzIxNjY3MV9fQU41?sid=046baccd-9617-4e18-a0f3-a886558e780e@sessionmgr106&vid=6&format=EB&rid=1>> (VPN).

¹⁹ FEINTUCK, M. *The Holy Grail or Just Another Empty Vessel? “The Public Interest” in Regulation* [interaktyvus]. England: University of Hull, Text of an Inaugural Lecture, 2005 m. vasario 21 d., p. 17 [žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www2.hull.ac.uk/fass/docs/Law-inauguralfeintuck.doc>>.

dominuojančioms grupėms, o jei bus grįstas liberalios demokratijos pagrindinėmis vertybėmis, pvz., piliečių lūkesčiais, tuomet jis turės norminius pagrindus nepriklausomai nuo laikinai vyraujančių vertybinių nuostatų.²⁰ Remiantis tuo, galima teigti, kad vertybės, pagrįstos visuomenės *jausmu*, be to, kas buvo aptarta anksčiau, taip pat padeda išlaikyti demokratinį antstatą. Tai tuo pačiu tampa kriterijumi įvertinti vertybių pagrįstumą. Kita vertus, tik toks požiūris į vertybes padeda išvengti utilitaristinio *skaičiavimo*, kuris iškreiptų požiūrį į vertybes ir tuo pačiu neleistų pasiekti bendrųjų vertybių koncepcijos esmės.²¹

Antrasis klausimas dėl bendrųjų vertybių nustatymo yra išskirtinėje situacijoje teisės doktrinoje. Tai lemia keletas priežasčių: 1) ši tema mažai analizuojama *teisės* doktrinoje;²² 2) susiformavusi autoritetinga teismų praktika.²³ Visgi yra svarbu pažymėti, kad viešojo intereso koncepcija yra neatsiejama nuo vertybių ir šios sudaro koncepcijos esmę. B. Bozeman, aiškindamas tai, pripažįsta, jog bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija yra kaltinama, kad gali turėti daug reikšmių, bet faktas, kad viešasis interesas yra grindžiamas vertybėmis, kurios gali būti suprantamos įvairiai.²⁴ Kitas paminėtinas akcentas – bendrųjų vertybių suvokimas gali kisti priklausomai nuo to, kaip plačiai mes suprantame viešąjį interesą ir kokiomis aplinkybėmis esant jį vertiname.²⁵ Taip pat svarbu, jeigu šiuo atžvilgiu viešąjį interesą sietume su politinio sprendimo priėmimu, tai F. J. Sorauf pateiktų vertybių, įskaitant *tradicijas, gerovę ar valstybės išlikimą*, nekvestionuotume, bet akivaizdu, kad priimant sprendimą dėl viešojo intereso gynimo reikėtų ieškoti motyvų remiantis siauresniu požiūriu, pagrįstu fundamentaliu, vertybes įtvirtinančiu šaltiniu. Kita vertus, reikia įvertinti tai, kad priklausomai nuo to, kaip apibrėžiame vertybes, tai gali turėti įtakos ir tinkamai viešojo intereso apsaugai.²⁶

---

²⁰ FEINTUCK, M. *The Public Interest in Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 60. Cituojama iš KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 41.

²¹ Šiuo atžvilgiu ši vertybių svarba pažymima ir Konstitucinio Teismo doktrinoje. Apie tai plačiau: *Viešojo intereso sampratos Lietuvoje* temoje.

²² Pažymėtina, kad viešojo intereso teorija yra laikyta tarpdisciplininiu dalyku – tai gali būti priežastis dėl ko Lietuvoje teisės autoriai nėra nagrinėję šios temos.

²³ Lietuvos patirtis yra aptariama *Viešojo intereso samprata Lietuvoje* temoje.

²⁴ BOZEMAN, B. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* [interaktyvus]. Washington: Georgetown University Press, 2007, 101 p. [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzIxNjY3MV9fQU41?sid=046baccd-9617-4e18-a0f3-a886558e780e@sessionmgr106&vid=6&format=EB&rid=1>> (VPN).

²⁵ Šiuo atžvilgiu M. Feintuck papildomai pažymi, kad sprendžiant klausimą, ar ir kokia apimtimi galima apibrėžti vertybėmis grįstą viešojo intereso modelį, „reikia patvirtinti, kad šis modelis turėtų būti tam tikru *laipsniu nulemtas istoriškai* ir besisiejantis su šiuolaikiniu požiūriu į valstybę bei persipynęs su dominuojančiomis vertybėmis.“ FEINTUCK, M. *The Public Interest in Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 25. Cituojama iš KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 9. M. Feintuck mintis šiuo atžvilgiu svarbi pagrįsti pačios valstybės individualių vertybių svarbą (plačiau apie tai 67 išnašoje).

²⁶ Pvz., F. J. Sorauf pozicijos palaikymas išskiriant *teisingumą*, kaip vertybę, gali būti reikšmingas praplečiant teismo aktyvaus veikimo ribas ginant viešąjį interesą. Tai yra pažymėjęs V. Nekrošius. NEKROŠIUS, V.

Atsižvelgiant į visą tai, kas išdėstyta, tampa akivaizdu, kad vien svarbių vertybių teigimas valstybėje nereiškia šios koncepcijos esmės: jos turi būti pagrįstos tikraisiais pačios visuomenės idealais nepaisant galimo atskirų individų nepritarimo. Siekiant tai patikrinti, vertybes būtina palyginti demokratiinių siekiu kontekste. Kita vertus, šių vertybių pobūdis ir apimtis gali skirtis kiekvienoje visuomenėje individualiai, o jų teigimas teisės sistemoje bet kuriuo atveju visada turi būti papildomai įvertintas.

1.1.2. Bendrojo intereso viešojo intereso koncepcija

Bendrojo intereso koncepcijos šalininkai įvairiai aiškina koncepciją, bet visgi dažniausiai remiamasi B. M. Barry pozicija. Atsižvelgiant į tai, tyrime bus analizuojama B. M. Barry koncepcija, kuri padės aiškiau atskleisti esminius bendrojo intereso koncepcijos bruožus ir trūkumus, kurių pagrįstas vertinimas leis vėliau pateikti pakoreguotą koncepcijos poziciją.

Anot B. M. Barry, viskas priklauso nuo žmonių interesų, jei „jie *padidina savo galimybes* gauti tai, ko jie patys nori. Tikslų konkretinimas išlieka subjektyvus klausimas individams,²⁷ bet kaip geriausiai juos pasiekti iš principo nustatyta *objektyviai*.“²⁸ Autoriaus nuomone, tai galima paprastai paaiškinti pažymint, kad individas savo asmeninius interesus gali įgyvendinti, jeigu kumuliatyviai yra šios sąlygos: 1) yra veikama tam tikru būdu;²⁹ 2) tai yra objektyvu.³⁰

Remiantis B. M. Barry siekiant atskleisti bendrojo intereso koncepciją, reikia suprasti, kad žmonės turi skirtingus interesus skirtinguose situacijose tuo pačiu, kai jie užima skirtingus vaidmenis ar turi skirtingus gebėjimus; taip pat jie turi skirtingus interesų prioritetus ir netgi gali klysti. Reikia pripažinti, kad nors B. M. Barry labai įdėmiai vertina

---

Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1105 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/015_nekrosius.pdf>. Apie tai plačiau trečioje tyrimo dalyje, *Civilinio proceso principai ir teismo funkcija* temoje.

²⁷ Jeigu lygintume bendrojo intereso koncepciją su anksčiau aptarta bendrųjų vertybių koncepcija, vienas iš skirtumų būtų, jog šią sudaro ne tik objektyvusis kriterijus, bet ir subjektyvusis.

B. M. Barry taip pat pažymi grupės, kaip atskirai vertinamų subjektų, interesus ir pripažįsta, kad apibrėžimas taikomas ir šiems subjektams. MCHARG A. *Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights* [interaktyvus]. *The Modern Law Review*. 1999, rugsėjo, 62, Nr. 5, p. 676 [žiūrėta 2017 sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=3&sid=a6f31a62-070a-4c43-8eb1-95fed2aab1a2%40sessionmgr4008&hid=4106&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=10453539&db=a9h>> (VPN).

²⁸ *Ibidem*, p. 676.

²⁹ B. M. Barry būdą supranta paprasčiausiai kaip būvimą visuomenės nariu. *Ibidem*, p. 676. Taip pat plačiau apie tai 31 išnašoje.

³⁰ Daugelis autorių koncentruojasi ir didžiausią dėmesį skiria tik subjektyviajam kriterijui ir atskirai neaptaria objektyviojo. Dėl šios priežasties svarbu pažymėti, kad atsižvelgiant į tai, kaip apibūdinamas subjektyvusis kriterijus autorės A. McHarg nuomone ir remiantis jos knygoje pateiktomis citatomis iš B. M. Barry knygos *Political argument* (1965), jį paprasčiausiai galima suprasti kaip, tai kas nepriklauso nuo paties subjekto, t. y. objektyvumą laikyti išorės aplinkybėmis (pvz., teisiniu reglamentavimu).

subjektyvių interesų turinį, dėliodamas mintis mokslininkas prieina prie netikėtos išvados, kad žmonių skirtumai ir lemia kolektyvinį sutarimą.³¹ Iš pradžių tai gali pasirodyti gana paradoksalu suprasti, bet tai paaiškina B. Bozeman, kuris pažymi, kad B. M. Barry, „kitaip nei daugelis mokslininkų, daro skirtumą tarp viešojo intereso (angl. *public interest*) ir grynojo bendrojo intereso (angl. *net common interest*).“ Šiuo atžvilgiu B. M. Barry teigia, kad *viešasis interesas* bus tada, kai atitiks visų piliečių interesus be išimties, o *grynasis bendrasis interesas* bus tada, kai „pasirinkta politika tenkins didžiąją piliečių dalį ir tuo pačiu prieštaras likusiųjų interesams.“³² Atsižvelgiant į tai, tampa akivaizdu, kad B. M. Barry savo poziciją grindžia individualiai vertinama *viešojo intereso* idėja. Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima išskirti kelis svarbius, susijusius B. M. Barry koncepcijos trūkumus:

- 1) jis savaime nepripažįsta skirtingų interesų svarbos bendrojo intereso formavimuisi;
- 2) jis nepripažįsta konfliktų sprendimo svarbos.

B. Bozeman, vertindamas B. M. Barry pirmąjį koncepcijos trūkumą, pažymi, kad neįmanoma būtų surasti valstybių, kurios vengtų bet kokio skirtingų interesų koegzistavimo ir mėgintų *atsijoti* tik tuos interesus, kurie yra priimtini visiems.³³ Šiai pozicijai pritaria ir T. M. Benditt, teigdamas, kad viešuoju interesu turėtų būti pripažįstamas interesas nepriklausomai nuo to, ar tai yra visų be išimties bendrasis interesas.³⁴ Kita vertus, jau tyrime buvo pastebėtas išskirtinis B. M. Barry požiūris į konfliktus, mokslininkui teigiant, kad konfliktai savaime yra priemonė pasiekti bendrumą, kas tuo pačiu suponuoja vengimą

---

³¹ B. M. Barry pažymi, kad „Kiekvienas subalansuos savo įvairius interesus skirtingai priklausomai nuo jų prioritetų, tokiu būdu sukurdami konfliktų apraiškas.“ B. M. Barry teigia, „jeigu kiekvieno asmens sudėtingos situacijos (angl. *equation*) elementai bus įvertinti atskirai, tai prives prie geresnio kolektyvinio susitarimo. Individai gali turėti atpažįstamus interesus savo galioje kaip visuomenės nariai taip, kaip juos turi darbuotojai ar vartotojai <...>“. *Ibidem*, p. 676. Šiuo atžvilgiu mokslininkas pažymi subjektyvių interesų susikirtimą kaip *būdą*, padedantį vėliau suformuoti bendrąjį interesą, bet ne pačių savaime skirtingų interesų *turinį*, kuris tiesiogiai būtų vertinamas formuojant interesą. Tyrime toliau tai bus viena iš kritikos krypčių mokslininkui. Kita vertus, papildomai pastebėtina, kad nėra aišku, kokią galią subjektai turi, kai jų interesų apsauga atpažįstama visuomenėje ir kaip subjektas gali būti įsitikinęs, kad jo interesai yra išvien su bendruoju interesu, kas galėtų padėti juos užtikrinti. Tai pažymima: BENDITT, T. M. The Public Interest. *Philosophy and Public Affairs*, 2(3). Iš *The Science of Public Policy: Policy analysis: Essential readings in policy sciences 1* [interaktyvus]. London and New York, 1999, vol. 3, p. 46, note 9 [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://books.google.lt/books?id=efUiW3s79M4C&lpq=PA46&dq=barry%20public%20interest&hl=lt&g=PA46#v=onepage&q&f=false>>.

³² BOZEMAN, B. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* [interaktyvus]. Washington: Georgetown University Press, 2007, 90 p. [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmx1YmtfXzIxNjY3MV9fQU41?sid=046baccd-9617-4e18-a0f3-a886558e780e@sessionmgr106&vid=6&format=EB&rid=1>> (VPN).

³³ *Ibidem*, p. 90.

³⁴ BENDITT, T. M. The Public Interest. *Philosophy and Public Affairs*, 2(3). Iš *The Science of Public Policy: Policy analysis: Essential readings in policy sciences 1* [interaktyvus]. London and New York, 1999, vol. 3, p. 35 [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://books.google.lt/books?id=efUiW3s79M4C&lpq=PA46&dq=barry%20public%20interest&hl=lt&g=PA46#v=onepage&q&f=false>>.

spřesti juos.³⁵ Šiuo atžvilgiu E. P. Herring, įvertinęs susidariusią situaciją, pateikia kitokį požiūrį, teigdamas, kad viešasis interesas pasireiškia kaip kylančių kompromisų atspindys bet kokiame viešame nesutarime.³⁶ Remiantis visu tuo, yra svarbu pažymėti ne vien konfliktuojančius interesus, bet ir būtinybę šiuo konfliktus spřesti.

Laikydamasis anksčiau išdęstytos pozicijos U. Trumpulis Lietuvos teisės doktrinoje pateikia kitokį požiūrį į visuotinės naudos kriterijų, pritaikydamas jį bendrojo intereso koncepcijai. U. Trumpulis pažymi, kad „Atsižvelgiant į teiginį, jog viešasis interesas yra dinamiškas reiškinyis, vienintelis būdas pasiekti tai, kas būtų vienaip ar kitaip naudinga visiems, galima tik derinant interesus, ieškant kompromisų.“³⁷ Taigi U. Trumpulis pažymi visuomenės interesų ekvilibriumo (angl. *equilibrium*) idęją, kuri pagrįsta skirtingų interesų konflikto sprendimo būdu – interesų derinimu.³⁸ Pastebėtina, kad interesų derinimas, kaip viešojo intereso suformavimo būdas, teisės doktrinoje pažymimas daug anksčiau. Šiuo atžvilgiu A. N. Holcombe buvo pažymęjęs, kad „Viešasis interesas yra daugiau nei specialių interesų suma, kuri prisimenama tam tikrame įstatymų leidybos procese. Tai yra daugiau nei paprastas laikinos pusiausvyros (angl. *equilibrium*) faktas tarp specialių interesų grupių. Tai toks specialių interesų konfliktų sprendimas, kuris gali duoti žmonėms nuolatinį pasitikėjimą pačia valstybe ir stabilumu joje.“³⁹ Kita vertus, svarbu tai, kad toks požiūris subjektu laiko visuomenę, socialines grupes ir individus ir atmeta interesų vienodumo idęją.⁴⁰ Toks bendrojo intereso koncepcijos interpretavimas tuo pačiu padeda

---

³⁵ Apie tai buvo užsiminta 31 išnašoje.

³⁶ HERRING, E. P. *Public Administration and the Public Interest*. New York, 1936, p. 134, 209. Cituojama iš SORAUF, F. L. *The Public Interest Reconsidered* [interaktyvus]. Chicago: The University of Chicago, *The Journal of Politics*, 19, Nr. 4, 1957, p. 623 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journals.uchicago.edu/toc/jop/1957/19/4>>.

³⁷ TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010, p. 227 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.

³⁸ Pastebėtina, kad kai kurie autoriai šią koncepciją priskiria atskirai *viešojo intereso kaip interesų balanso* kategorijai. Pvz., SORAUF, F. L. *The Public Interest Reconsidered* [interaktyvus]. Chicago: The University of Chicago, *The Journal of Politics*, 19, Nr. 4, 1957, p. 623 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journals.uchicago.edu/toc/jop/1957/19/4>>.

Taip pat svarbu, kad šis būdas visiškai skiriasi nuo B. M. Barry požiūrio, kuris pasižymi bet kokių interesų derinimo vengimu ir netgi tam tikru sutapimu su bendrųjų vertybių koncepcija.

³⁹ HOLCOMBE, A. M. *Our More Perfect Union*. Cambridge, 1950, p. 426. Cituojama iš SORAUF, F. L. *The Public Interest Reconsidered* [interaktyvus]. Chicago: The University of Chicago, *The Journal of Politics*, 19, Nr. 4, 1957, p. 623 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journals.uchicago.edu/toc/jop/1957/19/4>>.

⁴⁰ U. Trumpulis šiuo atžvilgiu pažymi, kad „viešasis interesas analizuojamoje sampratoje nėra tapatinamas vien tik su tam tikrų didelių grupių interesais, t. y. kiekybinis kriterijus joje nėra toks reikšmingas, čia didžiausia reikšmė teikiama bendrosios gerovės didinimui neteikiant pirmumo nei individualiems, nei grupiniams ar net visuomenės interesams.“ TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010, p. 227-228 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.

atskleisti B. M. Barry koncepcijos trūkumus, kurie iš esmės susiję su šiuolaikinės demokratinės visuomenės bei valstybės siekiais.

Daugelis autorių šią koncepciją laiko stokojančia apibrėžtumo ir ja atmeta kaip nepagrįstą, bet pastebėtina, kad daugelis iš šių autorių tiesiog apsistoja siauru jos aiškinimu nesiorientuodami į galimas šios koncepcijos interpretavimo modifikacijas arba netgi netinkamai ją supranta. Dėl šių priežasčių yra sunku sutikti su teisės autorių kritika, kuria teigiama, kad bendrojo intereso ieškojimas yra tik *galvų skaičiavimo strategija*.⁴¹

Viešojo intereso doktrinų vertinimas yra būtinas etapas siekiant pagrįsti viešojo intereso sampratą. Pateiktų viešojo intereso koncepcijų vertinimas leidžia suprasti, kad tai nėra lengva užduotis, o padėti labiausiai apsunkina požiūrių skirtumai, kurie verčia koncepcijas daugiareikšmėmis. Atlikus tyrimą, reikia pripažinti, kad galima laikyti pagrįstu siekį nekeičiant koncepcijų *tradicijos* jas orientuoti į šiuolaikines realijas – demokratinę visuomenę. Kaip buvo galima pastebėti, šiuo atžvilgiu esminiai koncepcijų skirtumai: bendrųjų vertybių koncepcija yra orientuota į tai, kas atitinka visuomenės idealą (ne paprastą vertybių teigimą) ir yra papildomai pagrįsta tiek valstybės individualumu, tiek demokratiniiais siekiais, o bendrojo intereso koncepcija pagrįsta interesų skirtumu ir modifikuotu požiūriu juos derinti.⁴²

1.2. Viešojo intereso doktrinų apraiškos Lietuvoje

Viešojo intereso doktrinos nustatymo Lietuvoje klausimas yra sudėtingesnis, negu gali pasirodyti. Šią situacija komplikuoja mokslininkų pozicijų pagrįstumo stoka ir gana paini Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina. Viešojo intereso doktrinos išsamesnes identifikavimo išvalgas Lietuvoje yra pateikę U. Trumpulis ir autorių kolektyvas monografijoje.⁴³ Svarbu tai, kad šių autorių pozicijos išsiskiria esmingiausiai,

---

⁴¹ Ši mintis išdėstyta: KRIVKA, E., *et al. Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 38. Autorius mano, kad ši nepagrįsta kritika atsiranda dėl autorių netinkamai suvoktos B. M. Barry koncepcijos, kas nulemia jos visišką sutapatinimą su *persvaros* (interesų sumos) koncepcija (p. 38). Monografijoje daugiausiai dėmesio yra skiriama subjektyviajam kriterijui ir netgi nevertinama, kokią reikšmę jis turi bendrojo intereso susidarymui: būdas yra visiškai ignoruojamas. Įdomu tai, kad monografijoje net pažymimas šios koncepcijos požiūris „kaip ateinama iki viešojo intereso“, nors to esmė lieka nuošalyje (p. 37). Kita vertus, abejonių dėl tinkamo bendrojo intereso doktrinos supratimo kelia ir autorių pateikta nepagrįsta kritika: „bendrojo intereso teorijos kritikuojamos dėl to, kad nėra mechanizmo, padedančio nustatyti, kas yra dėl individų daugumos intereso“. Akivaizdu, kad daugumos interesus nepasireiškia klasikinėje doktrinos teorijoje, kuria remiamasi monografijoje. (p. 35)

⁴² Autorius pažymi, kad laikosi pozicijos, jog vertybės ir interesai yra tarpusavyje susieti (apie tai plačiau 15 išnašoje). Dėl šios priežasties, manytina, kad subjektyviojo kriterijaus formavimuisi vienaip ar kitaip turi įtakos vertybės. Šiuo atžvilgiu, galima teigti, atsiranda dviejų aptartų koncepcijų bendrumas, kurį detalizuoti ne teisininko užduotis.

⁴³ Kiti autoriai teisės doktrinoje paprastai apsiriboja nepagrįstais teiginiais, kurie neleidžia įvertinti jų pozicijų patikimumo. Dėl šios priežasties tyrime bus vertinamos tik dvi paminėtos pozicijos. Jos pateiktos: TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo

viešojo intereso doktrinų egzistavimo Lietuvoje, klausimu: U. Trumpulis pažymi tiek bendrųjų vertybių, tiek bendrojo intereso koncepcijų apraiškas, o autorių kolektyvas „remia“ bendrųjų vertybių doktriną, bet tuo pačiu dviprasmiškai pripažįsta utilitaristinę koncepciją.⁴⁴ Taip pat išsiskiria abiejų pozicijų požiūriai dėl doktrinų tarpusavio sąveikos.⁴⁵

U. Trumpulio poziciją lemia Konstitucinio Teismo doktrina, teismų praktika ir teisinis reglamentavimas. Šiuo atžvilgiu U. Trumpulis požiūrį remia Konstitucinio Teismo doktrinos painia situacija, kuria grindžiamas koncepcijų dvilypumas: Konstitucinio Teismo doktrinoje viešasis interesas laikomas dinamiška kategorija, kas atitinka bendrojo intereso koncepcijos vieną iš požymių ir tuo pačiu viešasis interesas siejamas su vertybėmis, kas pripažįstama vienu iš bendrųjų vertybių koncepcijos požymiu.⁴⁶ Kita vertus, U. Trumpulis pažymi Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir kitose teisės aktuose įtvirtintus ir teismų praktikos plačiai taikomus asmens ir visuomenės interesų derinimo bei proporcingumo principus, kuriuos U. Trumpulis aiškina neatsiejamai nuo bendrojo intereso koncepcijos.⁴⁷

Autorių kolektyvas, panašiai kaip U. Trumpulis, savo poziciją grindžia Konstitucinio Teismo doktrina ir teismų praktika. Visgi, pastebėtina, kad monografijos vienas iš uždavinių buvo – įvertinti teismų praktiką. Dėl šios priežasties tyrimo išvados formuojamos remiantis teismų praktikos analizės prioritetu. Autorių kolektyvas tyrimo išvadose pažymi, kad „Monografijoje palaikoma mokslo diskusijoje dėl viešojo intereso sampratos apibrėžtumo išplėtotą viešojo intereso, kaip į vertybes orientuotos kategorijos kryptis, atpažįstama teismų sprendimus pagrindžiančiuose argumentuose.“⁴⁸ Akivaizdu, kad autorių kolektyvas pripažįsta neabejotiną vertybinį fenomeną, kuriuo teismai vadovaujasi priimdami sprendimus. Visgi daugiau neaiškumų kelia kita autorių palaikoma doktrina.

Romerio universitetas, *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 4 (8), 2010 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>; KRIVKA, E., *et al. Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015.

⁴⁴ Šiuo atžvilgiu pirmiausiai dviprasmiškumas pasireiškia tuo, kad autorių kolektyvas aiškiai pažymi, kad „remia“ ar „palaiko“ vertybėmis grįstą koncepciją, nors vėliau tyrime aptariama teismų praktikoje pasireiškianti utilitaristinė koncepcija. KRIVKA, E., *et al. Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 42, 250.

⁴⁵ Reikia pažymėti, kad doktrinų sąveikos klausimas gali būti reikšmingas siekiant suprasti viešojo intereso apraiškas. Šiuo atveju yra svarbios sąvokos: *viešojo intereso apsauga*, *viešojo intereso gynimas*, *viešojo ir privataus interesų konfliktai*, *viešojo ir privataus intereso derinimas*.

⁴⁶ Šiuo atžvilgiu Konstitucinio Teismo doktrinoje nurodoma: „Pabrėžtina, kad viešasis interesas yra dinamiškas, kinta. <...> Kiekvienas viešasis interesas tegali būti grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija“ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

⁴⁷ TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 4 (8), 2010, p. 228-229 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>

⁴⁸ KRIVKA, E., *et al. Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 250.

Kaip buvo pažymėta skyriaus pradžioje, autorių kolektyvas dviprasmiškai pažymi ir utilitaristinę doktriną. Šiuo atžvilgiu utilitaristinės doktrinos egzistavimas yra grindžiamas dvejomis kryptimis: viešojo intereso apraiška bei viešojo ir privataus intereso konfliktų sprendimo būdu. Autorių kolektyvas, grįsdamas viešojo intereso apraišką, pažymi, kad „Utilitaristinių teorijų perspektyvoje žvelgiant į *expressis verbis* išsakytą teisminį konstatavimą, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, kad jos turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečios bylos aplinkybes, bet ne *a priori*, pažymėtina, jog teisminė praktika neremiamą vien utilitaristine samprata.“⁴⁹ Šiuo atžvilgiu yra svarbūs keli niuansai: 1) autorių kolektyvas, tyrimo autoriaus nuomone, monografijoje nepakankamai pagrindė, kaip vertinant teismų praktiką buvo prieita šios išvados;⁵⁰ 2) kaip nurodo pats autorių kolektyvas, ši koncepcija stokoja savarankiškumo formuojant viešąjį interesą, o tai reiškia, kad ji yra priklausoma nuo bendrųjų vertybių koncepcijos.⁵¹ Šių aspektų vertinimas, akivaizdu, kelia dideles abejones dėl šios koncepcijos galimų apraiškų teismų praktikoje. Kita vertus, ši koncepcija pažymima vertinant viešojo ir privataus intereso santykio sprendimo klausimą teismų praktikoje: „utilitaristinis naudos kriterijus svarbus siekiant nustatyti viešojo intereso ir individualių interesų pusiausvyrą. Ši pusiausvyra, esant viešojo ir privataus intereso sankirtai, nagrinėjama teismų sprendimuose, ypač iš nagrinėtųjų sričių susijusiuose su viešuoju interesu nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo srityje“. Tiesa, kaip ir pirmosios krypties atveju, sunku suprasti, kuo remiantis nagrinėjant teismų praktiką prieita prie tokios išvados; taip pat kaip turėtų pasireikšti šios koncepcijos pritaikomumas. Tuo labiau, autoriaus nuomone, aiškumo nesuteikia ir tai, kad iš esmės utilitaristinės koncepcijos trūkumai (paneigiami mažumos interesai) suponuoja priešpriešą siekiui išspręsti skirtingų interesų konfliktus.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima teigti, kad nors abi šalys pateikia daug aspektų, šie suponuoją skirtingą požiūrį į pateiktų autorių pozicijų pagrindimą. Šiuo atžvilgiu jeigu U. Trumpulio palaikoma pozicija yra grindžiama aiškesniais argumentais abiejų teigiamų doktrinų atžvilgiu, tai autorių kolektyvo pozicija dėl utilitaristinės koncepcijos apraiškų stokoja pagrįstumo ir kelia daugiau dviprasmybių, kas lemia abejones dėl pozicijos

---

⁴⁹ *Ibidem*, p. 251.

⁵⁰ Šiuo atžvilgiu autorių kolektyvas tik išvadose patikslina, ką turi omenyje, remdamasis kitų autorių mintimi, kad utilitaristinis, kiekybinis viešojo intereso identifikavimo kriterijus teismų praktikoje taikytinas, pvz., atsižvelgiant į bylos baigtimi suinteresuotų asmenų skaičių, valstybės finansinius išteklius ir kt. KLIMAS, E. ir LANKELIS, J. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21 (1), p. 126 [žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf>>. Nors pateikta pozicija pagrįsta teismų praktiką, bet akivaizdu, kad tai kito šaltinio tyrimo rezultatas. Be to, E. Klimo ir J. Lankelio analizuojamoje teismų praktikoje vertinant prokuroro atsisakymą ginti viešąjį interesą ir priimant sprendimą, buvo atsižvelgiama ir į kitus kriterijus, pvz., nepateisinamai ilgą laiką tarpą iki kreipimosi.

⁵¹ Tai plačiau buvo užsiminta anksčiau tyrime 13 išnašoje.

patikimumo. Pažymėtina, kad šiuo atžvilgiu yra svarbi pačių požiūrių pagrįstumo analizė, bet ne vieno požiūrio pripažinimas.⁵²

Kitas klausimas – doktrinų tarpusavio sąveika.⁵³ Akivaizdu, kad teisės doktrinoje natūraliai keliamas kelių koncepcijų egzistavimo klausimas. Atsižvelgiant į tai, abi šalys taip pat pateikia skirtingas pozicijas dėl kelių doktrinų sąveikos. U. Trumpulio pažymi, kad „Nė viena viešojo intereso koncepcija nėra pajėgi vienodu pagrindu apibūdinti viešojo intereso, tačiau teigtina, kad kiekviena iš jų, pabrėždama konkretų šio intereso požymį arba kelis požymius, leidžia geriau suvokti šio reiškinio prasminę ir funkcinę įvairovę bei jo pasireiškimo galimybes, būtinas įgyvendinimo sąlygas.“⁵⁴ Remiantis autoriaus pozicija, skirtingos koncepcijos pirmiausiai turėtų padėti užpildyti vakuumą dėl viešojo intereso suvokimo ir jo įgyvendinimo, kas leidžia U. Trumpulio požiūrį laikyti labiau orientuotu į viešojo intereso įvairumo savybę ir pateisinti abstraktų sąveikos vertinimą. Kita vertus, galima teigti, kad priešingos pozicijos laikosi autorių kolektyvas, kuris sąveikos klausimą analizuoja sistemiškai ieškodamas konkretaus koncepcijų ryšio. Tai pagrindžia anksčiau tyrime atskleistas utilitaristinės koncepcijos nesavarankiškumas, kuris lemia bendrųjų vertybių koncepcijos prioriteto pripažinimą. Pastebėtina, kad reikia neatmesti idėjos dėl galimo abiejų pozicijų suderinamumo, kuris toliau galėtų būti plėtojamas teisės doktrinoje.

Įvertinus negausią teisės doktriną, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra palaikoma vyraujanti bendrųjų vertybių koncepcijos idėja, kurią tuo pačiu pagrindžia tiek Konstitucinio Teismo doktrina, tiek nusistovėjusi teismų praktika. Taip pat svarbu, kad kartu keliamas viešojo intereso koncepcijų dualumo klausimas, kuriuo apžvelgtų autorių pozicijos išsiskiria. Tuo pačiu abi šalys pateikia skirtingas vizijas sprendžiant doktrinų sąveikos klausimą, kurių viena orientuota į viešojo intereso įvairumą, kas pateisina abstraktų kelių koncepcijų santykio teigimą, o kita – į konkretaus ryšio tarp koncepcijų ieškojimą. Visgi darbo autorius pastebi, kad doktrinų koegzistavimo (tuo pačiu sąveikos) klausimas nėra pakankamai išvystytas ir dabartinis jo vertinimas teisės doktrinoje yra nepakankamas galutinei išvadai pateikti.

---

⁵² Darbo autoriaus neutralios pozicijos laikymąsi suponuoja tai, kad doktrinų apraiškų tema Lietuvoje nėra plačiai apžvelgta ir išvystyta, kas lemia galimybę sugretinti ir vertinti vos dvi pozicijas, kurios savaime nėra pakankamos galutinei išvadai. Šios neutralumo pozicijos laikomasi ir doktrinų sąveikos klausimu.

⁵³ Šią problemą vienintelis anksčiau buvo pažymėjęs J. Gumbis. GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006, p. 15 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>.

⁵⁴ TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 4 (8), 2010, p. 228 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.

1.3. Viešojo intereso samprata Lietuvoje

Ankstesnėje dalyje įvertinus viešojo intereso apraiškas ir nubrėžus aiškesnes viešojo intereso vertinimo kryptis, galima siekti tolimesnių tyrimo uždavinių ir pateikti viešojo intereso sampratą Lietuvoje. Svarbu suprasti, kad viešojo intereso samprata kiekvieno valstybėje pasižymi nacionalinėmis ypatybėmis.⁵⁵ Pagal Konstitucinio Teismo doktriną viešasis interesas pripažįstamas kaip dinamiškas, kintantis⁵⁶ ir įvairus⁵⁷ visuomenės ar jos grupės interesas. Šie abstraktūs požymiai ne vien suponuoja požiūrį į viešąjį interesą, bet tuo pačiu atskleidžia jo problematiką. Didžioji dauguma teisės autorių pripažįsta, kad viešasis interesas yra neapibrėžiama kategorija. Visgi reikia pastebėti, kad yra iniciatyvų, kurios nepripažįsta viešojo intereso kaip neapibrėžiamos kategorijos ir mėgina pateikti galimą viešojo intereso definiciją.⁵⁸

Viešojo intereso reikšmė visada buvo akivaizdi.⁵⁹ Dėl to, atsižvelgus į viešojo intereso trūkumus, galima teigti, jog susidarė nepaprasta situacija: valstybės, būdamos

---

⁵⁵ Tai buvo plačiau pažymėta 7 išnašoje.

⁵⁶ Konstitucinio Teismo doktrinoje galima surasti retų atvejų, kai teismas kintančiu ir dinamišku laiko ne viešąjį interesą, o teisinius santykius, susijusius su juo. Tyrimo autoriaus nuomone, neatmetama galimybė, kad tokio požiūrio laikymasis suteiktų didesnę aiškumą atskiriant viešojo intereso doktrinas ir tiksliau vertinant viešojo intereso sampratą. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „Viešasis interesas, kurį garantuoti turi ir vietos savivalda, kaip viena iš Konstitucijoje numatytų viešosios valdžios sistemų, taip pat tam tikru laikotarpiu visai visuomenei bei valstybei ir teritorinėms bendruomenėms išskylantys konkretūs uždaviniai yra dinamiški, kinta.“ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2005 m. liepos 8 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 10/02.

⁵⁷ Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad „viešasis interesas yra labai įvairus, todėl iš esmės neįmanoma *a priori* pasakyti, kokiose gyvenimo srityse, dėl kurių gali kilti teisinių ginčų arba kuriose gali prireikti taikyti teisę, viešajam gali atsirasti grėsmių arba gali prireikti viešąjį interesą užtikrinti įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams.“ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 str. 3 d. (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 str. 4 d. (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 str. (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 7/04-8/04.

⁵⁸ Pvz., E. Krivka pripažįsta, kad „viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės ginami visuomenės ir jos atskirų grupių bendri neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos nulemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendros gerovės) siekiai.“ KRIVKA, E. Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, *Jurisprudencija*, 10(100), p. 18 [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=267106>. Darbo autorius, vertindamas pateiktą apibrėžimą, pažymi, kad nekyla abejonių, jog ir pačiam viešojo intereso apibrėžimui (jeigu toks būtų išvis galimas) turėtų būti keliami tam tikri reikalavimai. Dėl jo visuotinės pritaikymo svarbos jis turėtų būti praktiškas, t. y. neapsunkinti padėties ir patiems piliečiams vertinant teisinių santykių pobūdį, į ką nėra orientuotas E. Krivkos pateikiamas apibrėžimas.

⁵⁹ Tai konstatavęs yra Konstitucinis Teismas, teigdamas, kad „Viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų.“ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 p. atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 13/96. Siekiant tai aiškiau suprasti, pastebėtina, kad viešasis interesas yra neatsiejamas nuo demokratinių idealų. Pasak J. Gumbio, „Būtų sunku nuneigti, kad viešojo intereso kategorija buvo fundamentalus instrumentas polemikoje apie demokratija pasaulio politikos istorijoje.“ GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National*

orientuotos į savo piliečių gerovę, turėjo nuolat ieškoti praktiškiausio ir racionaliausio būdo išspręsti šią problemą. Šiuo atžvilgiu valstybės, tuo pačiu suprasdamos riziką dėl gryna diskrecija priimamų sprendimų,⁶⁰ pasirinko dvi kryptis: 1) išlaikyti bendrą viešojo intereso koncepciją plėtojant suformuotus kriterijus teismų praktikos pagalba; 2) tikslinti viešojo intereso sampratą konkrečių sričių įstatymų pagrindu.⁶¹

Visgi šiuo atveju yra svarbu atskleisti keblų Lietuvos teismų diskrecijos spręsti dėl viešojo intereso kriterijų klausimą. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad viešasis interesas yra „toks visuomenės ar jos dalies interesas, kurį valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti, *inter alia* per teismus, pagal savo kompetenciją sprendžiančius bylas.“⁶² Pažymėtina, kad išreikšta Konstitucinio Teismo pozicija leidžia pagrįsti teismų dalyvavimą formuojant viešojo intereso sampratą. LAT yra pateikęs iš dalies panašią poziciją, teigdamas, kad teisės doktrinoje nėra suformuluota viešojo intereso sąvoka, tai – neapibrėžtas teisės institutas, kurio turinį kiekvienu konkrečiu atveju nustato teismas.⁶³ Visgi įdomu pastebėti, kad tiek iš Konstitucinio Teismo, tiek LAT pozicijos nėra aišku, kaip plačiai teismai gali traktuoti savo galias aiškinant viešąjį interesą ir ar gali teismas savarankiškai formuoti viešojo intereso kriterijus.⁶⁴ Šiuo atveju kyla įdomi dviprasmybė: 1) ar Konstitucinis teismas (atsižvelgiant

---

Contexts [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006, p. 8 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>. Ši pozicija taip pat tyrime buvo pateikta anksčiau *Bendrujų vertybių viešojo intereso koncepcijos* temoje vertinant M. Feintuck požiūrį.

⁶⁰ Iš pradžių buvo manoma, kad būtent sprendimas, paremtas subjekto diskrecija, yra tinkamiausias būdas spręsti šią problemą. SHUBERT, G. A. "The Public Interest" *In Administrative Decision-Making: Theorem, Theosophy, or Theory?* [interaktyvus]. The American Political Science Review, 1957, 51 t., Nr. 2, p. 347 [žiūrėta 2017 m. sausio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jstor.org/stable/1952196>>.

⁶¹ J. Bell yra pažymėjęs, kad „jeigu įstatymų leidėjai ir teisėjai gali nustatyti ir interpretuoti fundamentalius žmogaus teisių principus, galima tikėtis, kad jie taip pat turėtų galėti vystyti taikomą ir reikšmingą viešojo intereso koncepciją.“ Bell, J. *Public Interest: Policy or Principle*. Stuttgart: Franz Steiner, Law and the Public Interest (Proceedings of the 1992 ALSP Conference), 1993. p. 34. Cituojama iš FEINTUCK, M. *The Holy Grail or Just Another Empty Vessel? "The Public Interest" in Regulation* [interaktyvus]. England: University of Hull, Text of an Inaugural Lecture, 2005 m. vasario 21 d., p. 2 [žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www2.hull.ac.uk/fass/docs/Law-inauguralfeintuck.doc>>. Remiantis tyrimo tikslu, viešasis interesas įstatymleidėjų atžvilgiu nebus plačiau analizuojamas darbe. Apie tai plačiau: KŪRIS, E. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, *Notariatas*, Nr. 13.

⁶² Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Nr. 3K-3-579/2007.

⁶⁴ Viešojo intereso kriterijai – tai tam tikri orientyrai, kuriais tiek teismas, tiek viešąjį interesą ginantis subjektas pagrįstai vadovaudamasis gali identifikuoti viešąjį interesą konkrečioje byloje. Dėl šios priežasties viešojo intereso kriterijus galime laikyti metmenimis ne vien ribojančiais teisėjo diskreciją, bet tam tikru orientyrų ir kitiems subjektams. Viešojo intereso kriterijų reikšmę yra pažymėjęs J. Gumbis, teigdamas, kad „Suvokimas, kuris nėra paremtas objektyviomis taisyklėmis ar kriterijais, reiškia nieko daugiau kaip

į konstitucinių vertybių svarbą viešojo intereso koncepcijai; į tai, kad viešasis interesas daugeliu atveju netgi pripažįstamas konstitucine vertybe; į tai, kad Konstitucinis Teismas vienintelis įgaliotas formuoti konstitucinę doktriną) gali vienintelis formuoti viešojo intereso kriterijus; 2) ar Lietuvos teismai, nepažeisdami jiems priskirtų įgaliojimų, patys gali suformuoti kriterijus ir jais vadovautis. Teismų praktikoje galima surasti užuominų, jog viešojo intereso kriterijus formuoja ne vien Konstitucinis Teismas, bet taip pat teismai, bet jų negalima laikyti pakankamais daryti galutinę išvadą.⁶⁵ Visgi remiantis Konstitucinio Teismo doktrina ir teisės doktrina sunku būtų surasti tikslų atsakymą, bet akivaizdu, kad šis klausimas itin svarbus dėl jo įtakos viešojo intereso sampratai ir jos formavimui.

Nepaisant svarstymų dėl teismų įgaliojimų, teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad Konstitucinio Teismo doktrinoje suformuoti kriterijai yra pirminis naudotinas teismų orientyras sprendžiant viešojo intereso egzistavimo klausimą konkrečios bylos atveju.⁶⁶ Remiantis Konstitucinio Teismo doktrina ir jos palaikoma teismų praktika, tyrimo autorius pažymi tokius kriterijus, kurie tyrime bus toliau aptarinėjami: 1) konstitucinės vertybės; 2) viešojo intereso pagrindumas. Taip pat svarbu pastebėti, kad autorių požiūris į išskiriamus kriterijus teisės doktrinoje skiriasi, kas vėliau tyrime bus apžvelgiama.

Konstitucinių vertybių sutapatinimas su viešuoju interesu yra mažiausiai diskusijų keliantis klausimas ir absoliučiai visi mokslininkai Lietuvoje tam pritaria. Pažymėtina, kad bendrųjų vertybių koncepcijos esmė buvo atskleista vertinant viešojo intereso doktrinas, tad šiuo atveju svarbu ne dar kartą kartoti kursą, o detalizuoti šios koncepcijos pritaikymą Lietuvoje. Akivaizdu, kad koncepcijos esmė yra paremta vertybėmis, bet konkrečios valstybės atveju (ne išimtis ir Lietuva) visada kyla klausimas: *koks šaltinis įtvirtina šias vertybes?* Atsakymas į šį klausimą yra užprogramuotas vertybių esmėje: jeigu mes laikome, kad vertybės mums yra tai, kas svarbiausią, reikšmingiausią tai be abejonės mes ieškosime

---

suvokimą, paremtą individo vertybių bei kriterijų sistema.“ GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006, p. 15 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>.

⁶⁵ Pastebėtina, kad LAT praktikoje retais atvejais pažymima, kad viešojo intereso nustatymo kriterijai be LAT pateiktos praktikos *įtvirtinti ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*. Pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos miesto savivaldybės administracija ir kt.*, Nr. 3K-3-143/2010.

⁶⁶ Tai taip pat yra pažymėjęs E. Klimas. KLIMAS, E. *Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti? Iš Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika*. Vilnius: LAWIN, 2012, p. 7-8. Kita vertus, darbo autorius nori pastebėti, kad argumentu dėl viešojo intereso egzistavimo gali būti laikoma ir teismų praktika, ir Konstitucinio Teismo doktrina pati savaime, kuri vadovaudamasi viešojo intereso kriterijais, jau yra identifikavusi viešąjį interesą konkrečiu klausimu. Tai pažymi autorių kolektyvas monografijoje, teigdamas, kad „Iš teismų praktikos išryškėja viešojo intereso sampratos turinys. Ši samprata grindžiama iš konstitucinių vertybių apsaugos reikšmės <...>.“ KRIVKA, E., *et al. Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 11.

to šaltinio, kuris pagrindžia mūsų lūkesčius – kiekvienos valstybės svarbiausiame teisės akte – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje.⁶⁷

Kitas viešojo intereso nustatymo kriterijus – viešojo intereso pagrįstumas. Nepaisant to, kad daugelis teisės mokslininkų savo darbuose pažymi viešojo intereso pagrįstumo svarbą, tikėtina, kad didžioji dalis jų prieštarautų autoriui ir teigtų, kad tai paprasčiausiai bet kurio priimamo sprendimo išdava – pareiga motyvuoti priimtą sprendimą. Siekiant pagrįstai replikuoti priešingos pozicijos šalininkams, svarbu pateikti anksčiau nagrinėtą Konstitucinio Teismo išaiškinimą, kuriame, be viso to, kas buvo aptarta, teigiama, kad „kiekvieną kart, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad, nepatenkinus tam tikro *asmens* ar *grupės*⁶⁸ asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės. O tais atvejais, kai sprendimą, ar tam tikras interesas turi būti laikomas viešuoju ir ginamas bei saugomas kaip viešasis interesas, turi priimti bylą sprendžiantis teismas, būtina tai motyvuoti atitinkamame teismo akte.“⁶⁹ Aiškinant tai, svarbu pažymėti svarbiausią akcentą, kad teismas pateiktą nuostatą sieja ne su įprastu faktinių aplinkybių pagrindimu, bet su išskirtiniu reikalavimu motyvuoti, kad nesiimant priemonių apginti asmens ar grupės interesą bus pažeistas tam tikros vertybės, t. y. reikalavimas pagrįsti ne vien vertybes (kas atitiktų ankstesnį kriterijų), bet jų sąsajumą su susiklosčiusiais santykiais.⁷⁰ Kita vertus, pažymima, kad tokio *netipinio* kriterijaus išskyrimas ir sureikšminimas gali būti paaiškinamas remiantis bendrųjų vertybių koncepcija, kurios, kaip buvo pastebėta, pripažinimas Lietuvoje nekelia abejonių. Atsižvelgiant į tai, turėtų būti skiriamas

---

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014. Pirmasis šių mintį doktrinoje yra pateikęs V. Mikelėnas, teigdamas, kad „viešasis interesas dažniausiai apima tik esminius visuomenės gyvenimo teisinio sutvarkymo pagrindus, t. y. Konstitucijoje įtvirtintas nuostatas ir teisės principus; tik konstitucinių nuostatų ir teisės principų pažeidimą galima vertinti kaip viešajam interesui prieštaraujantį pažeidimą.“ MIKELĖNAS, V. *Quo vadis? Arba eksperimentuojama toliau*. Vilnius: Justicija, 1997, Nr. 2, p. 14. Kitą vertus, galima paminėti ir J. Gumbį, kuris teigia, kad „Viešasis interesas bendrai kalbant yra konstitucinės svarbos, kurį ignoruojant būtų paneigiamos aukščiausios galios teisės akte įtvirtintos vertybės, jų apsauga ir gynyba, kuri yra deleguota valstybei Konstitucijos pagrindu“. GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006, p. 13 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>. Apie tai buvo užsiminta vertinant valstybės individualumo svarbą vertybių formavimuisi *Bendrųjų vertybių viešojo intereso doktrinos* temoje.

⁶⁸ Pavyzdys dėl visuomenės dalies nustatymo pasinaudojant juo yra pateiktas 81 išnašoje.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

⁷⁰ Tai pažymi E. Tamošiūnienė ir V. Višinskis, kurie teigia, kad „Kalbant apie bet kokių pažeistų subjektyvinių teisių ar įstatymo saugomų interesų gynimą civilinio proceso tvarka, pirmiausiai būtina identifikuoti ginamą objektą“. TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 38.

reikšmingas dėmesys *pagrįstumui*, kaip išskirtam koncepcijos požymiui, kuris buvo siejamas tiek su valstybės individualumu, tiek su demokratiniais siekiais. Nepaisant to, šį kriterijų turėtų pagrįsti ir viešojo intereso apsaugos reikšmė bei siekis apsaugoti privačius interesus nuo nepagrįsto įsikišimo.⁷¹ Be viso to, didesnę dėmesį šiam kriterijui suponuoja teismų argumentų neišsamumas sprendžiant viešojo intereso klausimus,⁷² tuo pačiu stabdant teismų praktikos vystymąsi, kuris ir yra pagrindinė priemonė formuoti viešojo intereso sampratai. Visgi didžiausios kritikos galima susilaukti iš V. Nekrošiaus, kuris apibūdindamas minėtą Konstitucinio Teismo nutarimą, pabrėžia, kad „Nors KT ir pabandė įtvirtinti tam tikrus saugiklius, nurodydamas, jog atitinkamas teismo žingsnis turi būti motyvuotas ir pagrįstas, o viešojo intereso sąvoka turi būti siejama su tam tikrų pamatinių konstitucinių vertybių apsauga, tačiau, kaip jau buvo minėta, pateikta viešojo intereso samprata yra tiek bendra, jog ja galima pagrįsti bet kokią valstybės norą įsikišti į privatų šalių ginčą.“⁷³ Šiuo atveju sunku atsakyti į mokslininko kritiką, kuri pirmiausiai yra nukreipta į *konstitucinių vertybių* supratimą, dėl kurio kritikos buvo išreikštas darbo autoriaus pritarimas. Visgi pastebėtina, kad platus *konstitucinių vertybių* vertinimo *požiūris* yra nusistovėjęs tiek Konstitucinio Teismo doktrinoje, tiek teismų praktikoje, kai teisinis pagrįstumas yra problema nulemta paties sprendimą priimančio ir surašančio asmens. Dėl šios priežasties viešojo intereso pagrįstumo reikalavimas yra lengviau pasiekiamas ir be ilgesnio diskurso nešantis, nors kaip teigia kritika, minimalų rezultatą.

Nepaisant to, kad daugelis teisės autorių savo darbuose išskiria kiekybinį kriterijų, darbo autorius laikosi priešingos pozicijos ir nesutinka su tuo.⁷⁴ Siekiant pagrįsti tai, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į jo neaiškią nustatymo metodiką. Teisinėje literatūroje kiekybinis kriterijus dažniausiai siejamas su *statistiškai reikšminga žmonių grupe*.⁷⁵ Nors

---

⁷¹ Tai pat autorius mano, kad šis kriterijus pasitarnautų ribinių klausimų atveju (priimant sprendimą ginti viešąjį interesą dėl tokių vertybių, kaip: orumas, asmens privatus gyvenimas, asmens atvaizdas, teisė į informaciją ir pan.).

⁷² Tokią išvadą pateikia autorių kolektyvas, teigdamas, kad „neplatus visų nagrinėtų sričių teismo sprendimų dėl viešojo intereso argumentavimo išsamumas (daugiausia atveju, kai nagrinėjame teismo sprendime padaryta išvada, kad materialinės ar proceso teisės normų pažeidimai kartu yra viešojo intereso pažeidimai), susijęs ir su tuo, jog teismų sprendimuose daugiausia atveju, kai nurodomas tik ginamas objektas. Teismai paprastai apibūdina vien gintiną vertybę kaip objektą ir pabrėžia išskirtinę tos vertybės reikšmę (kartais pagrįsdami ir jo svarbą visuomenei, o kitais nurodytais atvejais tam tikri objektai tiesiog patys savaime priskiriami tokiems, kuriuos saugoti yra viešasis interesas).“ KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 263.

⁷³ NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1106 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>.

⁷⁴ Pastebėtina, kad kiekybės kriterijaus pripažinimas automatiškai kelia klausimą dėl utilitaristinės koncepcijos pripažinimo. Kita vertus, šių aspektų artumas lemia, kad kritika, nukreipta į šią koncepciją, pritaikoma vertinant ir kiekybės kriterijų. Tai buvo apžvelgiama: *Viešojo intereso doktrinų apraiškos Lietuvoje* temoje ir 13 išnašoje.

⁷⁵ Tai pažymima: KLIMAS, E. Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti? Iš *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika*. Vilnius: LAWIN, 2012, p. 8;

teisės mokslininkai teigia šio kriterijaus reikšmę, bet tuo pačiu pripažįsta, kad nėra aišku, kas galėtų būti laikoma tokia žmonių grupe.⁷⁶ Be šio kriterijaus apibrėžtumo trūkumo, darbo autorius nuomone, svarbu pateikti ir kitus argumentus: 1) pastebėtina, kad kiekybinio kriterijaus taikymas labiau atitiktų anksčiau minėta *galvų skaičiavimo strategiją*, kuri iš esmės sunkiai sutapatinama su demokratijos siekiais;⁷⁷ 2) akivaizdu, kad vien tik žmonių didelis skaičius nereiškia vertybės. Tokiu atveju kiekybinis kriterijus visada turėtų būti aiškinamas pagrindžiant jį konstitucinėmis vertybėmis, o tai reiškia jo nesavarankiškumą ir nereikšmingumą;⁷⁸ 3) kiekybinis kriterijus yra nesuderinamas su bendrojo intereso koncepcija, nes savo esme prieštarauja visuomenės interesų ekvilibriumo idėjai.⁷⁹ Darbo autorius pažymi, kad remiantis tuo, kas išdėstyta dėl kiekybinio kriterijaus, nėra kvestionuojama grupės asmenų interesų išskyrimo svarba. Visgi šiuo atveju, autoriaus nuomone, būtina sistemingai laikytis asmenų grupės interesų nustatymo procedūros: 1) nustatyti asmenų grupės apibrėžtį;⁸⁰ 2) pagrįsti vertybes, su kuriomis grupė yra siejama.⁸¹

TRUMPULIS, U. *Žmogaus individualūs interesai, kaip viešojo intereso pagrindas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 2 (6), 2010, p. 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/976/Trumpulis.pdf>>; KŪRIS, E. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, *Notariatas*, Nr. 13, p. 49. Tiesa, E. Kūris ją vadina *santykinais didele visuomenės dalimi*, kuriai nustatyti pavyzdžiuose vienu iš galimų būdų išskiria statistika.

⁷⁶ Darbo autoriui nesuprantama, kaip galima išskirti kriterijų, kurio tikslus turinys nėra aiškus. Kitą vertus, tyrime jau buvo užsiminta apie teismų praktikos aiškumo stoką šiuo klausimu (apie tai plačiau 50 išnašoje).

⁷⁷ J. Gumbis, darydamas išvadą dėl nuosavybės teisių apribojimo, yra pažymėjęs, kad „Kiekybinis požiūris konceptualizuojant viešąjį interesą nėra pagrįstas: svarbiausias ne skaičius asmenų, kurie gaus tiesioginę naudą iš konkretaus asmens teisių ir laisvių apribojimo, bet pats asmens ar grupės teisių ir laisvių apribojimo tikslas.“ GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006, p. 14 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf71e6ce33%40sessionmgr1>>. Panašaus požiūrio laikosi ir KT savo doktrinoje.

Apie tai buvo užsiminta: *Viešojo intereso doktrinų apraiškos Lietuvoje* temoje bei 13 išnašoje.

⁷⁸ Be to, kas buvo nurodyta ankstesnėje išnašoje J. Gumbis pažymi, jog demokratinės visuomenės ir valstybės koncepcija yra neatsiejama nuo „vertybės prioriteto kiekybės atžvilgiu“. *Ibidem*, p. 14.

Apie tai taip pat buvo užsiminta: *Viešojo intereso doktrinų apraiškos Lietuvoje* temoje bei 13 išnašoje.

⁷⁹ U. Trumpulio mintis šiuo atžvilgiu pažymėta 40 išnašoje.

⁸⁰ Tai galėtų būti pasiekta naudojant bendrų savybių kriterijų. Šiuo atžvilgiu to reikšmę yra pažymėjęs E. Klimas, teigdamas, kad „Norint ginti viešąjį interesą, reikia jį apibrėžti taip, kad būtų galima aiškiai įsivardinti, kas ir kodėl atstovaujama. Kita vertus, jį apibrėžus kyla problema, kad dalis viešojo intereso aspekto gali likti neapimta.“ KLIMAS, E. *Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti?* Iš *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika*. Vilnius: LAWIN, 2012, p. 42. Tokios pačios pozicijos laikomasi ir: KLIMAS, E. ir LANKELIS, J. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21 (1), p. 126 [žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf>>.

⁸¹ Pastebėtina, kad šiuo atveju kyla dvi problemos: 1) grupės interesų nustatymas komplikuoatas dėl to, kad išplėtotas teismų praktikoje; 2) nėra aišku, kokią viešojo intereso doktriną reikėtų taikyti (ar tik bendrųjų vertybių, o gal derinanti kartu kelias koncepcijas). Laikantis dualistinio požiūrio šiuo atžvilgiu autorius pateiks numanomos situacijos pavyzdį. Atsižvelgiant į tai, sprendžiant klausimą dėl viešojo intereso gynimo daugiabučių namų savininkų atveju (bendromis savybėmis apibrėžta asmenų grupė), reikėtų kelti klausimą: „ar nepatenkinus intereso dėl tinkamo daugiabučio namų eksploatavimo ir išsaugojimo (konstitucinė vertybė – teisė į nuosavybę) būtų pažeista visuomenės interesų ekvilibriumas?“ Darbo autoriaus nuomone, toks koncepcijų sumaišymas palaikytų grupės interesų bendrumo sieki ir padėtų iškelti aiškesnį klausimą, padedantį identifikuoti viešąjį interesą lyginant tik su bendrųjų vertybių koncepcija, kai atskiro subjekto

Be to, kas buvo pažymėta, teisės doktrinoje galima pastebėti išskiriamus ir kitus viešojo intereso kriterijus. Tiesa, šiuo atžvilgiu pateikiami kriterijai dažniausiai būna nepagrįsti paties viešojo intereso nustatymo esme, kas lemia jų išskyrimo neadekvatumą keliamam klausimui. Atsižvelgiant į tai, pavyzdys būtų itin kvestionuotina E. Klimo ir J. Lankelio pozicija, kurioje kolektyvas išskiria tokius objektyvius kriterijus, kaip: *kaltė*,⁸² *proporcingumas (mažareikšmiškumas)*,⁸³ *pažeidimo pobūdis, padariusio pažeidimą asmens elgesys prieš, per ir po pažeidimo* ir pan. Akivaizdu, kad šie kriterijai yra siejami su viešojo ir privataus intereso santykio klausimu arba kitomis viešojo intereso gynimo sąlygomis. Tai leidžia spręsti, kad kolektyvo išskiriamiems kriterijams savaime trūksta pagrįstumo, kas nulemta viešojo intereso nustatymo esmės tinkamo neįvertinimo.

Atsižvelgiant į visą tai, galima teigti, kad viešojo intereso kategorija labiausiai primeną tuščią vazą, kuri gali būti pripildyta skirtingų vertybių.⁸⁴ Dėl šios priežasties valstybės, suprasdamos subjektų diskrecijos problemą, kuri gali iškreipti viešojo intereso sampratą, susieja viešojo intereso sampratą su viešojo intereso kriterijais. Įvertinus Lietuvos teisinę patirtį, darbo autorius išskiria du kriterijus: *konstitucines vertybes* ir *viešojo intereso pagrįstumą*. Pagrįstumo kriterijaus išskyrimą autorius iš esmės grindžia bendrųjų vertybių doktrina, siekiu paspartinti teismų praktikos vystymąsi ir teismų sprendimų motyvų reikalavimu. Kita vertus, galima daryti išvadą dėl kiekybinio kriterijaus nepagrįstumo, ką suponuoja kriterijaus taikymą paaiškinančios teismų praktikos stoka ir esminis prieštaravimas demokratiniam siekiams. Be viso to, teisės doktrinoje yra išskiriama ir daugiau kriterijų, bet jų nepagrįstumo stoka yra nulemta pačių autorių viešojo intereso nustatymo esmės nesuvokimo.

---

interesas paliekamas nuošalyje ir yra koncentruojamasi vien tik į bendrą vertybę. Visgi šis klausimas yra tik pavyzdinis, nes minėta vertybė Konstitucinio Teismo pripažįstama, kaip ginama: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. spalio 5 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.84 straipsnio 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Teisės aktų registras, 36/2014-37/2014.

⁸² Kaltės kriterijų autoriai aiškina situacijose dėl valstybės institucijų priimtų neteisėtų administracinių sprendimų arba sudarytų sandorių. Šiuo atveju, autoriaus nuomone, yra svarbu išskirti kelis aspektus: 1) autoriai patys pripažįsta, kad tik nustačius vertybės pažeidimą, reikia (ir galima) įvertinti šį kriterijų; 2) siekiant jį pagrįsti yra naudojama teismų praktika, kuri arba yra susijusi viešojo ir privataus intereso santykio klausimų, kas atitinka skirtingų interesų sprendimo procedūrą po to, kai viešasis interesas jau yra nustatytas, arba teismų praktika, kurioje išvis netgi nėra keliamas klausimas dėl viešojo intereso gynimo; 3) autoriai patys galų gale pripažįsta, kad šis kriterijus svarbus viešojo ir privataus interesų santykio sprendimui pažymint viešojo intereso dominavimą privačių interesų atžvilgiu. *Ibidem*, p. 127-128. Dėl šios priežasties negalima sutikti su autorių pozicija dėl tokio kriterijaus išskyrimo. Tai labiau atitiktų, autoriaus nuomone, individualiai vertintiną viešojo ir privataus interesų derinimo situaciją.

⁸³ Šis kriterijus apipavidalintas *Viešojo intereso gynimo sąlygos* temoje.

⁸⁴ Tokią alegoriją į viešąjį interesą yra pateikęs M. Feintuck. FEINTUCK, M. *The Holy Grail or Just Another Empty Vessel? "The Public Interest" in Regulation* [interaktyvus]. England: University of Hull, Text of an Inaugural Lecture, 2005 m. vasario 21 d., p. 2 [žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www2.hull.ac.uk/fass/docs/Law-inauguralfeintuck.doc>>.

2. VIEŠOJO INTERESO GYNIMO BŪDAI IR PRIEMONĖS

2.1. Viešojo intereso gynimo būdai

Teisės doktrinoje skirtingų mokslininkų viešojo intereso gynimo būdų samprata skiriasi. Tiesa, reikia pastebėti, kad teisės doktrinoje pats viešojo intereso gynimo būdų kategorijos detalesnio vertinimo klausimas dažniausiai paliekamas nuošalyje ir paprasčiausiai apsiribojama konkrečių būdų išskyrimu.⁸⁵ Remiantis tuo, teisės doktrinoje galima išskirti dvi vyraujančias pamatines idėjas dėl jų skirstymo: 1) teisinėmis realijomis pagrįstą požiūrį, kuriuo palaikomas teismo itin aktyvus veikimas ginant viešąjį interesą (remiantis Konstitucinio Teismo doktrina ir teisiniu reglamentavimu); ir 2) perspektyvinį-konkuruojantį požiūrį, kuriuo paneigiamas teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, būdas (remiantis V. Nekrošiumi).⁸⁶ Vėliau šių dviejų požiūrių raida matoma kitų mokslininkų darbuose ir teismų praktikoje, kuo toliau tyrime bus galima įsitikinti.

Kaip buvo pažymėta, viešojo intereso gynimo būdų nevienodą išskyrimą paprasčiausiai lemia konkrečiu argumentu nepagrįstas autorių požiūris į viešojo intereso gynimą. Šiuo atžvilgiu darbo autorius, įvertinęs teisės doktrinoje pateiktas pozicijas, tyrime pasirinks toliau analizuoti šiuos būdus:

1. Šalis *ex officio*.
2. Kitus subjektus.
3. Nedispozityvias bylas.

---

⁸⁵ Viešojo intereso gynimo sritis stokoja nuoseklios ir aiškios kategorizacijos Lietuvos teisėje (kategorizacijos problema). Pastebėtina, kad būtent šioje srityje itin dažnai pasireiškia skirtingas (individualus) kategorijų vertinimas, kas mokslinių darbų atžvilgiu gali lemti skirtingas tyrimo išvadas bei tuo pačiu ap sunkinti jų pozicijų sugretinimą vėlesniuose tyrimuose. Šiuo atžvilgiu kategorizacijos problema taip pat pasireiškia dėl tyrime jau aptarto viešojo intereso koncepcijų skirtingo vertinimo teisės doktrinoje.

⁸⁶ Įsigaliojus naujam CPK, V. Nekrošius išskyrė: 1) atvejus, kai yra numatomi nagrinėjimo ypatumai ir ribojamas rungimosi principo įgyvendinimas bylose, kuriose *aiškiai išreikštas* viešasis interesas; 2) atvejus numatant įstatymuose atitinkamų pareigūnų teisę pareikšti ieškinį siekiant apginti viešąjį interesą ir šių subjektų teisę pateikti išvadą bylose. NEKROŠIUS, V.; MIKELĖNAS, V.; LAUŽIKAS, E. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 266. Nepaisant Konstitucinio Teismo doktrinos ir vėliau sekusių teisinio reglamentavimo pokyčių, pastebėtina, kad V. Nekrošius išlaikė savo griežtą poziciją šiuo klausimu iki šiol. Apie tai plačiau: NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ea/015_nekrosius.pdf>. Pastebėtina, kad V. Nekrošiaus požiūrio perspektyvumas itin išryškėja teisinio reglamentavimo pokyčiuose, kurie bus apžvelgti vertinant *Viešojo intereso gynimo priemones*. Taip pat reikšminga šiuo klausimu trečioji tyrimo dalis, kurios esmę sudarys teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, ir nedispozityvių bylų sankirtos analizė.

Atitinkamai kitas požiūris pagrįstas Konstitucinio Teismo doktrina ir tuo sekusiais teisinio reglamentavimo pokyčiais (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4126). Po viso to, buvo praplėsta viešojo intereso gynimo būdų apimtis įtraukiant teismą, kaip subjektą, ginantį viešąjį interesą. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

4. Teismą, kaip viešąjį interesą ginantį subjektą⁸⁷.

Svarbu pažymėti, kad pateiktas viešojo intereso gynimo būdų skirstymas yra individualus, nes, kaip galima pastebėti, juo neapsiribojama vertinti bendrą kategoriją – *subjektus, kurie turi įgaliojimus ginti viešąjį interesą*, kuri savaime apimtų šalis *ex officio* ir kitus subjektus.⁸⁸ Atlikta teisės doktrinos analizė leidžia teigti, kad teisės autoriai, išskyrus E. Tamošiūnienę ir V. Višinskį, kurie atskirai analizuoja teismų praktiką šiuo klausimu,⁸⁹ išvis neteikia *kitų subjektų* kategorijai dėmesio ir tai tik patvirtina paviršutinišką mokslininkų požiūrį į minėtos kategorijos detalesnį vertinimą. Šiuo atžvilgiu, autoriaus nuomone, reikia įvertinti tiek į šalių *ex officio* ir kitų subjektų esminius skirtumus ginant viešąjį interesą, tiek viešojo intereso gynimo perspektyvą,⁹⁰ kas leistų pripažinti šiuos būdus savarankiškais. Šių būdų esminiai skirtumai: 1) suinteresuotumas, 2) įgaliojimų apimtis ginant viešąjį interesą,⁹¹ 3) pareiga ginti viešąjį interesą⁹² ir kiti.⁹³

⁸⁷ Darbo autorius išskiria *teismą, kaip viešąjį interesą ginantį subjektą*, kaip savarankišką gynimo būdą, neignoruodamas Lietuvos teisėje susiformavusių realiųjų. Nepaisant to, darbo autorius pripažįsta pagrįsta kritiką dėl šio būdo neatitikimo teisinės valstybės principams. Šios problemos analizei bus skiriamas atskiras dėmesys trečioje tyrimo dalyje.

⁸⁸ Tokią kategoriją išskiria: TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 45; taip pat LAUŽIKAS, E., et. al. *Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 206.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 45.

⁹⁰ Šiuo atžvilgiu perspektyva suprantama kaip valstybės požiūrio koncentracija į konkrečią kryptį ginant viešąjį interesą (valstybės aktyvumo ginant viešąjį interesą vertinimas). Pvz., vertinant kryptį, svarbu pažymėti, kad atlikus tyrimą Europos Komisijos įgaliotam asmeniui, šis, išanalizavęs visų valstybių sistemas, priėjo išvados, kad kontrolės mechanizmų *be sprendimų privalomosios galios* vertė Europoje auga (įskaitant valstybių prokurorus, neturinčius įgaliojimų priimti privalomosios galios sprendimų, ombudsmeno institucijas ir kitus subjektus). VARGA, A. Z. *Role of the Public Prosecution Service Outside the Field of Criminal Justice*: tyrimo išvada [interaktyvus]. Europos Komisija, 2008, p. 17 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.].
Prieiga per internetą: <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf)>. Kita vertus, įvertinus Lietuvos situaciją, prieinama kitokios išvados. Šiuo atžvilgiu svarbu įvertinti, kad dėl Lietuvoje taikomųjų viešojo intereso gynimo priemonių prokuroras negalėtų būti priskirtas kontrolės *be sprendimų privalomosios galios* subjektų kategorijai (tai patvirtina prokuroro įgaliojimai, įtvirtinti Prokuratūros įstatymo 19 str. 3 d. 7, 8, 9 p.). Būtent prokuroro įgaliojimai, tolimesni siekiai didinti jo įtaką, taip pat tendencingas teisinių pagrindų, suteikiančių valstybės ir savivaldybės institucijoms įgaliojimus ginti viešąjį interesą, plėtimas ir gana mažas dėmesys kitų subjektų įtraukimo skatinimui (pvz., ombudsmenų institucijos), leidžia teigti, kad valstybė koncentruojasi į stipraus valstybės aparato vaidmens išlaikymą ir jo tobulinimą ginant viešąjį interesą pripažįstant šalis *ex officio* itin svarbiu viešojo intereso gynimo būdu. Pvz., šiuo atžvilgiu visose skandinavų valstybėse bei kai kuriuose Centrinės Europos valstybėse laikomasi visiškai priešingo požiūrio ir einama priešinga kryptimi (apie tai plačiau: minėto tyrimo išvada, p. 2, 12, 13). Remiantis pabrėžiama šalių *ex officio* svarba, darbo autorius pripažįsta perspektyvinio kriterijaus įtaką pateiktam viešojo intereso gynimo būdų išskirimui.

⁹¹ Tyrimo autorius turi omeny subjektus, kurie giną viešąjį interesą nesikreipdami į teismą (pvz., Seimo kontrolierius). Tai suponuoja, kad kitiems subjektams, skirtingai nei šalims *ex officio*, apibrėžti neturi reikšmės procesinis *šalių* statusas, kuris yra šalių *ex officio* skiriamasis bruožas.

⁹² Kiti subjektai, autoriaus nuomone, dažniausiai neturi pareigos ginti viešąjį interesą, skirtingai nei šalys *ex officio*, kurios turi šią pareigą. Tai plačiau bus vertinama *Valstybės ir savivaldybių institucijų pareiga ginti viešąjį interesą* temoje.

⁹³ Autorius pastebi, kad mažesnę reikšmę pripažįstant šių būdų savarankiškumą gali turėti subjekto veiklos sritis ir tikslai. Šiuo atveju papildomi kriterijus gali būti aktualūs ir siekiant įvertinti paties subjekto priskyrimo klausimą vienai ar kitai kategorijai. Pvz., kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių

Nepaisant to, svarbu pažymėti, kad šiems subjektams teisę kreiptis dėl viešojo intereso gynimo įtvirtina CPK 49 str. 2 d.,⁹⁴ kurioje be viso ko teigiama, kad „ir kiti asmenys gali pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti.“⁹⁵ Šiuo atžvilgiu puikiai pavyzdžiai suprasti kitus subjektus yra profesinės sąjungos ir *suinteresuota* visuomenė, kuriai pagal Aplinkos apsaugos įstatymą,⁹⁶ kuris įgyvendina Orhuso konvenciją, yra suteikiama galimybė ginti viešąjį interesą siekiant išvengti neigiamo poveikio aplinkai.⁹⁷ Būtent pažymėtas suinteresuotumas yra vienas iš kriterijų pagrindžiančių būtinybę atskirti šalis *ex officio* ir kitus subjektus.

Remiantis teisės doktrina pateiktas viešojo intereso gynimo būdų skirstymas yra svarbus ne vien suprasti, bet ir tiksliai įvertinti viešojo intereso gynimo kryptis. Šiuo atžvilgiu, pastebėtina, kad darbo autorius remsis pateiktu skirstymu siekdamas nuosekliai pateikti tolimesnę analizę savo darbe. Kita vertus, pažymėtina, kad šalys *ex officio* ir viešojo intereso gynimo priemonės yra neatsiejamos viena nuo kitos. Dėl šios priežasties šioje darbo dalyje daugiausiai bus koncentruojamasi tik į šalis *ex officio*, kaip viešojo intereso gynimo būdą, o vėliau bus aptariamasi ir jų viešojo intereso gynimo priemonės.

2.2. Šalys *ex officio*

Prieš pradėdant šalių *ex officio* problematikos išsamesnę analizę yra neišvengiama pateikti šių subjektų sampratą. Šiuo atžvilgiu remiantis teisės doktrina būtina pažymėti du aspektus:

1. Suinteresuotumo aspektas. Paprastai šalys byloje turi dvigubą suinteresuotumą, t. y. materialinį ir procesinį interesą. Išimtis iš šios taisyklės – kai su ieškiniu į teismą kreipiasi prokuroras ar valstybės ir savivaldybių institucijos gindami viešąjį

---

administravimo organizacijos, kuri, pastebėtina, paskiriama Kultūros ministerijos ir turi savarankiško ieškinio teisę (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 86 str. 1 d.), atveju.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.

⁹⁵ Šiuo atveju, autoriaus nuomone, taip pat tampa analogiškai svarbus valstybės ir savivaldybių institucijų teisinio pagrindo klausimas. Šis klausimas bus aptartas vėlesniame tyrimo skirsnyje.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 20-0.

⁹⁷ Svarbu pažymėti, kad ne bet koks, o tik suinteresuotas subjektas gali kreiptis į teismą gindamas viešąjį interesą remdamasis minėtu pagrindu. Šiuo atžvilgiu LAT, vertindamas kaimo bendruomenės suinteresuotumą, yra pažymėjęs, kad „asociacijos, kurios yra įsteigtos teisės aktų nustatyta tvarka ir veikia aplinkosaugos srityje, laikomos suinteresuotomis, t. y. iš esmės tokioms organizacijoms pripažįstama teisė ginti viešąjį interesą šioje srityje.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Kvietkinės kaimo bendruomenė ir kt. v. UAB „Saerimmer“*, Nr. 3K-3-112/2013. Tiesa, svarbu pažymėti, kad autorius nepritaria šioje nutartyje išdėstyti teismo akivaizdžiai klaidingai pozicijai dėl sąsajos tarp suinteresuotos visuomenės ir grupės ieškinio. Nepaisant to, teisės aktai, nurodydami subjektų ratą, daro nuorodą ne vien į asociacijas ar kitus juridinius asmenis – suinteresuotu pagrįstai gali būti pripažintas netgi fizinis asmuo. Šiuo atveju suinteresuotumo nustatymas reiškia materialinį interesą, kurio šalys *ex officio* neturi (apie tai plačiau kitame skyriuje).

interesą. Šią situaciją galima paaiškinti tuo, kad jie patys nėra materialinių teisinių santykių, dėl kurių keliamas teisinis ginčas, dalyviai.⁹⁸

2. Teisinio statuso procese aspektas. Šalių *ex officio* teisinis statusas įtvirtintas CPK 41 str. 2 d., kurioje nustatyta, kad „kai pareiškiamas ieškinys viešajam interesui ginti, ieškovu tokioje byloje yra prokuroras, valstybės ir savivaldybės institucijos ar kiti asmenys, pareiškę ieškinį.“ Šio aspekto išskyrimo reikšmė yra itin svarbi, nes prieš įsigaliojant CPK šių subjektų teisinis statusas buvo suprantamas kitaip, kas, akivaizdu, paneigia šalių *ex officio* egzistavimo galimybę tuo metu.⁹⁹

Prieš pradėdant išsamesnę analizę taip pat svarbu pateikti tolimesnio tyrimo šiuo klausimu struktūrą. Siekiant mokslinio tiriamojo darbo tikslo ir išskirtinio aktualumo, bus koncentruojamasi tik į, autoriaus nuomone, problemiška aktualius ir tuo pačiu mažiausiai doktrinoje nagrinėtus aspektus. Dėl šios priežasties, išskyrus itin svarbią pirmojo skirsnio temą, tyrime bus daugiau koncentruojamasi į individualiąją šalių *ex officio* problematiką.¹⁰⁰ Taip pat svarbu, kad šiame skyriuje nebus teikiamas dėmesys viešojo intereso gynimo priemonėms, kurių specifinei problematikai bus skiriamas atskiras skyrius.

2.2.1. Efektyvaus viešojo intereso gynimo pagrįstumo problema

Problemos kėlimo reikšmė – problemos pagrįstumo stoka ir priemonių adekvatumas situacijai. Problemos reikšmė iš esmės suponuoja aspektus, kuriais ši skiriasi nuo kitų sudėtingumu: savo probleminio aspekto pagrįstumu, bei, jeigu pripažįstame sprendimo ieškojimą aktuali, savo apimtimi, nes apjungia šalių *ex officio* tarpusavio darnų veikimą.¹⁰¹ Lietuvos Respublikos prokuratūros ilgalaikiame 2013–2023 metų

---

⁹⁸ Remiantis V. Nekrošiumi, reikia pažymėti, kad „nors ieškinio dalykas ir yra viešasis interesas, tačiau gali atsitikti taip, kad byloje priimtas sprendimas tiesiogiai paveiks ir konkrečių asmenų materialiąsias subjektines teises ir pareigas.“ NEKROŠIUS, V; MIKELĖNAS, V; LAUŽIKAS, E. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 265. Tai itin svarbu kalbant apie įsiteisėjusio teismo sprendimo *res judicata* galią. Apie tai plačiau: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. L. N., Nr. 3K-7-173/2010.

⁹⁹ Prokurorui ar kitam subjektui pateikus ieškinį kitų asmenų interesais, ieškovais būdavo laikomi asmenys, kurių interesais jie veikia. O asmenys, kurie pateikė ieškinį, įgydavo ne šalių, o kitų byloje dalyvaujančių asmenų teisinį procesinį statusą. LAUŽIKAS, E., et. al. *Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 223.

¹⁰⁰ Tai problematika, susijusi atskirai arba su prokurorų veikla, arba valstybės ir savivaldybės institucijomis.

¹⁰¹ Darbo autorius pažymi, kad analizuojant šią temą bus siekiama koncentruotis ne bendrai į viešojo intereso gynimo efektyvumą kaip tokį, analizuojant visas galimas priemones to pasiekti, bet į autoriaus pastebimą ir kitų nedėmesingą požiūrį į šios problemos fundamentalų pagrįstumą. Šiuo atveju nors darbo autorius neneigia pačios efektyvumo problemos egzistavimo, jis pripažįsta duomenų stoką, kuri neleidžia iš esmės aiškiai pagrįsti netgi problemos akivaizdumo, pasirenkamų sprendimų efektyvumo bei tendencijų vystymosi numatymo: 1) nors ši problema, kaip esmingiausi ilgajame laikotarpyje, keliamą Prokuratūros ilgalaikiame 2013-2023 m. strateginiame veiklos plane, ji šiame dokumente visiškai neatskleidžiama. Be to, minėtame veiklos plane pasirinktos problemos sprendimo priemonės taip pat nepagrįstos ir plačiau neaprašomos; 2) efektyvumo problemą su jos sprendimo priemonėmis mėginama pagrįsti ir aprašyti vėlesniuose metiniuose Generalinės prokuratūros strateginiuose veiklos planuose. Nors mėginimai suprantami, bet informatyvumo atžvilgiu jie nesuteikia jokio aiškumo. Šiuo atveju darbo autorius pasigenda tikslų

strateginiame veiklos plane viena iš prioritetinių krypčių yra *Viešojo intereso gynimo sistemos sukūrimas ir jos veiksmingumo užtikrinimas*. Įdomu tai, kad minėtame plane veikimo kryptys nedetalizuojamos, o tuo pačiu jų reikšmė nepagrindžiama, dėl to svarbu vertinti kitus Generalinės prokuratūros strateginius dokumentus. Dėl šios priežasties tampa svarbus Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas.¹⁰² Šio veiklos plano, kaip vieno iš svarbiausių strateginių dokumentų prokuratūrai, pagrįstumo trūkumai tinkamiausiai apipavidalina esančią problemą. Šie trūkumai yra 1) rėmimasis viešai neprieinama informacija: aktyvesniu valstybės ir savivaldybės institucijų veikimu ginant viešąjį interesą; mažėjančiu pareiškimų dėl viešojo intereso gynimo skaičiumi (2015 m., 2016 n. prokuratūros veiklos ataskaitose tai nepateikiama, nors ankstesniais metais pareiškimų skaičius neženkliai mažėjo);¹⁰³ 2) rėmimasis nepatikimais duomenimis: 2014 m. valstybinio audito ataskaita, kurioje analizuojami 2010-2012 m. duomenys dėl valstybių ir savivaldybių institucijų, turinčių teisinį pagrindą kreiptis į teismą, papildomo kreipimosi į prokurorą;¹⁰⁴ 3) rėmimasis nelogiškais teiginiais, kurie

---

tyrimų šiuo probleminiu klausimu ar nuorodų į užsienyje vykdytus panašius tyrimus, kurie leistų prognozuoti tendencingumą. Pažymėtina, kad 2014 m. Valstybės kontrolės ataskaita *Dėl viešojo intereso gynimo organizavimo* buvo parengta tik praėjus metams po strateginių tikslų paskelbimo. 3) teisės doktrinoje tik itin retais atvejais ir lakoniškai užsimenama apie efektyvumo problemą plačiau jos neanalizuojant, tuo labiau nėra pateikiamos konkrečios priemonės šią problemą spręsti. Lietuvos Respublikos prokuratūros ilgalaikis 2013–2023 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. I-123 (papildytas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymo Nr. I-34 redakcija).

Nepaisant to, kad generalinė prokuratūra ruošia metinėse prokuratūros veiklos ataskaitas, šiose nepateikia pakankamai duomenų, kurie leistų spręsti apie tokios problemos vystymąsi (vien duomenys apie gautus pareiškimus, kreipimąsi į teismą ar priteistas sumas valstybei, kuo vien tik remiamasi 2015 m., 2016 m. prokuratūros veiklos ataskaitose, nesuponuoja aiškios vizijos). Šiuo atveju veiklos ataskaitose nėra pateikiama: 1) duomenų dėl valstybės ir savivaldybės institucijų kreipimosi į prokuratūrą (nepriklausomai turint teisinį pagrindą veikimo srityje ar ne) ir dėl Prokuratūros įstatymo 19 str. 3 d. priemonių panaudojimo; 2) informacijos dėl savarankiškai pradėtų tyrimų skaičiaus; 3) informacijos dėl reikalavimų spręsti problemą valstybės ar savivaldybių institucijoms (Prokuratūros įstatymo 19 str. 3 d. 3 p.) panaudojimo rezultato (pvz., institucijų nesutikimo ir apskundimo, taip darant įtaką operatyvumui, o tuo pačiu efektyvumui).

Taip pat reikia suprasti, kad pateikti statistiniai duomenys gali suteikti papildomą informaciją juos analizuojant tarpusavyje (to nėra daroma): 1) gali būti svarbus prokuroro kreipimosi į teismą ir teisme išnagrinėtų bylų per metus koreliacijos aptarimas, kuris gali atskleisti sudėtingesnių bylų daugėjimą, o tuo pačiu didesnį išteklių panaudojimą; 2) lyginimas savarankiškai pradėtų tyrimų skaičiaus su gautų pareiškimų skaičiumi nustatant, kokią įtaką tai turi tęstinėje perspektyvoje; 3) daugiau nei dviejų metų statistinių duomenų lyginimas žvelgiant į tęstinio laikotarpio kaitą (bent 5 metų imtinai).

Pastebėtina, kad naujausiose (2015 m., 2016 m.) prokuratūros veiklos ataskaitose dar siauriau pateikiama informacija, o tam tikri duomenys išvis pamirštami: pvz., apie gautus pareiškimus prokuratūroje, taikytas Prokuratūros įstatymo 19 str. 3 d. 3 p. priemones (pastebėtina, kad tai viena iš ilgalaikėje strategijoje pasirinktų priemonių spręsti efektyvumo problemą ir jai turėtų būti teikiamas išskirtinis dėmesys). Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita. 2017, Nr. 17.9.-1308. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 m. ataskaita. 2016, Nr. 17.9.-1487.

¹⁰² Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. I-35.

¹⁰³ Pastebėtina, kad šis prokuratūros strateginis veiklos planas yra paskelbiamas anksčiau, kai dar nėra parengta prokuratūros veiklos ataskaita, kas taip pat gali lemti tam tikrus nedėsningumus.

¹⁰⁴ Pvz., vieni aktualiausių duomenų ataskaitoje, susiję su valstybės ir savivaldybių institucijų veikla ginant viešąjį interesą, yra iš esmės pasenę. Šiuo atveju svarbu tai, kad 80 proc. valstybės ir savivaldybės institucijų, kurioms dabar jau suteikti įgaliojimai ginti viešąjį interesą, anksčiau ataskaitoje buvo vertinamos, kaip

nieko nepagrindžia, kaip „Nuo 2012 m. sumažėjęs prokuratūroje gaunamų prašymų ginti viešąjį interesą skaičius ir teismams teikiamų procesinių dokumentų skaičius išlieka stabilūs.“¹⁰⁵

Krypties apipavidalinimo ydingumas – tik viena *medalio pusė*, kuri atskleidžia nepakankama problemos pagrįstumą. Pastebėtina, kad tik tinkamai atskleidus problemą, galima ieškoti tinkamų priemonių ją išspręsti: valstybės institucijų veikimo efektyvumas yra labai plati problema, kuri gali pasireikšti skirtingais aspektais, kas suponuoja skirtingas sprendimo priemones. Hiperbolizuojant efektyvumo problemos aiškumą, reikia įvertinti pasirinktinas problemos sprendimo priemones. Šiuo atveju laikantis nuoseklaus tyrimo vėl bus remiamasi Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginiu veiklos planu. Nors veiklos plane yra išskiriamos trys priemonės siekiant efektyvumo ir visos pateiktos priemonės ar jų pagrįstumas kelia papildomų klausimų, bus koncentruojamasi konkrečiai tik į vieną – *Taikyti kitas Prokuratūros įstatymo 19 str. 3 d. 3 p., 8 p. ir 9 p.*¹⁰⁶ *numatytas priemones*. Yra akivaizdu, kad šios priemonės taikymas gali padėti pasiekti teisinę taiką paprasčiausiu būdu ir išvengti *ultima ratio* – kreipimosi į teismą. Kita vertus, šios priemonės yra susijusios su valstybės ir savivaldybės institucijomis ir jų neveikimu, o tai lemia, kad tam tikrais atvejais viešasis interesas gali būti apgintas greičiau ir efektyviau, kai prokuroras, netaikydamas šių priemonių, paprasčiausiai kreipsis į teismą.¹⁰⁷ Taigi priemonių veiksmingumas gali priklausyti nuo susidariusios situacijos vertinimo. Kitu atžvilgiu vertinant pateiktą priemonę yra svarbi prokuroro diskrecija priimant sprendimą dėl viešojo intereso priemonių taikymo. Pavyzdžiui, šiuo pagrindu Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijose Dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemos teigiama, kad „viešasis kaltintojas turi elgtis nepriklausomai nuo bet kokios galios ir jų sprendimai turi būti pagrįsti ir susiję su

---

institucijos, kurios kreipėsi į prokurorą (taip pat pastebėtina, kad nors Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai šie įgaliojimai buvo suteikti, duomenys dėl šios institucijos buvo taip pat įtraukti ir jais remiamasi darant išvadą). Darbo autoriaus manymu, rėmimasis tokiais duomenimis leidžia daryti išvadą, kad Generalinė prokuratūra formuoja savo dviejų metų veiklos strategiją net neturėdama pagrįstų duomenų. Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita *Viešojo intereso gynimo organizavimas* [interaktyvus], 2014, Nr. VA-P-40-1-6, p. 15 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3119>>.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. I-35, p. 21-22.

Pastebėtina, kad 2016-2018 m. strateginiame veiklos plane šis sakinytis nepakeitus jo buvo toks pat neaiškus: „mažėjant prokuratūroje gaunamų pareiškimų dėl viešojo intereso gynimo, mažėja ir teismams pateikiamų procesinių dokumentų skaičius.“

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, nr. 81-1514.

¹⁰⁷ Ši problema yra pažymėta teisės doktrinoje. GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemonės. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 74.

asmeniniais svarstymais.¹⁰⁸ Remiantis tuo, kad veiklos plane jos „taikymas“ plačiau nedetalizuotas, pati priemonės pateikimo forma yra savaime ydinga. Be abejonės *skatinimas taikyti* šias priemones įneštų daugiau pagrįsto aiškumo vertinant šį sprendimo variantą. Taip pat svarbu, kad, kaip teigiama lakoniškame pateiktos priemonės *aprašyme*, ją taikant „bus analizuojama kokius rezultatus tokios priemonės duoda, t. y. bus skaičiuojama, kiek institucijos priėmė sprendimų pagal prokurorų nutarimus.“¹⁰⁹ Reikia pažymėti, kad tokia priemonės svarba visiškai nesuderinama su esminiu efektyvumo siekiu: tai ateities siekiai, kurie dabar juos vertinant gali duoti tik spekuliatyvų rezultatą. Be to, kaip buvo anksčiau pastebėta, su šia problemos sprendimo priemone susijusi informacija netgi nepateikiama 2015, 2016 m. prokuratūros veiklos ataskaitose.

Remiantis iliustratyviai vertinamais strateginiais dokumentais ir teisės doktrinos stoka, kyla abejonų ne vien dėl pasirinktos ilgalaikės krypties, bet galimai pačios problemos nesupratimo. Visuotinė tyrimų stoka šiuo klausimu negali atskleisti esminių atsakymų, kas taip pat gali versti susimąstyti dėl pasirinktų priemonių problemai spręsti adekvatumo. Visgi, pastebėtina, kad nors efektyvumo problema apjungia ne vien prokurorus, bet taip pat valstybės ir savivaldybės institucijas, didžiausią įtaką visuomenės nuomonės formavimuisi dėl viešojo intereso gynimo daro prokuroras. Dėl šios priežasties prokuratūra turi rodyti iniciatyvų požiūrį išryškinti ir pagrįsti problemas bei pateikti priemones joms spręsti.¹¹⁰

2.2.2. Prokuroro priežiūros funkcija

Prokuroro, ginančio viešąjį interesą, funkcijos Lietuvos teisės doktrinoje nėra nagrinėtos anksčiau, nors tam tikrų užuominų apie tai galima surasti. Jeigu šiuo atveju akivaizdu tai,

---

¹⁰⁸ Autorius pažymi, kad nors šios rekomendacijos nėra įpareigojantis šaltinis, tai puiki priemonė, padedanti aiškinti rekomendacijos principus atitinkančias teises normas Lietuvoje, kuo ir bus remiamasi tyrime. Šiuo atžvilgiu pateiktas rekomendacijos teiginys iš esmės atitiktų prokuroro veiklos objektyvumo principą, kuris įtvirtintas Prokuratūros įstatymo 3 str. 2 d. 2012 m. rugsėjo 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2012)11 dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemos (Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors outside the criminal justice system and explanatory memorandum) [interaktyvus], 2014, 11 str. [žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: < [https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf) >.

Panašų požiūrį yra išreiškęs ir LAT, teigdamas, kad nepriklausomas, specifinius valdingus įgaliojimus turintis valstybės pareigūnas yra savarankiškas ir diskretiškas priimti sprendimus jam pavestais klausimais. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje M. G. v. Kauno apygardos prokuratūra, Nr. 3k-3-501/2012.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. I-35, p. 39.

¹¹⁰ Pastebėtina, kad strateginiuose dokumentuose yra koncentruojamasi tik į *ex post* priemones. Šiuo atveju darbo autoriaus nuomone, taip pat gali būti svarbios ir prevencinės priemonės, pvz., prokuratūros organizuojami mokymai ar paskaitos valstybių ar savivaldybių institucijų darbuotojams.

kad prokuroras turi viešojo intereso gynimo funkciją, kuri sutvirtina prokuroro pareiga, kitas, autoriaus nuomone, natūralus klausimas: „ar tai viskas, tik tai?“ Jeigu remtumėmės vien lingvistiniu teisės normų, kurios reguliuoja prokuroro funkcijas ir kompetenciją (Prokuratūros įstatymo 2 str. 2 d., 8 str., 9 str.)¹¹¹, aiškinimu, apsisotume ties paprastu atsakymu „taip“.¹¹² Tiesa, bet kurio mokslinio tyrimo tikslas nėra siejamas su aklu pritarimu ir dėl to mums tampa svarbu kelti naujus klausimus ir ieškoti atsakymų į juos. Šios temos tyrimo aktualumas pasireiškia ir tuo, kad priežiūros funkcija gali artimai sąveikauti su viešojo intereso gynimu ir dėl to neretai vienos funkcijos įgyvendinimas gali priklausyti nuo kitos funkcijos tinkamo įgyvendinimo. Tai taip pat gali turėti ir praktinę reikšmę: jeigu keliama prielaida būtų pripažinta teisinga, tai galimai lemtų papildomų klausimų dėl esančio reglamentavimo kėlimą.¹¹³

Priežiūros funkcijos, kaip tokios, svarba pirmiausiai pažymima Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijose ir aiškinamajame rašte.¹¹⁴ Tiesa, kaip galima pastebėti, priežiūros funkcija pateiktuose dokumentuose suprantama itin plačiai, netgi įtraukiant prokuroro kreipimąsi į teismą savo iniciatyva. Kita vertus, aiškinamajame rašte yra pažymima, kad „prokuroro [priežiūros] vaidmuo, kur jis egzistuoja, skiriasi visose valstybėse narėse ir tai lemia specifinės teisinės tradicijos, taisyklės ir praktika dėl valstybės galių paskirstymo ir santykio tarp vykdomosios, teisminės ir įstatyminės valdžių. Be to, atskirai pažymima, kad pateiktomis rekomendacijomis nėra siekiama apibrėžti priežiūros funkcijos tikslaus pobūdžio.“¹¹⁵ Tai suponuoja, kad priežiūros funkcija, jeigu ji egzistuotų,

---

¹¹¹ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, nr. 81-1514.

¹¹² Taip pat svarbu pažymėti vienietinę teismų praktiką šiuo klausimu. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismas pažymėjęs, kad „Prokuroras, sprenddamas dėl viešojo intereso gynimo (Prokuratūros įstatymo 2 str. 2 d. 7 p.), vykdo vieną iš savo funkcijų – padeda užtikrinti teisėtumą (Prokuratūros įstatymo 2 str. 1 d.) – atlikdamas atitinkamus procesinius veiksmus, numatytus Prokuratūros įstatymo 19 str. 2 d.“ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismas. 2010 m. balandžio 30 d. administracinė nutartis byloje K.K. v. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Nr. AS-525-231/2010. Akivaizdu, kad teismas, aiškina Prokuratūros įstatymo 19 str. 2 d. numatytas priemones neatsiejamai nuo viešojo intereso gynimo funkcijos. Kita vertus, kaip svarbią aplinkybę, kuriai bus skiriamas didesnis dėmesys vėliau, reikia pažymėti, kad teismas tuo metu aiškino ankstesnę Prokuratūros įstatymo redakciją (2008 m. liepos 1 d., Nr. X-1661 redakciją, galiojusią nuo 2008 m. liepos 17 iki 2010 m. gruodžio 31 d.), kurioje nebuvo įtvirtinta priemonė reikalauti valstybės ir savivaldybės institucijas priimti sprendimą ir apie jį pranešti.

¹¹³ Pažymėtina, kad griežtas apibrėžtumo reikalavimas pažymimas: 2012 m. rugsėjo 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2012)11 dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemos ir aiškinamasis raštas (Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors outside the criminal justice system and explanatory memorandum) [interaktyvus], 2014, 3 str. [žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <

[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf) >. Platesnis šio straipsnio aiškinimas pateiktas aiškinamajame rašte, p. 17-18.

¹¹⁴ Pastebėtina, kad yra išskiriamas atskiras skyrius prokuroro priežiūros funkcijai, kurį sudaro trys straipsniai. *Ibidem*, 23-25 str.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 33.

būtų suprantama individualiai kiekvienos valstybės atžvilgiu. Būtent tuo remiantis darbo autorius sieks individualiai įvertinti Lietuvos situaciją.

Siekiant apibrėžti individualų Lietuvos požiūrį į priežiūros funkciją, autoriaus nuomone, tampa svarbi dviejų aspektų analizė: 1) viešojo intereso gynimo kategorija; 2) galima priežiūros funkcijos ir viešojo intereso gynimo funkcijos sąsaja. Akivaizdu, kad šie abu aspektai yra vienas nuo kito priklausomi, nes siekiant apibrėžti sąsają, yra būtina suprasti, kas yra viešojo intereso gynimas. Atskleidžiant kategoriją reikia turėti omeny, kad viešojo intereso gynimas yra siejamas grynai su prokuroro funkcijomis nesikoncentruojant į platų viešojo intereso gynimo aiškinimą, kuris buvo pateiktas šioje dalyje anksčiau.¹¹⁶ Dėl šios priežasties neturi reikšmės skirtingo suvokimo problema ir galima drąsiai teigti viešojo intereso gynimo kategoriją remiantis teisiniame reglamentavime ar teismų praktikoje išskiriamomis viešojo intereso gynimo sąlygomis: viešuoju interesu ir jo pažeidimu.¹¹⁷ Įvertinus šį aspektą, kyla kitas svarbus klausimas dėl *viešojo intereso gynimo ir priežiūros sąsajos pasireiškimo*. Kaip buvo anksčiau minėta, Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijose ir aiškinamuose raštuose priežiūra yra suprantama itin plačiai apimant netgi kreipimąsi į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Visgi svarbu tai, kad remiantis šiuo požiūriu vertinant Lietuvos patirties ypatybes, taptų problemiška nebeaktualus klausimas dėl priežiūros funkcijos, kaip tokios, pripažinimo ir turėtume koncentruotis į tolimesnius klausimus. Dėl šios priežasties kiltų ir kitos problemos: 1) atsižvelgiant į tai, kad priežiūra nebūtinai suponuoja gynybą taip, kaip ji suprantama aukščiau išdėstyta tekste, abiejų kategorijų paralelinis vartojimas įneštų daugiau neaiškumo nei aiškumo; 2) toks pasirinktas sprendimo būdas, autoriaus nuomone, būtų visiškai nesuderinamas su Lietuvoje per ilgą laiką nusistovėjusia prokuroro funkcijos vertinimo tradicija supriešinant viešojo intereso gynimo funkciją su priežiūros funkcija.¹¹⁸ Kita vertus, teisės doktrinoje galima surasti

---

¹¹⁶ Apie tai plačiau: *Viešojo intereso gynimo būdai*. Šioje temoje buvo pateikti visi gynimo būdai atsižvelgiant į skirtingas viešojo intereso gynimo kryptis.

¹¹⁷ Kiti autoriai jas taip pat vadina „ieškinio dėl viešojo intereso gynimo patenkinimo sąlygomis“. KRIVKA, E. Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, *Jurisprudencija*, 10(100), p. 19 [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=267106>.

Kita vertus, remiantis naujausia teismų praktika, ši kategorija galėtų būti suprantama plačiau, bet darbo autorius pastebi, kad tai nekeistų reikšmės aiškinant priežiūros funkciją. Viešojo intereso gynimo sąlygos plačiau bus aptartos *Viešojo intereso gynimo sąlygos* temoje.

¹¹⁸ Pastebėtina, kad 1994 m. vasario 14 d. Konstitucinio Teismo įžymiajame nutarime vertinant prokuroro funkcijas, teismas priežiūros funkciją aiškino plečiamai, kas visiškai atitiktų Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijose ir aiškinamajame rašte išdėstyta požiūrį. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1994 m. vasario 14 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Kita vertus, autorius laikosi požiūrio, kad Konstitucinis Teismas savo nutarimu ne vien pripažino prokuroro teisę įstoti į bylą bet kurioje stadijoje, taip pat teikti išvadą bei protestą prieštaraujantais Konstitucijai, bet taip pat likvidavo priežiūros funkcijos egzistavimą, kas per ilgą laiką lėmė mokslininkų dėl priežiūros funkcijos išsisąmoninimą ir atmetimą koncentruojantis vien tik į viešojo intereso gynybą.

užuominų apie priežiūros funkcijos ir viešojo intereso gynimo griežtą atskyrimą.¹¹⁹ Remiantis tuo, kas išdėstyta, toliau darbe vertinant Lietuvos patirtį, bus palaikoma pozicija dėl priežiūros funkcijos siauresne prasme, griežtai atskiriant ją nuo pažeisto viešojo intereso gynimo.

Nustačius priežiūros funkcijos savarankiškumą, automatiškai kyla klausimas dėl priežiūros funkcijos egzistavimo ir apraiškų Lietuvoje. Kaip buvo anksčiau minėta, vien prokuroro funkcijų ar kompetencijos vertinimas šiuo atžvilgiu gali nesuteikti tikslios informacijos, dėl to svarbu pasirinkti kitokią tyrimo kryptį. Autoriaus nuomone, šiuo atveju būtų tikslingiausia koncentruoti tyrimą remiantis viešojo intereso gynimo priemonėmis, kaip tyrimo rodikliu, o tiksliau – tiriant praktines situacijas prieš viešojo intereso pažeidimą ir tuo pačiu priemonių panaudojimą (*ex ante* priežiūra) arba situacijas po priemonių panaudojimo vertinant rezultata (*ex post* priežiūra). Kita vertus, viešojo intereso pažeidimo konstatavimas ir viešojo intereso gynimo priemonių panaudojimas jau reikštų kitos – viešojo intereso gynimo – funkcijos apraiškas. Šiuo atžvilgiu siekiant nustatyti prokuroro priežiūros funkcijos apraiškas Lietuvoje ir apsiriboti pakankama išvada tyrimo apimtimi, toliau bus koncentruojamasi į dvi situacijas.

Pirmiausiai bus aptartas valstybės ir savivaldybės institucijų priežiūros klausimas. Siekiant įvertinti priežiūros funkciją šiuo aspektu, mums itin svarbi tampa Prokuratūros įstatymo 19 str. 1 d. nuostata, kurioje, be viso to, kas paminėta, yra įtvirtinta prokuroro pareiga aktyviai veikti, kai pasireiškia valstybės ar savivaldybės institucijų neveikimas joms priskirtose veiklos srityje.¹²⁰ Šis institucijų neveikimas gali pasireikšti dviem būdais:

---

¹¹⁹ Šiuo atžvilgiu V. Mikelėnas, vertindamas anksčiau išnašoje minimą nutarimą, yra pažymėjęs, kad „Užsienio valstybių praktika rodo, kad toks [prokurorui įstojantį bylą arba skundžiant ar protestuojant teismo sprendimus] dalyvavimo civiliniame procese būdas nėra laikomas teismų priežiūra ir yra prilyginamas viešojo intereso gynimui.“ V. Mikelėnas laikosi to paties požiūrio vartojant viešojo intereso gynimo kategoriją ir toliau analizuojant nutarimą: „panaikinus [prokuroro išvados teikimą] neliko institucijos, galinčios apginti viešąjį interesą“; taip pat „prokurorui reikėtų suteikti teisę įstoti į bylą ir pateikti teisinį bylos vertinimą, kai to reikia viešajam interesui ginti.“ MIKELĖNAS, V. *Civilinis procesas: pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 208, 211, 214. Lygiai taip pat panašų požiūrį galima įžvelgti ir: GADEIKYTĖ, S. Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą [interaktyvus]. *Teisės problemos*, 2015, 1(87), p. 127, 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/S.Gadeikyte-15-1.pdf>>.

¹²⁰ Svarbu pažymėti, kad šiuo atžvilgiu 2015 m. Teisingumo ministerijos parengtame įstatymų projektų aiškinamajame rašte buvo siūloma pakeisti CPK 49 str. teisinį reglamentavimą pažymint siekį suderinti CPK su Prokuratūros įstatymo 19 str. 1 d. reglamentavimu. Šiuo atžvilgiu konkrečiai buvo siūloma įtvirtinti CPK, kad prokuroras gina viešąjį interesą „taip pat ir tais atvejais, kai yra poreikis ginti viešąjį interesą ir kompetentingos valstybės ir savivaldybių institucijos nesiėmė priemonių viešojo intereso gynimui užtikrinti arba jeigu tokių institucijų nėra.“ Kaip pažymima aiškinamajame rašte, „tuo būtų siekiama aiškiai įtvirtinti, kad jeigu viešojo intereso gynimas, vadovaujantis įstatymais, yra priskirtas konkrečioms valstybės ir savivaldybių institucijoms, visų pirmą priemonių viešajam interesui ginti turėtų imtis šios institucijos, o tik kitais atvejais prokuroras.“ Teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. 2015. Prieiga per internetą: <http://atts.lt/sites/default/files/aiskinamasis_rastas.pdf>.

nesiėmimu priemonių siekiant apginti viešąjį interesą arba nepranešimu (ar neoperatyviu pranešimu) prokurorui, jeigu jos pačios negali kreiptis dėl viešojo intereso gynimo. Čia ir kyla didžiausia problema: *kaip prokurorui, kaip universaliam viešojo intereso gynimo subjektui, reikia susižinoti apie institucijų neveikimą?*¹²¹ Dažniausiai šią informaciją suteikia patys asmenys, kurie kreipiasi į prokurorą dėl viešojo intereso gynimo, bet, akivaizdu, kad ne visais atvejais prokuroras yra *informuojamas* ir tokiu atveju gresia ne vien skubaus viešojo intereso neapgynimo problema, bet taip pat visiško jo neapgynimo problema. Teisės aktai šios problemos nesprendžia ir taip kyla tam tikras teisinis netikslumas, kuris sukelia pagrįstas abejones dėl priežiūros funkcijos pasireiškimo šiuo pagrindu. Siekiant išspręsti šią problemą teisės doktrinoje palaikoma pozicija teikiant aiškų prioritetą aktyviam viešojo administravimo subjektų veikimui.¹²² Kita vertus, taip pat gali būti keliami svarstymai, kad problemos išsprendimą gali užtikrinti aiškios prokuroro priežiūros funkcijos reglamentavimas.¹²³ Visgi atsižvelgiant į anksčiau aptartą valstybės politikos kryptį, kuria siekiama suaktyvinti institucijų veikimą ginant viešąjį interesą,

---

Autoriaus nuomone, pateiktas siūlymas kelia tam tikras dviprasmybes: 1) ar toks nuostatos įtvirtinimas išvis suponuotų *aiškų įtvirtinimą?* 2) ar CPK yra tinkamas teisės aktas įtvirtinti šiuos pakeitimus? Autoriaus nuomone, net jeigu pasiūlymui būtų buvę pritarta, tai neišspręstų problemos, kuri bus toliau analizuojama.

¹²¹ Ši problema pažymima ir teisės doktrinoje: GADEIKYTĖ, S. Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą [interaktyvus]. *Teisės problemos*, 2015, 1(87), p. 127, 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/S.Gadeikyte-15-1.pdf>>; taip pat PETRAVIČIENĖ, S. *Viešojo intereso gynimo problemos* [interaktyvus]. Pranešimas konferencijoje *Viešasis interesas ir jo gynimas*, Vilnius, 2011, p. 31-32 [žiūrėta 2017 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.

Taip pat Lietuvos teismai yra atkreipę dėmesį į šią problemą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2011 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos ir kt, Nr. 3K-3-344/2011*.

¹²² Šiuo atžvilgiu S. Gadeikytė pažymi, kad „problema sprendina teikiant aiškų prioritetą aktyviam viešojo administravimo subjektų veikimui laiku šalinant viešojo intereso pažeidimus turimos kompetencijos srityje, o informacijos apie galimą viešojo intereso pažeidimą teikimą prokurorui ar kitai kompetentingai institucijai aiškiai reglamentuojant kaip pareigą, nustatant šios pareigos vykdymo sąlygas ir atsakomybę už nevykdymą.“ GADEIKYTĖ, S. Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą [interaktyvus]. *Teisės problemos*, 2015, 1(87), p. 127, 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/S.Gadeikyte-15-1.pdf>>. Tapataus požiūrio laikosi: PETRAVIČIENĖ, S. *Viešojo intereso gynimo problemos* [interaktyvus]. Vilnius: Pranešimas konferencijoje *Viešasis interesas ir jo gynimas konferencija*, Vilnius, 2011, p. 32 [žiūrėta 2017 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>. Tiesa, pastebėtina, kad autorių koncentracija į teisinio reglamentavimo keitimą išspręsti problemą prieštarauja iš esmės darbo autoriaus minčiai, kuri bus pateikta analizuojant temą dėl *Valstybės ir savivaldybių institucijų pareigos ginti viešąjį interesą*.

¹²³ Tokią poziciją suponuoja Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija. Tiesa, rekomendacijoje pažymima, kad toks prokuroro galių panaudojimas atliekant priežiūrą turi būti pagrįstas nepriklausomumu, skaidrumu ir kitais teisinės valstybės principais. Privalu pažymėti, kad šia nuostata remiamasi rekomendacijose su tikslu užtikrinti priežiūrą dėl bet kokių tinkamų institucijų atliekamų funkcijų. 2012 m. rugsėjo 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2012)11 dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemos (Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors outside the criminal justice system and explanatory memorandum) [interaktyvus], 2014, 23 str. [žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf)>.

pastaroji pozicija, autoriaus nuomone, galėtų būti drąsiai atmesta ir pripažinta nepagrįsta vien dėl nepragmatiškumo sprendžiant problemą, kas tuo pačiu lemtų neefektyvumą. Remiantis visu tuo, galima teigti, kad prokuroras šiuo aspektu nevykdo priežiūros funkcijos ir tikėtina, kad ši, kaip pateiktos problemos sprendimo būdas, ateityje nebus pasirinkta.

Antruoju atveju bus aptartas reikalavimo valstybės ar savivaldybių institucijoms jų veiklos srityse spręsti dėl priemonių teisės pažeidimams pašalinti taikymo ir informavimo apie priimtą sprendimą klausimas.¹²⁴ Siekiant įvertinti galimą priežiūros funkcijos apraišką, pirmiausia svarbu atkreipti dėmesį, kad susidarius šiai situacijai, viešojo intereso pažeidimo faktas yra jau konstatuotas. Tai reiškia, kad pritaikius šią priemonę, tampa svarbus rezultatas (institucijos priimtas sprendimas ir jo įvykdymas), apie kurį turi būti pranešta prokurorui ir terminas, per kurį turi būti tai padaryta.¹²⁵ Taip pat svarbus ir šių priemonių tikslas – „užtikrinti, kad pirmiausia priemonių pašalinti viešojo intereso pažeidimą imtųsi institucija, kurios kompetencijos srityje padarytas pažeidimas.“¹²⁶ Sistemiskai vertinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad susidaro situacija, kai prokuroras, pritaikęs aptariamą viešojo intereso gynimo priemonę, privalo tuo pačiu išlikti aktyvus ir stebėti galimus institucijos veiksmus problemai spręsti.¹²⁷ Kita vertus, viešojo intereso gynimo funkcija pasireiškia tik tada, kai prokuroras viešojo intereso gynimo priemonėmis privalo reaguoti į tai, kad institucijos priimtas sprendimas nepadeda išspręsti viešojo intereso problemos, taip pat tada, kai institucija neveikia aktyviai ir nepriima tokio sprendimo laiku ir kai nevykdo priimto sprendimo.¹²⁸ Remiantis tuo, kas išdėstyta,

---

¹²⁴ Pastebėtina, kad, nepaisant šios priemonės aktualumo, kuris buvo pažymėtas vertinant *Efektivaus viešojo intereso gynimo pagrindimo problemą*, teisės doktrinoje šiai viešojo intereso gynimo priemonei yra teikiamas menkas dėmesys.

¹²⁵ Prokuratūros įstatymo 19 str. 3 d. 3 p. buvo papildytas atskiru įpareigojimu pranešti apie sprendimo įvykdymą (Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo Nr. I-599 19 straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2015, nr. XII-1779). Teisinio reglamentavimo pakeitimus lėmė tai, kad anksčiau institucijoms neturint pareigos pranešti apie tai prokurorui, likdavo tam tikra teisės nereguluojama terpė tarp prokuroro funkcijų ir realaus pasiekto rezultato užtikrinimo. Apie tai plačiau: Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita *Viešojo intereso gynimo organizavimas*[interaktyvus], 2014, Nr. VA-P-40-1-6, p. 22-24 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3119>>. Autoriaus nuomone, tai taip pat užtikrina, kad institucijos imtųsi ne vien operatyvaus sprendimo ieškojimo, bet ir jo įgyvendinimo. Tai suponuoja akivaizdų teisinio reglamentavimo skirtumą lyginant su anksčiau aptartu *Valstybės ir savivaldybės institucijų priežiūros klausimu*, kai panašaus teisinio reglamentavimo nėra.

¹²⁶ GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemonės. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 75.

¹²⁷ Autoriaus nuomone, galimas alternatyvūs vertinimai, kurie nekeičia esmės dėl galutinės išvados, bet kuriuos taip pat svarbu pastebėti: 1) jeigu laikytume, kad viešojo intereso gynimo funkcija nepasibaigia pritaikius minėtą priemonę ir viešojo intereso gynimo funkcija išlieka visą pranešimo laikotarpį, visų prokuroro veiksmų tuo laikotarpiu negalėtume paaiškinti remiantis vien viešojo intereso gynimo funkcija, pvz., vien tai, kad institucija nepranešė, nebūtinai gali reikšti, kad ji nesiėmė jokių priemonių ir viešojo intereso problema yra neišspręsta. Tokia situacija suponotų viešojo intereso gynimo sąlygų nebūvimą. 2) galima net ir kita alternatyvi pozicija, kai abi prokuroro funkcijos gali pasireikšti vienu metu neprieštaraudamos vieną kitai.

¹²⁸ Šiuo atveju prokuroras privalo vykdyti aktyvią priežiūrą, kad galėtų operatyviai imtis priemonių užtikrinant viešojo intereso gynimą. Remiantis Valstybės kontrolės ataskaita, galima teigti, kad netgi

autoriaus nuomone, galima įžvelgti minimalią ribą tarp dviejų funkcijų, kuri skiria prokuroro atliekamą institucijos stebėjimą ir priežiūrą bei reakciją ginant viešąjį interesą. Šiuo atveju taip pasireiškia anksčiau minėta *priežiūros funkcijos ir viešojo intereso gynimo funkcijos sąveika, kai vienos funkcijos įgyvendinimas gali priklausyti nuo kitos funkcijos tinkamo įgyvendinimo*. Remiantis visu tuo, autoriaus nuomone, galima pagrįstai teigti apie prokuroro priežiūros funkcijos egzistavimą Lietuvoje.

Prokuroro priežiūros funkcija yra susijusi su prokurorų veikla ir tuo pačiu artimai susieta su viešojo intereso gynimu. Šiuo atžvilgiu, darbo autoriaus nuomone, ypatingai svarbu koncentruoti dėmesį į: 1) šių funkcijų aiškų atskyrimą viena nuo kitos, kuris yra nulemtas valstybės individualumo; 2) šių funkcijų santykį. Įvertinus Lietuvos patirtį, darbo autorius daro išvadą, kad priežiūros funkcija turėtų būti aiškinama siauruoju požiūriu (griežtai atskiriant ją nuo viešojo intereso gynimo), kas tuo pačiu reikalauja išsamesnio atskiro tyrimo vertinant galimas funkcijos apraiškas. Prokuroro reikalavimas institucijoms spręsti problemas savo veikloje, aiškiai leidžia išskirti priežiūros funkciją, nes pritaikius šią priemonę, būtinas institucijų veiklos stebėjimas iš esmės neatitinka viešojo intereso gynimo funkcijos. Kitą vertus, darbo autorius pastebi, kad orientuojantis į darbo aktualumą bei pakankamą tyrimo apimtį, buvo plačiau neapžvelgtos kitos gana svarbios situacijos, kurios galimai suteiktų papildomos informacijos dėl priežiūros funkcijos Lietuvoje.¹²⁹

2.2.3. Valstybės ir savivaldybių institucijų pareiga ginti viešąjį interesą

Valstybės ir savivaldybių institucijos turi *teisę* ginti viešąjį interesą. Būtent institucijų *galimybės pasirinkti* analizė gali tuo pačiu pagrįsti griežto elgesio modelio klausimo kėlimo reikšmę. Reikšmingiausia institucijų *teisės* problema ginant viešąjį interesą – jos neefektyvumas.¹³⁰ Institucijų neefektyvumas *teisės* aspektu gali pasireikšti įvairiai: 1) operatyvumo stoka; 2) bylinėjimosi išlaidų galimas poveikis institucijų iniciatyvai;¹³¹ 3)

---

pasitaikydavo atveju, kai prokurorai pritaikę priemonę, nevykdavo priežiūros ir aktyviai nereaguodavo į tai, kad institucijos nepateikdavo informacijos dėl pašalintų pažeidimų (tai 2013 m. sudarė 30 proc. atveju, kai buvo pritaikytas reikalavimas institucijai išspręsti viešojo intereso problemą). Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita *Viešojo intereso gynimo organizavimas*[interaktyvus], 2014, Nr. VA-P-40-1-6, p. 24 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3119>>.

Kita vertus, situacijos, kai prokurorui yra žinomos ar turėjo būti žinomos aplinkybės dėl institucijų neveikimo ir netinkamo veikimo, leidžia suponuoti, kad prokuroras savo noru nesiėmė priemonių to spręsti, kas kartu gali lemti jo atsakomybės klausimo kėlimą.

¹²⁹ Tai galėtų būti: teismo sprendimo dėl viešojo intereso apgynimo vykdymo priežiūros klausimas, prokuroro įstojimo į teismo procesą savo iniciatyva klausimas, kai apie tai nėra pranešęs teismas ir pan.

¹³⁰ Ši tema iš dalies buvo paliesta nagrinėjant *Efektyvus viešojo intereso gynimo pagrįstumo problemą*, kurioje buvo užsiminta apie efektyvumo pagrįstumo stoką ir dėl to pasirinktų priemonių galimą neadekvatumą. Šios temos analizė pagrįs ankstesnėje temoje iškeltą problemą dėl efektyvumo problemos daugiareikšmiškumo bei to nulemtą sprendimo priemonių įvairumą.

¹³¹ Šiuo atveju itin svarbi CPK 96¹ str. 1 d., kurioje reglamentuojamos atmesto ieškinio pasekmės priteisiant atsakovui proporcingai atmestų ieškinio reikalavimų daliai bylinėjimosi išlaidas iš pareiškusioms valstybės

teisiniai neaiškumai¹³² ir pan. Kita vertus, taip pat pastebėtina, kad institucijų *teisë* veikti gali prisidėti ir prie ne vien teisinio efektyvumo problemų: prie vykdomosios valdžios sistemos neefektyvumo¹³³ ar netinkamo išteklių panaudojimo

Įvertinus galimą valstybės ir savivaldybių institucijų pareigos ginti viešąjį interesą reikšmę, autoriaus nuomone, tampa svarbus teisės doktrinoje retai paliečiamas klausimas: „kaip to pasiekti?“ Tyrime nebus sekama aiškiausiu, bet sudėtingiausiu – teisinio reglamentavimo keliu, ar šiek tiek paprastesniu, bet papildomų klausimų keliančiu – teismų praktikos formavimu. Vietoj to bus naudojama argumentacija pagrįsti pareigos egzistavimą remiantis tuo, kas jau yra visuotinai pateikta ir mums žinoma.¹³⁴

Valstybės ir savivaldybių institucijų pareigą ginant viešąjį interesą egzistavimą, autoriaus nuomone, gali pagrįsti:

1. Viešojo intereso užtikrinimo svarba. Viešasis interesas savo esme turi didelę svarbą visuomenei,¹³⁵ tuo pačiu reikšmingi siekiai užtikrinti jo apsaugą. Šiuo atveju tampa itin svarbu pažymėti valstybės funkciją. Konstitucinis Teismas, apibūdindamas ją, pažymėjo, kad „valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, valdžia apima visą valstybės teritoriją, jos paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą“; taip pat „valstybė, vykdydama savo funkcijas, turi veikti visos visuomenės interesais“¹³⁶. Visą tai leidžia teigti apie valstybės būtinas pastangas užtikrinti viešąjį interesą.
2. Gero administravimo principai. Nors teismų praktikoje šie principai yra pasitelkti spręsti kitą problemą – pareigą operatyviai informuoti prokurorą,¹³⁷ akivaizdu,

---

ar savivaldybės institucijos biudžeto lėšų. Aptariant šią nuostatą, galima kelti dvi teorines prielaidas: pirmiausia, ji valstybės ir savivaldybės institucijoms padidina atsakomybės jausmą pasirenkant gintiną interesą, o, antra, ji tuo pačiu gali sumažinti valstybės ir savivaldybės institucijų aktyvumą.

¹³² Pvz., valstybės ir savivaldybės institucijų aktyvaus neveikimo ir nepranešimo prokurorui problema, kuri buvo analizuojama praėjusioje temoje. Ši problema išskiriama tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje.

¹³³ Tyrime į tai nebus labiau gilinamasi siekiant neatitrūkti nuo darbo tikslo. Tik svarbu pažymėti, kad autoriaus daro prielaidą, kad šiai problemai atsirasti gali turėti įtakos neišgryninta (neaiški) valstybės įstaigų kompetencija (kurią lemia pareigos ginant viešąjį interesą neįtvirtinimas), kuri dėl to gali suponuoti ne tokią efektyvią veiklos kontrolę ir koordinavimą.

¹³⁴ Teisės doktrinoje paprastai laikomasi pozicijos, kad valstybės ir savivaldybių institucijos turi teisę ginti viešąjį interesą, išskyrus tam tikras išimtis. Šiuo atveju pavyzdys galėtų būti vaikų teisių apsaugos tarnyba grindžiant jos pareigą teisiniu reglamentavimu. Tokios pozicijos laikomasi: LAUŽIKAS, E., *et. al. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 244. Kita vertus, teisės doktrinoje galima rasti užuominų, kurios leidžia atrasti bendrumą su autoriaus nuomone dėl institucijų pareigos ginant viešąjį interesą. Remiantis tuo, galima išskirti S. Galentienės ir S. Gadeikytės nuomonę (nepagrįsta), kuri remiantis konstatuojama, kad „visos institucijos turi teisę (kartu ir pareigą) ginti viešąjį interesą savo kompetencijos srityse.“ GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 71.

¹³⁵ Konstitucinio Teismo doktrina buvo nagrinėta šiuo klausimu temoje *Viešojo intereso samprata Lietuvoje*.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Dėl Valstybės tarnybos įstatymo. *Valstybės žinios*.

¹³⁷ Svarbu, kad LVAT praktika viešojo intereso atžvilgiu visada yra griežtesnė. Dėl to LVAT *praktiškumas* remiantis gero administravimo principais sprendžiant informavimo problemą, sukelia pagrįstas paskatas dėl

kad šie principai gali būti plačiau aiškinami (ypatingai kalbant apie efektyvumo, proporcingumo ir naujovių ir atvirumo permainoms principus) ir padėti suformuoti pareigą gero administravimo pagrindu.

3. Konstitucinio Teismo doktrina. 2006 m. sausio 16 d. Konstitucinio Teismo nutarimas paprastai teisės doktrinoje prisimenamas dėl to, kad šiame pirmajame buvo pripažinta negalima prokuroro subjekcinė teisė vykdant savo funkcijas. Dėl šios priežasties šis nutarimas dažnai naudojamas doktrinoje pagrįsti prokuroro pareigą ginti viešąjį interesą. Nepaisant to, Konstitucinio Teismo nutarimas gali suteikti kitos šiuo atveju svarbios informacijos. Remiantis tuo, nutarime pažymima, kad „taisyklė, jog valstybės pareigūnų įgaliojimai teisės aktuose negali būti apibūdinami kaip jų subjekcinė teisė, kurią jie gali įgyvendinti savo nuožiūra, *mutatis mutandis* taikytina ne tik prokurorams, bet ir *kitiems* valstybės pareigūnams, *inter alia* teisėjams, taip pat *savivaldybių pareigūnams, viešosios valdžios institucijoms*.“¹³⁸ Vertinant nutarimo turinį, akivaizdu, kad Konstitucinis Teismas palaiko valstybių ir savivaldybių institucijų įgaliojimų griežto elgesio modulį, kas gali suponuoti institucijų viešojo intereso gynimo pareigą.
4. LAT praktika. LAT savo praktikoje yra pažymėjęs, kad „viešojo intereso toje pačioje srityje gynimas pagal įstatymus gali būti priskirtas ir kitoms valstybės institucijoms, nesusiaurina konkrečios valstybės institucijos teisių ir neriboja jos specialiojo teismo ir nesudaro pagrindo atitinkamai valstybės institucijai *nusišalinti* ar kitaip faktiškai nevykdyti jai priskirtos veiklos“.¹³⁹ Nors pati nutartis yra kvestionuotina dėl teisinio pagrindo paneigimo, visgi, akivaizdu, kad teismas taip pat išreiškė poziciją dėl *nenusišalinimo* veikiant institucijai jai priskirtoje srityje arba, autoriaus nuomone, – institucijos pareigos veikti. Kita vertus, šio teiginio pagrįstumo vertę sumažina tai, kad šis nė karto daugiau nebuvo panaudotas teismų praktikoje.

---

jų pritaikomumo kitų problemų atžvilgiu. LVAT, aiškindamas juos, yra pažymėjęs, kad „Nors įstatymai ne visoms iš jų suteikia įgaliojimus kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą, tačiau įstatymo viršenybės, tarnybinio bendradarbiavimo, efektyvumo ir kiti gero administravimo principai reikalauja, kad nustačius viešojo intereso pažeidimą atitinkamoje srityje jos nedelsdamos informuotų prokurorą ar kitą subjektą apie galimus viešojo intereso pažeidimus (jei įstatymai nesuteikia įgaliojimų pačioms imtis priemonių viešajam interesui ginti).“ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo. 2008 m. liepos 25 d. administracinė nutartis byloje *Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. D. A. ir kt., Nr. A-146-335/2008*.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <...>. *Valstybės žinios*, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.

Taip pat pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo doktrinoje viešosios valdžios institucijos suprantamos pačia plačiausia prasme taip pat apimant ir vietos savivaldą.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje *Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. L. M.*, Nr. 3K-3-109/2012.

5. Viešosios teisės sritis. Tai vienetinis teisės doktrinos argumentas šios problemos sprendimo kontekste, tiesa, autoriaus nuomone, neturintis didelės pagrindimo vertės. S. Galentienė ir S. Gadeikytė yra pažymėjusios, kad „Spręsdamas, ar kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą, prokuroras turi įvertinti tai, kad jo procesinę veiklą reglamentuojančios teisės normos (CPK, Prokuratūros įstatymas) priskirtinos viešosios teisės sričiai, kurioje teisė suprantama kaip pareiga, todėl kiekvieną kartą nustatęs, kad yra pažeistas viešasis interesas ir yra pagrįstos prielaidos patenkinti prokuroro reiškiamą materialinį teisinį reikalavimą, jis privalo imtis viešojo intereso gynimo priemonių“.¹⁴⁰ Minėtas teiginys automatiškai suponuoja, kad pareigą šiuo pagrindu turėtų ir valstybės bei savivaldybių institucijos. Kaip buvo minėta, autoriui toks vertinimas atrodo nepagrįstas, nes, akivaizdu, kad paprasčiausiai teisės normų pobūdis (nepaisant jų dažno imperatyvaus pobūdžio) savaime nesuponuoja teisės normų visiškai priešingos reikšmės aiškinimo *teisės* atveju.

Akivaizdu, kad vieni pateikti argumentai atrodo patikimesni nei kiti. Nepaisant to, jų bendras pagrįstumas gali padėti suformuoti teigiamą požiūrį dėl institucijų pareigos egzistavimo ginant viešąjį interesą. Naujų argumentų kėlimas šiuo klausimu yra pagrįstas šios pareigos itin didele reikšme lengviausiu būdu pasiekti rezultata, dėl to tyrimo autoriui norėtusi tikėtis didesnės mokslininkų iniciatyvos tiriant jį ir prisidedant prie šios idėjos plėtojimo. Kita vertus, mokslininkai dažnai koncentruojasi į kitokius būdus spręsti šią problemą, kurie, kaip pateiktos temos analizė pagrindžia, sudėtingiau įgyvendinami.¹⁴¹

2.2.4. Valstybės ir savivaldybių institucijų teisinio pagrindo ginant viešąjį interesą problema

Teisinio pagrindo klausimas padeda apspręsti institucijų veikimo ribas ginant viešąjį interesą.¹⁴² Kita vertus, teisės doktrinoje ir teismų praktikoje nėra nusistovėjusios vienos pozicijos, kas gali suponuoti nežinomybę dėl institucijų veikimo ginant viešąjį interesą ir tuo pačiu neigiamą poveikį efektyvumui. Dėl šios priežasties detali šios temos analizė, autoriaus nuomone, tampa reikšminga.

¹⁴⁰ GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemonės. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 80.

¹⁴¹ Teisės autorių aiški koncentracija į teisinio reglamentavimo keitimą šiuo klausimu buvo pažymėta darbe anksčiau. Apie tai plačiau 122 išnašoje.

¹⁴² Teisinis pagrindas, be to, kad gali padėti apibrėžti valstybių ir savivaldybių institucijų kompetenciją ginant viešąjį interesą, taip pat yra reikšmingas ir tuo, kad gali padėti apspręsti valstybės ir savivaldybių institucijų bei prokuroro sąveiką.

Šiuo atžvilgiu teisės doktrinos ir teismų praktikos analizė leidžia išskirti du požūrius:

1. Institucijū teisinių pagrindū ginant viešąjį interesū siejant su įstatyminiu reglamentavimu.
2. Institucijū teisinių pagrindū ginant viešąjį interesū siejant su institucijos veiklos tikslais.

Abu pateikti požūriai skiriasi savo teisinio pagrindo apibrėžtumu. Jeigu pirmasis yra griežtesnis ir yra grindžiamas įstatymo suteiktais įgaliojimais, tai antrasis – institucijos veiklos tikslais, kurie reglamentuojami teises akte, kurio pagrindu įsteigta institucija.¹⁴³ Kita vertus, galima aptikti požūrį, kad teisinis pagrindas skiriasi priklausomai nuo administracinės ar civilinės justicijos.¹⁴⁴

Siekiant išspęsti problemū ir pagrįsti vienū iš pateiktū požūriū, toliau tyrime bus analizuojamos teisės doktrinos ir teismū praktikos pozicijos šiuo klausimu. Remiantis tuo galima išskirti:

1. Vertinant įstatyminiu pagrindu grįstū požūrį ypatingos reikšmės turi šaliū dispozityvumo principas. Šiuo atveju yra teigiama, kad dispozityvumo principo išimty galimos tik atvejais, kai yra siekiama užtikrinti viešąjį interesū ir kai tai konkrečiai yra numatyta įstatymu.¹⁴⁵ Kita vertus, antruoju požūriu yra

---

¹⁴³ Šis požūris buvo suformuotas LAT teigiant, kad „Valstybės institucija kaip juridinis asmuo veikia pagal specialųjį teisnumū valstybės jai pavestose srityje. CK 2.47 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad juridinio asmens įstatuose, steigimo sandoryje, bendruose nuostatuose arba teises akte, jeigu viešasis asmuo veikia pagal teises aktū, turi būti nurodyta, be kita ko, ir juridinio asmens veiklos tikslai. CK 2.47 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad viešojo asmens veiklos tikslai turi būti apibūdinti aiškiai ir išsamiai, nurodant veiklos sritį bei rūšį. Valstybės institucija, įgyvendindama jai priskirtus tikslus, turėdama juridinio asmens teises, turi procesines teises ir pareigas būti ieškovu ir atsakovu įgyvendinant priskirtū viešąjį interesū, taip pat materialinį teisinį valstybės interesū konkrečioje jai priskirtoje veiklos srityje.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylū skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. L. M.*, Nr. 3K-3-109/2012. Šiai pozicijai pritaria, tiesa, detaliau jos nevertindami, E. Tamošiūnienė ir V. Višinskis. TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požūrio link*: mokslinių straipsniū rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 42-43.

¹⁴⁴ Toks požūris išreikštas: Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita *Viešojo intereso gynimo organizavimas* [interaktyvus], 2014, Nr. VA-P-40-1-6, p. 15 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Priega per internetū: <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3119>>. Ši pozicija bus paneigta toliau tyrime.

¹⁴⁵ V. Mikelėnas yra pažymėjęs, kad „kreipimasis į teismū su pareiškimu kito asmens teisėms ar viešajam interesui apginti yra dispozityvumo išimtis. Todėl tokia galimybė egzistuoja tik specialiais įstatymo numatytais atvejais, kitaip tariant, ne bet kurie asmenys, viešosios institucijos ar organizacijos ir ne bet kada gali kreiptis į teismū, siekdami apginti kitū asmenū teises ar viešąjį interesū, o tik tie ir tada, kai tai tiesiogiai nurodyta įstatyme.“ MIKELĖNAS, V. *Civilinis procesas: pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 216. Šis požūris teisės doktrinoje tapo nekvestionuotinas.

Pastebėtina, kad tokio paties požūrio laikomasi ir teismū praktikoje. Šiuo atveju LAT yra pažymėjęs, kad „Įstatymū leidejas, suteikdamas teisę prokurorui ar valstybės, savivaldybės institucijoms kreiptis į teismū, iš anksto nustato, kad konkretūs santykiai, iš jų kylantys ginčai gali būti susiję su viešuoju interesu.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylū skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus apygardos prokuratūros prokuroras v. A. R. ir kt.*, Nr. 3K-3-342-686/2016. Be viso to, LAT taip pat teigia, kad „CPK 5 str. 3 d. nustatyta, kad įstatymo numatytais atvejais prokuroras [ir kartu valstybės ir savivaldybiū institucijos] gali pareikšti ieškinį ar pareiškimū viešajam interesui ginti. Kadangi ši prokuroro teisė numatyta proceso principus reglamentuojančiose normose, tai galima teigti, kad šios viešojo intereso gynimo priemonės yra pagrindinės ir suderintos su proceso principais: dispozityvumo, rungimosi,

sumenkinama dispozityvumo principo svarba nuneigiant įstatyminį reglamentavimą. Šiuo atveju reikšminga tai, kad institucija gali būti steigiama ir tuo pačiu jos veiklos tikslai suformuojami Vyriausybės nutarimu ar savivaldybės tarybos sprendimu.¹⁴⁶

2. Teisinį pagrindą dėl įstatyminio reglamentavimo pagrindžia taip pat prokuroro bei valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijų skirtumai. Tokią poziciją teisės doktrinoje pažymi V. Valančius, teigdamas, kad „skirtingai nei prokuroro atveju, plečiamai aiškinti valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų įgaliojimus reikšti ieškinius viešajam interesui apginti nėra teisinio pagrindo.“ Mokslininkas tai grindžia tuo, kad prokuroro aktyvūs veiksmai ginant viešąjį interesą įtvirtinti Prokuratūros įstatyme, kai „tuo tarpu kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms įgaliojimai ginti viešąjį interesą suteikti tik konkrečiose jų kompetencijai priskirtose veiklos srityse atliekant tarnybines funkcijas.“¹⁴⁷ Nors V. Valančius institucijų funkcijas paliečia tik per įstatymo prizmę, pastebėtina, kad prokuroro funkciją galima apibūdinti plačiau pasitelkus teismų praktiką, kurioje pripažįstama, kad „Prokuroras, kaip universali institucija viešajam interesui ginti, yra išimtis tarp kitų viešojo intereso gynimo subjektų – institucijų, kurios yra įgaliosos ginti viešąjį interesą, kurio pažeidimas pasireiškia tik tam tikrų teisių ir teisėtų interesų, kurių apsauga yra institucijos kompetencija, pažeidimu.“¹⁴⁸ Kita vertus, institucijų teisinis pagrindas pagal tikslus, autoriaus nuomone, pakenktų teisėtvarkos sistemai (institucijos *priartėtų* prie prokurorų), tai pasunkintų nepriklausomo ir nešališkumo principų pritaikymą, tai pakenktų prokuroro taikomų viešojo intereso gynimo priemonių efektyvumui ir pan.

---

lygiateisiškumo, numatant prokurorui procesinį bylos šalies statusą.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. K. J., Nr. 3K-7-414/2014*. Administracinės justicijos teismai taip pat pažymi, kad „teisės akto nuostata [Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 55 str. 1 d.] suponuoja išvadą, kad viešieji interesai yra ginami tik įstatymų nustatytais atvejais ir tik įstatymuose numatytiems subjektams kreipiantis į teismą. Tokia išvada sietina su idėja, jog pareiškėjas, kuris kreipiasi į teismą dėl viešojo intereso gynimo, gina ne jam pačiam priklausančią subjekcinę teisę, o Lietuvos Respublikos Konstitucijos saugomą interesą, priklausančią visuomenei ar jos daliai. Taigi, atsižvelgiant į tai, jog viešojo intereso gynimu galimai daroma intervencija į susiformavusius teisinius santykius bei kitų asmenų subjekcinę teisę, viešojo intereso gynimas pasižymi tam tikra specifika, *inter alia* – baigtiniu sąrašu subjektų galinčių kreiptis į teismą, kad būtų apgintas viešasis interesas.“ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo. 2017 sausio 17 d. administracinė nutartis byloje *Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos v. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Nr. EAS-65-492/2017*.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995, nr. Nr. 104-2322, 5 str.

¹⁴⁷ LAUŽIKAS, E., *et. al. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 244.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. „flyLAL – Lithuanian Airlines“ ir kt., Nr. 3K-3-291/2013*.

3. Požiūrį dėl įstatyminio teisinio pagrindo pagrindžia ir valstybės veikimo kryptis inicijuojant teisės aktų pakeitimus ir suteikiant įgaliojimus ginti viešąjį interesą institucijoms, kurių veiklos srityje prieš tai aktyviai veikė prokuroras.¹⁴⁹ Antrosios pozicijos laikymasis šiuo atveju suponuotų visiškai priešingą ir nesuderinamą poziciją.
4. Teismų praktikos analizė leidžia teigti pastebimą tendenciją palaikyti įstatyminio teisinio pagrindo požiūrį tiek civilinės, tiek administracinės justicijos bylose.

Nors galima išskirti ir daugiau aspektų, daugelis jų būtų grindžiami asmeniniais svarstymais ir jų pateikimas neatitiktų darbe keliamo tikslo. Išanalizavus šią temą, akivaizdu, kad institucijų teisinio pagrindo grindimas remiantis institucijų tikslais neatlaiko jam skiriamos kritikos ir šio požiūrio laikymasis, kaip buvo atkreiptas dėmesys, gali būti netgi itin žalingas. Kita vertus, tai suponuoja požiūrio dėl įstatyminio reglamentavimo pagrįstumą bei leidžia numatyti tolimesnę teisinio reglamentavimo keitimo perspektyvą, kai yra orientuojamasi į institucijų, ginančių viešąjį interesą, rato plėtimą.

2.3. Viešojo intereso gynimo priemonės

Viešojo intereso gynimo priemonių sampratos aptarimui teisės doktrinoje mokslininkai nėra skyrę daug pastangų, autoriaus nuomone, netgi susidaro įspūdis, kad autoriai tai laiko savaime suprantamu dalyku.¹⁵⁰ Kita vertus, teisės doktrinos ir teismų praktikos analizė

---

¹⁴⁹ Pvz., 2016 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pataisas, kuriose Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos suteikti įgaliojimai kreiptis į teismą siekiant apginti viešąjį interesą kultūros paveldo apsaugos srityje; 2016 m. birželio 30 d. taip pat buvo priimtos Lietuvos Respublikos miškų įstatymo pataisos, numatančios teisę Valstybinei miškų tarnybai jos veiklos srityje kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Taip pat Generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginiame veiklos plane pažymimos ir toliau išliekančios aktualiomis sritys: valstybinės žemės panaudojimo teisėtumas atkuriant piliečiams nuosavybės teises, nuomojant ir parduodant valstybei nuosavybės teise priklausančią žemę, valstybės turtinių interesų gynimas; valstybės ir savivaldybių turto naudojimo, teritorijų planavimo ir statybų, gamtos apsaugos sritys. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. I-35, p. 21-22.

¹⁵⁰ Vienintelis E. Krivka, aiškindamas viešojo intereso gynimo sąvoką, yra pateikęs apibrėžimą. Remiantis juo, „priemonių taikymo tikslas yra paveikti viešąjį interesą pažeidusį asmenį ir atkurti prieš pažeidžiant šį interesą buvusią padėtį, grąžinant visuomenės poreikių tenkinimo buvusias galimybes.“ E. Krivka detalizuoja savo poziciją ir taip pat pateikia šių priemonių pavyzdžius: „prokuroro, valstybės ir savivaldybės institucijų, visuomeninių organizacijų ir kitų asmenų ieškinį norint apginti viešąjį interesą; generalinio prokuroro prašymą dėl proceso atnaujinimo.“ KRIVKA, E. *Viešojo intereso problemos civilinėje proceso teisėje* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 10(100), 2007, p. 18 [žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=267106>.

Nors šiuo atžvilgiu teismų praktikoje nėra išskirtas konkretus priemonių kategorijos apibrėžimas, teismų praktikoje galima aptikti pavyzdžiais grįstą požiūrį, kuris atitinka plačią E. Krivkos poziciją (be to, taip pat įtraukiant institucijų išvados teikimą). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. K. J., Nr. 3K-7-414/2014*.

atskleidžia kitas viešojo intereso gynimo priemonių problematikos tyrimo kryptis, kurioms, autoriaus nuomone, svarbu skirti didesnę dėmesį.

2.3.1. Viešojo intereso gynimo sąlygos

Siekiant pritaikyti viešojo intereso gynimo priemones, tampa reikšminga viešojo intereso gynimo sąlygų analizė. Esminę problemą šiuo atžvilgiu suponuoja požiūrių skirtumas dėl konkrečių sąlygų išskyrimo, o atskaitos tašku šiai problemai atsirasti laikoma nauja teismų praktika. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje iki tol buvo laikomasi pozicijos, kad viešasis interesas ginamas, nustatčius *viešojo intereso pažeidimą*, kurį sudaro dvi sąlygos:

- 1) teisės akto pažeidimas;
- 2) viešasis interesas.¹⁵¹

S. Galentienė ir S. Gadeikytė, aiškindamos šias sąlygas, yra padariusios išvadą, kad „ne kiekvienas teisės akto reikalavimo pažeidimas kartu yra viešojo intereso pažeidimas, dėl kurio prokuroras galėtų keiptis į teismą“.¹⁵² Autoriaus nuomone, minėtas sąlygų tarpusavio santykio aiškinimas turi ypatingą reikšmę atskiriant ankstesnį požiūrį nuo naujausios teismų praktikos pozicijos.

Kita vertus, naujoji teismų praktika veda kitokia linkme priimant sprendimą dėl viešojo intereso gynimo. Šiuo atveju be minėtų dviejų sąlygų naujausioje teismų praktikoje taip pat išskiriamos šios sąlygos:

---

¹⁵¹ Apie viešojo intereso gynimo sąlygas darbe jau buvo užsimintą tiriant *Prokuroro priežiūros funkciją*. Šiuo atveju svarbu pažymėti tik tai, kad šios sąlygos prokuroro atžvilgiu taip pat yra reglamentuojamos įstatymiškai (Prokuratūros įstatymo 19 str. 1 d.).

Kita vertus, galimos tam tikros išimties, kai nebūtina įrodinėti viešojo intereso. Prokuroro atveju teisės doktrinoje pažymima, kad „Šią jo teisę (ir pareigą) nustato daugiau kaip dvidešimt CK ir CPK normų. Šios normos turi būti aiškinamos kaip įpareigojančios prokurorą ginti viešąjį interesą. Įstatymų leidėjas šiomis normomis įtvirtina esant viešąjį interesą konkrečiuose teisiniuose santykiuose, taigi byloje ši aplinkybė nekvestionuojama ir neįrodinėjama.“ GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 72. Remiantis tuo, autoriaus nuomone, svarbus klausimas: *ar viešasis interesas galėtų būti neįrodinėjamas valstybės ir savivaldybių institucijų atveju?* Teigiamą požiūrį į klausimą yra pateikęs E. Krivka. KRIVKA, E. *Viešojo intereso problemos civilinėje proceso teisėje* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 10(100), 2007, p. 18 [žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=267106>. Panašią poziciją galima surasti ir teismų praktikoje kalbant apie laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, kurioje nurodoma, kad „savo iniciatyva teismas laikinąsias apsaugos priemones paprastai taiko šeimos teisinių santykių bylose, taip pat kitose bylose, kuriose viešojo intereso egzistavimas preziumuojamas.“ Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje J. A. S. ir H. A. S. v. S. K. ir kt., Nr. 2-481/2014. Nepaisant to, teismų praktikoje galima sutikti radikaliai priešingą poziciją, kuria remiantis teigiama, kad viešojo intereso įvardijimas yra viena iš žyminio mokesčio lengvatų suteikimo sąlygų, pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Raseinių statyba“ v. VĮ „Raseinių hipodromas“, Nr. e2-595-516/2015; Vilniaus apygardos teismas. 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje SĮ „Vilniaus miesto būstas“ v. M. L., Nr. E2S-2355-392/2016.

¹⁵² GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 78.

- 3) teisės normų pažeidimas yra tokio pobūdžio, kad juo kartu pažeistas ir viešasis interesas (pažeidimo svarumo sąlyga);
- 4) kitos aplinkybės galinčios nulemti prokuroro galimybę atsisakyti ginti viešąjį interesą nepriklausomai nuo visų anksčiau išskirtų sąlygų (esmingumo sąlyga).¹⁵³

Pažymėtina, kad šiomis sąlygomis remiamasi visais atvejais sprendžiant ginčus dėl viešojo intereso gynimo.¹⁵⁴ Autoriaus nuomone, abi šios paminėtos sąlygos pasižymi savarankiška problematika, kurią reikia atskirai įvertinti. Pirmiausiai bus koncentruojamasi vertinant pažeidimo svarumo sąlyga. Visgi šios sąlygos apipavidalinimas nutartyje lyginant su pirmosiomis dvejomis yra nepakankamas ir dviprasmiškas (teismų praktika nėra išplėtojusi jos taikymo).¹⁵⁵ Dėl šios priežasties bus atsisakoma autoriaus subjektyvaus vertinimo mėginant apibrėžti sąlygą (nors darbe tam tikros prielaidos bus pateiktos)¹⁵⁶ ir vietoj to bus koncentruojamasi į, autoriaus nuomone, paprastesnį, bet itin reikšmingą – siekį pagrįsti, kad pažeidimo svarumo sąlygos išskyrimas suponuotas specifinio bylos pobūdžio, kas leistų paneigti sąlygos taikymo visuotinumą teismų praktikoje. Atsižvelgiant į tai, tyrime bus didelis dėmesys teikiamas aiškinti pateiktą LAT nutartį.

Šiuo atžvilgiu, pirmiausiai svarbu tai, kad teismo nutartyje pažymima, jog „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro teisė prašyti atnaujinti procesą jau užbaigtoje byloje siekiant apginti viešąjį interesą, skiriasi nuo kitų viešąjį interesą ginančių priemonių, ir yra išimtinė tiek dėl subjekto, kuriam suteikta ši teisė, tiek dėl šios teisės taikymo.“ Akivaizdu, kad tai leidžia daryti prielaidą, jog generalinio prokuroro sprendimas dėl kreipimosi dėl proceso atnaujinimo turi įtakos formuojant teismų praktiką dėl viešojo intereso gynimo

---

¹⁵³ Išplėstinė teisėjų kolegija išskyrė, kad „Sprendamas, ar yra pagrindas kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, prokuroras turi vertinti kelių rūšių aplinkybes: 1) ar ginčas kilo iš teisinių santykių, kuriuose egzistuoja viešojo intereso požymiai; 2) ar tuose teisiniuose santykiuose buvo pažeistos teisės normos; 3) ar teisės normų pažeidimas yra tokio pobūdžio (pažeidimo svarumas), kad juo kartu pažeistas ir viešasis interesas. Bet kokiu atveju prokuroras turi pareigą vertinti, ar paduoti pareiškimą dėl viešojo intereso gynimo, net jei egzistuoja visos trys nurodytos sąlygos ieškiniui paduoti (pvz., ar egzistuoja konkuruojantis viešasis interesas, kuris būtų pažeistas pateikiant ieškinį, ar nėra svarbiau užtikrinti teisinių santykių stabilumą, nei galbūt pažeisto viešojo intereso gynimą, ar gauta nauda bus proporcinga bylinėjimosi kaštams, kurie bus realūs ieškinio patenkinimo padariniai, ir pan.)“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. K. J., Nr. 3K-7-414/2014. Autorius pažymi, kad nepriklausomai nuo to, kad konkrečiai teismas neišskyrė ketvirtos sąlygos, iš prokurorui formuojamų įgaliojimų pobūdžio galima susidaryti priešingą nuomonę.

¹⁵⁴ Naujausios teismų praktikos aptarimo aktualumą pažymi šios pavyzdinės viešojo intereso gynimo bylos: Kauno apygardos teismas. 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. e2-6744-775/2016; Panevėžio apygardos teismas. 2017 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2S-118-212/2017; Panevėžio apygardos teismas. 2016 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2A-686-278/2016 ir kt.

¹⁵⁵ Šiuos neaiškumus, autoriaus nuomone, apibūdina klausimai: 1) kokio pobūdžio pažeidimas yra laikomas svariu ir tuo pačiu viešojo intereso pažeidimu? 2) kokia reikšmė to, kad pagal pirmąją sąlygą nustatytas viešasis interesas dar kartą vertinamas pagal trečiąją sąlygą (pirmosios ir trečiosios sąlygos santykis)?

¹⁵⁶ Darbo autorius iš anksto atmeta tikimybę vertinti pažeidimo svarumo sąlygą pagal proporcingumo principą dėl tos priežasties, kad tai atitinka išskirtą ketvirtąją sąlygą teismų praktikoje, taip pat, kaip bus galima pamatyti vėliau, lingvistinis ir loginis nutarties teiginių aiškinimas jokiu būdu neleistų daryti tokios išvados.

sąlygų. Kita vertus, tai tik vienas aspektas, kuris savaime suponuoja tik vieną prielaidą dėl sąlygos sąsajumo su bylos specifika.

Šiuo atveju, be viso to, kas paminėta, teismas pažymi, kad „teisę jis [generalinis prokuroras] turi tik tokiu atveju, jei teisės normos taikymo klaida yra pakankamai akivaizdi, ir toks neteisingas teisės normos pritaikymas yra tokio pobūdžio, kad gali lemti viešojo intereso pažeidimą, t. y. vien aplinkybė, kad, sprendžiant privataus pobūdžio ginčą potencialiai netinkamai pritaikytos teisės normos, dar nereiškia viešojo intereso pažeidimo (CPK 365 str. 2 d., 366 str. 1 d. 9 p.).“ Remiantis šia nuostata galima išskirti du aspektus: akivaizdumą ir *pažeidimo pobūdį*. Jeigu pirmuoju atveju išskirtą akivaizdumo aspektą be abejonės galima suprasti kaip CPK 366 str. 1 d. 9 p. įtvirtintą aiškumo aspektą, kuris yra būdingas proceso atnaujinimui dėl padarytos teisės taikymo klaidos, tai antrojo aspekto vertinimas tampa šiek tiek kitoks. Šiuo atžvilgiu, svarbu atkreipti dėmesį, kad cituojamoje teismo nuostatoje vartojama pažodinė forma *pažeidimo pobūdis*, taip pat vartojama trečiosios sąlygos apipavidalinime, kas sudaro kitą prielaidą, kad teismo išskirta sąlyga yra tiesiogiai susieta su cituojama teismo nuostata. Remiantis tuo ir anksčiau padaryta prielaida, galima daryti išvadą, kad suformuota sąlyga yra nulemta ginčo specifiškumo – generalinio prokuroro kreipimosi dėl proceso atnaujinimo.

Be abejonės sąlygos tikrosios sampratos atskleidimas situaciją supaprastintų ir reikšmės remtis pateiktu vertinimu nebūtų. Kita vertus, kaip pastebėta, sąlygos neaiškumas ir dviprasmiškumas verčia pasirinkti kitą būdą, kuriuo ir buvo remiamasi darbe. Nepaisant to, darbo autoriaus daromos tam tikros prielaidos dėl sąlygos sampratos aiškinimo sutampa su galutine išvada.¹⁵⁷

Toks pažeidimo svarumo sąlygos detalus aiškinimas yra reikšmingas, nes akivaizdžiai leidžia pagrįsti šios sąlygos specifiškumą, kuri lemia generalinio prokuroro kreipimasis dėl proceso atnaujinimo. Kita vertus, šios sąlygos taikymas prokurorui sprendžiant dėl viešojo intereso gynimo visais kitais atvejais yra nepagrįstas, o priešingos

---

¹⁵⁷ Autoriaus nuomone, atsižvelgiant į tai, kad anksčiau cituojamoje nuostatoje yra teigiama, kad „toks neteisingas teisės normos pritaikymas yra tokio pobūdžio, kad gali lemti viešojo intereso pažeidimą, t. y. vien aplinkybė, kad, sprendžiant privataus pobūdžio ginčą potencialiai netinkamai pritaikytos teisės normos, dar nereiškia viešojo intereso pažeidimo,“ galima vertinti, kad netinkamai pritaikytos teisės normos, savaime dar nėra viešasis interesas, o tai tuo pačiu reiškia, kad nėra ir pagrindas generaliniam prokurorui kreiptis dėl proceso atnaujinimo (tokį aiškinimą patvirtintų ir kiti nutarties teiginiai). Iš dalies panašią poziciją atskleidžia ir trečiosios sąlygos apipavidalinimas, pagal kurį sąlyga yra patenkinama, kai „teisės normų pažeidimas yra tokio pobūdžio, kad juo kartu pažeistas ir viešasis interesas.“ Pagal ją, teisės normų pažeidimo pobūdis turi būti ne bet koks, o toks, kad būtų pažeistas viešasis interesas, kuris, kaip išsiaiškinome, nepasireiškia vien teisės normų netinkamu taikymu. Remiantis visu šiuo teismų praktikos vertinimu, autorius daro prielaidą, kad sprendžiant dėl viešojo intereso gynimo siekiant atnaujinti procesą, generalinis prokuroras įpareigotas įvertinti: ne vien akivaizdų teisės normų nesilaikymą (atnaujinimo pagrindą), kas suponuoja automatiškai viešojo intereso pažeidimą, bet taip pat papildomą aplinkybę, jog siekiant atnaujinti procesą, bus apginti ir kiti viešieji interesai. Būtent toks normos aiškinimas pagrįstu ankstesnę išvadą dėl teismų praktikos formavimo specifikos ir neadekvataus jos pritaikymo visais atvejais aiškinant viešojo intereso gynimą.

pozicijos laikymasis teismų praktikoje neadekvačiai gali varžyti prokuroro funkciją ginti viešąjį interesą.

Naujoji teismų praktika išskiria ir ketvirtąją sąlygą, kuri, remiantis teismo nutartimi, gali nuneigti viešojo intereso gynimo svarbą nepriklausomai nuo nustatytų ankstesnių sąlygų. Iš esmės ši sąlyga nutartyje yra detalizuojama remiantis aplinkybių sąrašu: „ar egzistuoja konkuruojantis viešasis interesas, kuris būtų pažeistas pateikiant ieškinį; ar nėra svarbiau užtikrinti teisinių santykių stabilumą, nei galbūt pažeisto viešojo intereso gynimą; ar gauta nauda bus proporcinga bylinėjimosi kaštams, kurie bus realūs ieškinio patenkinimo padariniai ir pan.“ Atsižvelgiant į sąlygos apipavidalinimą, galima daryti prielaidą, kad LAT siekė suformuoti teismų praktiką, pagal kurią į viešojo intereso gynimo sąlygas yra įtraukiamas proporcingumo (esmingumo) principas.¹⁵⁸ Nors pirmuoju žvilgsniu toks siekis gali pasirodyti pagrįstas ir nekeliantis problematikos, su tuo darbo autoriui sunku sutikti. Pažymėtina, kad anksčiau tyrime buvo užsimintą apie būtinybę griežtai reguliuoti prokuroro, ginančio viešąjį interesą, kompetenciją ir galias. Šiuo atveju itin svarbu tai, kad įstatyminis reguliavimas neįtvirtina prokuroro galimybės šiuo pagrindu atsisakyti ginti viešąjį interesą.¹⁵⁹ Kita vertus, nors Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijos dėl viešojo intereso gynimo įtvirtina baigtinį sąrašą aplinkybių, kurios visiškai sutampą su pavyzdinėmis aplinkybėmis išskirtomis LAT nutartyje,¹⁶⁰ tai neturėtų keisti situacijos vertinimo. Tai vertindama S. Gadeikytė pažymi, kad „Teisinio stabilumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos aspektu šios normos sveikintinos, tačiau kartu ir kritikuotinos dėl nepakankamos teisinės galios – konstitucinės funkcijos vykdymo reglamentavimas, mano nuomone, reikalauja įstatymų, o ne institucijos vidaus teisės aktų lygmens, o

---

¹⁵⁸ Pastebėtina, kad ankstesnėje teismų praktikoje proporcingumo (esmingumo) kriterijus buvo taip pat pažymimas visais atvejais ginant viešąjį interesą. Šiuo atveju LAT yra nurodęs, kad „kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka, gindamas viešąjį interesą, prokuroras gali visais atvejais, nustatęs tokį teisės aktų pažeidimą, kurio pobūdis, prokuroro nuomone, turi *esminę reikšmę asmenų, jų grupių, valstybės ir visuomenės teisėms bei teisėtiems interesams ir sudaro pagrįstas prielaidas prokuroro reiškiamam materialiniam teisiniam reikalavimui patenkinti.*“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje *Šiaulių apygardos vyriausiasis prokuroras v. Kauno apskrities viršininko administracijai*, Nr. 3K-3-319/2009.

Kita vertus, proporcingumo principas viešojo intereso gynime yra pažymimas ir teisės doktrinoje. Galima teigti, kad E. Klimas ir J. Lankelis pažymi šią sąlygą nepaisant to, kad jie ją sieja su viešojo intereso objektyviaisiais kriterijais. Kita vertus, pastebėtina, kad autoriai išskiria ir mažareikšmiškumo kriterijų, kaip atskirą, nors jos apipavidalinimas visiškai atitinka pastarąją. Autoriaus nuomone, kolektyvo pateiktų sąlygų apipavidalinimas labiau suponuoja atskirą viešojo intereso gynimo sąlygą, nes remiantis ja yra vertinamas viešojo intereso pažeidimo *laipsnis*, o ne pats viešasis interesas. KLIMAS, E. ir LANKELIS, J. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21 (1), p. 130 [žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf>>.

¹⁵⁹ Prokuratūros įstatymas, 19 str. 4 d.

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu, nr. I-25, patvirtintos rekomendacijos dėl viešojo intereso gynimo. *TAR*, 2014, 35 p.

Rekomendacijos negali konkuruoti su įstatymais.¹⁶¹ Autorė teisingai pastebi, kad prokuroro funkcijos, o tuo pačiu diskrecijos, apibrėžimo klausimas, negali būti laikomas pakankamu remiantis generalinio prokuroro iniciatyva. Remiantis tuo, galima teigti, kad teismas tiesiog neturi teisinio pagrindo, kuriuo remiantis būtų galima formuoti tokią teismų praktiką. Be to, kita itin reikšminga aplinkybė yra ta, kad teismo pateiktas aplinkybių sąrašas yra tik pavyzdinis (nebaigtinis), kas akivaizdžiai suponuotų neribotos prokuroro diskrecijos spęsti teigimą, kas tuo labiau komplikuoatų situaciją.

Remiantis visu tuo, galima teigti, kad teismo išskirta *esmingumo* sąlyga yra įstatymiškai neįtvirtinta, kas lemia, kad teismų praktika šiuo klausimu yra visiškai nepagrįsta ir tuo pačiu prokuroro veikloje nepritaikoma. Be teisėtumo principo įgyvendinimo problematikos, proporcingumo sąlygos vertinimas taip pat atskleidžia galimą riziką dėl prokuroro diskrecijos išplėtimo priimant sprendimą dėl viešojo intereso gynimo, kas tuo pačiu pagrįstai keltų grėsmę dėl galimo prokuroro objektyvumo ir nešališkumo.¹⁶²

2.3.2. Teisinio reglamentavimo pokyčiai ir tolimesnė perspektyva

2017 m. yra reikšmingi viešojo intereso reglamentavimui, kurio pasikeitimai iš esmės palies viešojo intereso gynimo priemones: 1) bus pakeista generalinio prokuroro kreipimosi dėl proceso atnaujinimo tvarka (CPK 366 str. 1 d. 9 p., 368 str. 2 d.); 2) įtvirtinta (sugrąžinta) prokurorui teisė įstoti į prasidėjusį procesą trečiuoju asmeniu, pareiškiančiu savarankiškus reikalavimus (CPK 49 str. 1 d.); 3) įtvirtinta teismo, įžvelgiančio, kad byloje gali būti reikalinga ginti viešąjį interesą, pareiga pranešti prokurorui (CPK 49 str. 3 d.).¹⁶³ Šių pasikeitimų papildomas aptarimas tyrime tampa reikšmingas siekiant įvertinti šių priėmimo esmę, tarpusavio veikimo nuoseklumą ir numatyti galimą tolimesnę reglamentavimo kitimo perspektyvą.

Proceso atnaujinimo reglamentavimo pasikeitimai bus dviejų rūšių: 1) proceso atnaujinimo pagrindo dėl aiškios teisės taikymo klaidos pakeitimas panaikinant generaliniam prokurorui galimybę atnaujinti apeliacinėje instancijoje išnagrinėtą bylą; 2)

---

¹⁶¹ GADEIKYTĖ, S. Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą [interaktyvus]. *Teisės problemos*, 2015, 1(87), p. 127, 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.], p. 122. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/S.Gadeikyte-15-1.pdf>>.

¹⁶² Prokuratūros įstatymas, 3 str. 2 d. Pastebėtina, kad šie principai ypatingai pažymimi ir Europos Tarybos ministrų komiteto rekomendacijoje.

¹⁶³ Šie pakeitimai įsigalios 2017 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *TAR*, 2016, nr. 26956. Pastebėtina, kad nors teisės doktrinoje galima rasti poziciją, kad teismas, manydamas, kad yra būtina apginti viešąjį interesą byloje, turi apie tai pranešti prokurorui, tai iš esmės laikytina tik doktrininė pozicija, kuri neturi poveikio teismų atžvilgiu. Pvz., DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 675.

naikinamojo termino dėl aiškios teisės taikymo klaidos sulyginimas su kitų pagrindų atveju taikomu penkerių metų terminu. Šių pakeitimų tikslas yra sulygtinti generalinio prokuroro įgaliojimus su teisėmis, kurias turi proceso dalyviai. Būtent tai pažymima Teisingumo ministro įstatymų projekto aiškinamajame rašte, kuris šiuo atžvilgiu pagrįstas Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijomis ir jų aiškinamuoju raštu.¹⁶⁴

Kita vertus, kad galutinai pavyktų suprasti šių pakeitimų esmę ir svarbą, būtina įvertinti buvusio (vis dar galiojančio) reglamentavimo pagrįstumą ir tai, ko yra siekiama generaliniam prokurorui suteikiant daugiau įgaliojimų. Šiuo atveju buvusių situaciją paaiškina LAT, teigdamas, kad „Įstatymo leidėjas išskyrė privataus ir viešojo intereso gynimo priemones, atsižvelgdamas į tokių interesų gynimo priemonių skirtumą. Pavyzdžiui, dalyvaujantys byloje asmenys turi teisę į apeliaciją, o prokuroras – tik tuo atveju, jei byloje dalyvavo. Tais atvejais, kai prokuroras nedalyvavo byloje, ir joje esantis viešasis interesas nebuvo teismo apgintas, Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui gali tekti naudotis prašymo atnaujinti procesą teise.“¹⁶⁵ Autoriaus nuomone, šis vertinimas iš esmės laikytinas pagrįstu, nes *buvusiu* reglamentavimu paprasčiausiai nelieka galimybės apginti pažeistą viešąjį interesą kitu būdu. Visgi naujieji CPK pakeitimai tiek dėl prokuroro galimybės įstoti į prasidėjusį procesą bet kurioje stadijoje, tiek teismo pareiga pranešti, užglaisto minėtus trūkumus: įstatymų pakeitimais yra siekiama prokurorą *įvesti* į procesą, kol jis nebus pasibaigęs ir taip efektyvinti viešojo intereso gynimą proceso metu, o tai suponuoja proceso atnaujinimo pagrindo susiaurinimą pirmosios instancijos ribomis.¹⁶⁶ Remiantis tuo, galima teigti, kad šiais pakeitimais yra pasiekiami netgi du

---

¹⁶⁴ Teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. 2015, p. 3, 9. Prieiga per internetą: <http://atts.lt/sites/default/files/aiskinamasis_rastas.pdf>.

Nors Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijose ir aiškinamajame rašte nėra tiksliai užsimenama apie teisių vienodumą proceso atnaujinimo atveju, to esmė išvelgiama vertinant 16 str., kuriame išreiškiama pozicija dėl visiško sąlygų tapatumo dėl apeliacijos ir kreipimosi dėl kasacijos peržiūrėjimo.

Be to, pagrįsdamas teisinio tikrumo ir *res judicata* principų svarbą, 22 str. pažymi galimybę atnaujinti procesą tik išimtiniais atvejais ir tik pasinaudojus pagrįstu laiko tarpu, kas visiškai atitinka Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. 2012 m. rugsėjo 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2012)11 dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemos ir aiškinamasis raštas (Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors outside the criminal justice system and explanatory memorandum) [interaktyvus], 2014, 16, 22 str. str. [žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf)>. Remiantis pakeitimais pagrįstas laiko tarpas yra praplečiamas, autoriaus nuomone, dėl to, kad yra siekiama sutvirtinti minėtų principų laikymąsi procese, išvengiant atvejų, kai naikinamieji terminai yra atnaujinami. Būtent tokie atvejai dažnai pasitaikydavo teismų praktikoje.

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. K. J., Nr. 3K-7-414/2014.

¹⁶⁶ Jeigu laikytumėmės E. Tamošiūnienės ir V. Višinskio nuomonės, galėtume netgi teigti, kad šiais teisinio reglamentavimo pokyčiais iš dalies susiaurėja viešasis interesas. TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Viešojo intereso gynimas:*

tikslai: sulyginamos galimybės dėl proceso atnaujinimo ir su efektyvinamas prokuroro vaidmuo ginant viešąjį interesą.

Nors jau anksčiau Prokuratūros įstatyme buvo įtvirtinta prokuroro galimybė įstoti į prasidėjusį procesą, bet pastaroji priemonė nebuvo taikoma, nes atitinkamai nebuvo pakeistas CPK. Kita vertus, galimybė prokurorui įstoti į procesą, nėra visiškai naujas institutas Lietuvos teisės sistemoje. Kaip buvo paminėta anksčiau tyrime, tokia galimybė buvo suteikiama prokurorui iki 1994 m., kol Konstitucinis Teismas gana ginčytinai pripažino priemonės nuostatas prieštaraujančiomis Konstitucijai. Be anksčiau paminėtos doktrininės kritikos,¹⁶⁷ teismo pozicijos nepatikimumą leidžia pagrįsti ir Teisingumo ministro įstatymų projekto aiškinamojo rašto pažymimi teisinio reglamentavimo keitimo tikslai: „priėmus siūlomus teisinio reglamentavimo pakeitimus, būtų suteikti platesni įgaliojimai prokurorui ginti viešąjį interesą civiliniame procese, teismui sumažėtų tiesioginių funkcijų ginant viešąjį interesą.“¹⁶⁸ Nuosekliai vertinant tai, galima suprasti, kad šis teisinio reglamentavimo pasikeitimas apsisotja ne vien su anksčiau paminėtais tikslais, bet taip pat turi ir kitą siekį – teisinį reglamentavimą kreipti teismo vaidmens ginant viešąjį interesą neigimo kryptimi. Kita vertus, tai jog *ledai pajudėjo*, leidžia teigti, kad netolimoje ateityje gali suaktyvėti diskursas dėl kitos viešojo intereso gynimo priemonės – prokuroro išvados teikimo.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima teigti, kad viešojo intereso gynimo priemonių teisinio reglamentavimo pokyčiai iš esmės padarys įtaką viešojo intereso gynimui. Detaliai vertinant juos, galima išvelgti nuoseklią jų veikimo sistemą bei išvelgti daugialypius tikslus. Ypatingai didelę reikšmę, autoriaus nuomone, tai turės viešojo intereso gynimo perspektyvai, kuri gali būti siejama su tendencingu teismo vaidmens mažinimo siekiu bei prokuroro funkcijų aktyvinimu.

---

subalansuoto požiūrio link: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 43.

Galima numanyti, kad pasikeitęs reguliavimas taip pat leis realiau pagrįsti suformuotos teismų praktikos taikymą, kuriai pagrindus yra davęs Europos Žmogaus Teisių teismas.

¹⁶⁷ Autoriaus nuomone, svarbu dar kartą tyrime pažymėti akivaizdų V. Mikelėno išskirtos teismo pozicijos problemą: „Užsienio valstybių praktika rodo, kad toks prokuroro dalyvavimas civiliniame procese būdas [prokurorui įstojant į bylą arba skundžiant ar protestuojant teismo sprendimus] nėra laikomas teismų priežiūra ir yra prilyginamas viešojo intereso gynimui.“ MIKELĖNAS, V. *Civilinis procesas: pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 208.

¹⁶⁸ Teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. 2015, p. 3, 9. Prieiga per internetą: <http://atts.lt/sites/default/files/aiskinamasis_rastas.pdf>.

Šią poziciją dar anksčiau buvo pateikęs V. Nekrošius. NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1107 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ea/015_nekrosius.pdf>.

3. TEISMAS, KAIP VIEŠĄJĮ INTERESĄ GINANTIS SUBJEKTAS, IR NEDISPOZITYVIOS BYLOS

Laikantis teisinėmis realijomis grįsto požiūrio teismo aktyvus vaidmuo pasireiškia kai kalbame apie teismą, kaip viešąjį interesą ginantį subjektą, ir nedispozityvias bylas. Siekdamas atskleisti teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, problematiką, tyrimo autorius remsis analize, kuri dažnai bus paremta nedispozityvių bylų priešprieša. Pasirinkta tyrimo metodika suformuos polius, kurių tarpusavio priešprieša kryptingai padės sukcentruoti teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, trūkumus, juos pagrįsti bei tuo pačiu atskleisti tam tikrą nedispozityvių bylų specifiką. Be viso to, pasirinktą tyrimo metodiką lemia ir tai, kad teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, problematika teisės doktrinoje yra mažai nagrinėta anksčiau.¹⁶⁹

3.1. Civilinio proceso principai ir teismo funkcija

Teismo aktyvus vaidmuo yra pagrįstas valstybės ir privačių interesų derinimu. Šių skirtingų interesų sankirtoje kyla didžiausia svarba rasti pusiausvyrą, kuri užtikrintų tinkamiausią rezultatą bei nepaneigtų civilinio proceso principų ir paties proceso esmės. Nors teismo aktyvumo (teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, ir nedispozityvių bylų)¹⁷⁰ atvejai yra panašūs, negalima laikyti pagrįsta pozicija, kad šių atvejų esantis teisinis reglamentavimas yra vienodai pateisinamas.¹⁷¹ Toliau tyrime bus analizuojama ir atskleidžiama ši problematika per civilinio proceso principų bei tuo pačiu teismo funkcijos prizmę.

Iki Konstitucinio Teismo doktrinos ir to nulemtu teisinio reglamentavimo pasikeitimo buvo laikomasi požiūrio, kad nedispozityvios bylos yra vienintelis būdas

---

¹⁶⁹ Didžiausią dėmesį teisės doktrinoje šiai temai yra skyręs V. Nekrošius. Taip pat tam tikras įžvalgas yra pateikę: A. Driukas, V. Valančius bei E. Tamošiūnienės ir V. Višinskio autorių kolektyvas. NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ea/015_nekrosius.pdf>; DRIUKAS, A. *Apeliacija Lietuvoje: teorija ir praktika* [interaktyvus]. Pranešimas konferencijoje *Apeliacija: efektyvumas ir proceso trukmės problemos*, Vilnius, 2014 [žiūrėta 2017 m. kovo 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.advokatura.lt/download/42634/arturo%20driuko%20pranesimas.docx>>; VALANČIUS, V. Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, Nr. 12(102), 2007 [žiūrėta: 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2641/2446>>; TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. *Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013.

¹⁷⁰ Aktyvus teismo vaidmuo taip pat gali apimti ir bendrąsias teismo pareigas (pvz., pareigą rūpintis sąžiningu, greitu, tinkamu civilinės bylos išnagrinėjimu (CPK 7, 72 str.)). Visgi atsižvelgiant į siekiamą tyrimo tikslą, tai plačiau nebus apžvelgiama tyrime.

¹⁷¹ Pažymėtina, kad nors abiem atvejais teismui įgaliojimų suteiktos priemonės (įrodymų rinkimas, reikalavimų viršijimas ir pan.) yra panašios, šių institutų reikšmė ir esmė civiliniame procese skiriasi.

apriboti esminius proceso šalių dispozityvumo, rungimosi ir lygiateisiškumo principus.¹⁷² Situacija pasikeitė po Konstitucinio Teismo doktrinos,¹⁷³ kuri pagrindė teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, vaidmenį, kas perstatė ne vien minėtų civilinio proceso principų pozicijas, bet tuo pačiu netgi palietė naujus klausimus, susijusius su kitais civilinio proceso principais ir tuo pačiu teismo funkcija.

Minėtame 2006 m. rugsėjo 21 d. Konstitucinio Teismo nutarime teismas aiškiai prioretizuoja viešąjį interesą, konceptualiai teigdamas, kad „įstatymu negalima nustatyti kokio nors baigtinio bylų, kuriose teismui (apeliacinės instancijos teismui taip pat) leidžiama apginti viešąjį interesą (*inter alia* peržengiant apeliacinio skundo ribas), sąrašo arba bylų, kuriose teismui neleidžiama apginti viešojo intereso (*inter alia* peržengiant apeliacinio skundo ribas), sąrašo“¹⁷⁴. Akivaizdu, kad toks viešojo intereso gynimo, o kartu aktyvaus teismo vaidmens, skatinimas tiesiogiai susikerta ne vien su – svarbiausiu civilinio proceso – dispozityvumo principu, bet taip pat kitais principais, kuriais remiantis keliami reikalavimai teisingumo vykdymui (teisėjo vadovavimo procesui, nešališkumo, proceso greitumo ir kt. principais). Šiuo atveju itin svarbu atkreipti dėmesį į du akcentus: 1) Konstitucinis Teismas savo nutarime pažymi valstybės ir privačių interesų balanso

---

¹⁷² Be viso to, viešojo intereso gynimas buvo (ir yra) patikėtas įstatyme numatytiems subjektams, kurių įgaliojimai kreiptis į teismą taip pat gali apriboti dispozityvumo principo taikymą. Nors, kaip teisės doktrinoje pažymima, viešojo intereso apsaugos sistema nebuvo visiškai išpildyta, ji iš esmės veikė darniai ir buvo prognozuojama. Apie tai plačiau: NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1103 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>. Įstojimas trečiaisiais asmenimis į procesą analizuojamas ankstesnėje tyrimo dalyje, *Teisinio reglamentavimo pokyčiai ir tolimesnė perspektyva* temoje.

¹⁷³ Remiantis V. Nekrošiumi, pirmas smūgis valstybės ir privačių interesų pusiausvyrai buvo objektyvios tiesos kriterijaus įtvirtinimas 2006 m. sausio 16 d. Konstitucinio Teismo nutarimu (Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <...>. *Valstybės žinios*, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05). Kaip mokslininkas pažymi, būtent tokios tiesos siekiamybė iššauktų teismo maksimalų aktyvumą panaudojant bet kokias priemones, o „tokios valstybės galios per teismo funkcijas sudarytų palankias sąlygas pažeisti labai svarbius asmens autonomijos privatinėje teisėje postulatus ir pažeistų asmens bei valstybės santykių pusiausvyrą“. NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1104 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>. Nors požiūris į objektyvios tiesos siekį buvo pakeistas greitai, teismas sukėlė kitą bėdą valstybės ir privačiųjų interesų pusiausvyrai įtvirtinęs teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, vaidmenį. Remiantis tuo, toliau tyrime bus teikiama daug dėmesio šiam Konstitucinio Teismo nutarimui: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

¹⁷⁴ Pastebėtina, kad Konstitucinio Teismo pozicijai imponuoja ir V. Valančius. VALANČIUS, V. Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, Nr. 12(102), 2007, p. 34, 35 [žiūrėta: 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2641/2446>>.

svarbą;¹⁷⁵ 2) Konstitucinis Teismas nutarime nevertina konkretaus tokio sprendimo santykio su principais ir apsistoja lakoniškais teiginiais.¹⁷⁶ Vertinant šiuos aspektus, susidaro paradoksali situacija, kai Konstitucinis Teismas pripažįsta jau anksčiau teigtą būtinybę išlaikyti pusiausvyrą, bet tuo pačiu pakeičia anksčiau buvusį požiūrį pakankamai nepagrįsdamas pusiausvyros pasikeitimo.¹⁷⁷

Remiantis tuo, vienas iš būdų siekiant suprasti tiek pasikeitusią interesų pusiausvyrą, tiek principų santykio problemą pakitus požiūriui į viešąjį interesą, yra šiuo atžvilgiu paliestų principų tarpusavio sąveikos analizė. Tiesa, teisės doktrinoje, kaip bendrai šiai visai temai, tik retais atvejais skiriama daugiau dėmesio. Visgi svarbu atskirai įvertinti išsiskiriančią išsamumu E. Tamošiūnienės ir V. Višinskio kolektyvo pateiktą poziciją dėl teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, ir jo nešališkumo byloje. Šiuo atžvilgiu autoriai pastebi, kad „Viešojo intereso gynimo pareiga teismų praktikoje ir doktrinoje paprastai iškeliamą kaip prioritetingą prieš šalių iškelto ginčo sprendimą. Todėl teismas gali nešališkai ginti bylos šalių interesus tik tiek, kiek tai atitinka viešojo intereso gynimo interesus“¹⁷⁸. Autoriai pažymi ir kitą svarbų aspektą, teigdami, kad „šalims gali kilti abejonių, ar teismas, surinkęs (jo manymu) pakankamai įrodymų apginti viešąjį interesą, objektyviai vertins šalių pateiktus įrodymus <...>“¹⁷⁹. Vertinant pateiktą poziciją, teismo

---

¹⁷⁵ Šiuo atveju teismas teigia, kad „viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai)“. Dėmesį į šį aspektą yra atkreipęs V. Nekrošius. NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1105 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>.

¹⁷⁶ Pastebėtina, kad CPK 320 str. 2 d. apimtimi dėl jos taikymo išimties tik nedispozityvių bylų atveju buvo pripažinta prieštaraujanti Konstitucijos 109 str., konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams. Autoriaus nuomone, teismas savo nutarime labiau koncentruojasi į viešojo intereso svarbos pagrindimą nei sprendžia patį konstitucingumo klausimą, kas kelia reikšmingų abejonių dėl teismo pateiktos pozicijos. Šiuo atžvilgiu taip pat tampa svarbus A. Driuko iškeltas klausimas, kuris tyrime toliau bus plačiau analizuojamas: „Ar teismų funkcija yra remiantis pamatiniais nepriklausomumo, nešališkumo, neutralumo principais vykdyti teisingumą, ar teismas yra ir viešąjį interesą ginanti institucija?“ DRIUKAS, A. *Apeliacija Lietuvoje: teorija ir praktika* [interaktyvus]. Pranešimas konferencijoje *Apeliacija: efektyvumas ir proceso trukmės problemos*, Vilnius, 2014, p. 5 [žiūrėta 2017 m. kovo 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.advokatura.lt/download/42634/arturo%20driuko%20pranesimas.docx>>

¹⁷⁷ Nors teisės doktrinoje konkrečiai apie antrąjį (pagrįstumo) aspektą neužsimenama, V. Nekrošius, aiškindamas vėliau sekusią intenciją keisti teisinį reglamentavimą, buvo pastebėjęs, kad „situacija, kurioje atsidūrė darbo grupė, rengusi CPK pakeitimus, buvo keblī, kadangi reikėjo užtikrinti konstitucinės doktrinos įgyvendinimą, nesugriaunant „privataus ir viešo“ balanso bei svarbiausių civilinių procesinių principų“. Kaip vėliau mokslininkas pripažįsta, įstatymų leidėjas tinkamai nesusitvarkė su šia užduotimi. V. Nekrošius. NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1106, 1108 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>.

¹⁷⁸ TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 49.

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 50. Pastebėtina, kad teisės doktrinoje iki Konstitucinio Teismo požiūrio pasikeitimo taip pat galima surasti pritarimą šiai pozicijai. V. Mikelėnas šiuo atžvilgiu pažymi, kad „Jeigu teismas stotų kurios nors šalies pusėn ir kartu su ja pradėtų rinkti įrodymus. būtų pažeistas ir šalių lygiateisiškumo, ir teisėjo

nešališkumas tokio pobūdžio bylose tampa lyg įstatytas į tam tikrus rėmus, ką išties sunku įsivaizduoti *normaliame* civiliniame procese. Be kita ko, taip pat svarbi autorių pozicija, kad remiantis esama situacija teismui gali būti sunku netgi įvertinti šalių pateiktus įrodymus objektyviai ir nešališkai. Atsižvelgiant į tai, reikia pastebėti, kad teisės doktrinoje nėra pateikiama opozicinių argumentų šiuo klausimu, o lakoniškai pasikartojanti teismų praktika tik papildo abejones dėl galimos principų priešpriešos.

Nors anksčiau pateikta tiksli principų sąveikos analizė svarbi, reikia pripažinti, kad ji nėra paprasčiausiais būdas įvertinti interesų pusiausvyrą. Šiuo atveju paprastesnis būdas yra suprasti, ko mes tikimės iš civilinio proceso ir kuria kryptimi jis turėtų būti grindžiamas. Būtent jau anksčiau tai yra pažymėjęs V. Mikelėnas, kuris teigia, kad „Prireikus aukoti vieną principą dėl kito, reikia pasirinkti tokį būdą, kuris proceso šalims būtų mažiausiai žalingas, nes vis dėl to jos yra pagrindiniai proceso dalyviai“¹⁸⁰. Atsižvelgiant į tai, V. Nekrošius pateikia civilinio proceso modulį, kuris detalizuoja V. Mikelėno poziciją, teigdamas, kad „kokybiškas teisingumo vykdymas ir kartu viešojo intereso teisingu bei greitu bylos išnagrinėjimu užtikrinimas yra garantuojamas apibrėžiant teismo ir šalių galių santykį civilinėje byloje, vadovaujantis principu *teismas siūlo, šalys sprendžia*“.¹⁸¹ Visgi susidariusi situacija yra priešinga: teismas yra laikomas subjektu ginančiu viešąjį interesą, kas, galima teigti, lemia kitokią civilinio proceso esmę. Šiuo atveju siekiant įvertinti esamą situaciją, yra svarbi Konstitucinio Teismo doktrina, kurioje teigiama, kad „pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad viešojo intereso negalėtų apginti teismas, į kurį buvo kreiptasi, taip pat kad teismas, sprenddamas bylą, būtų priverstas priimti tokį sprendimą, kuriuo pačiu būtų pažeidžiamas viešasis interesas, vadinasi, ir kuri nors Konstitucijoje įtvirtinta, jos ginama ir saugoma vertybė (*inter alia* asmens teisė ar laisvė)“¹⁸². Režiumuodamas ankstesnę teiginį Konstitucinis Teismas pripažįsta, kad „Jeigu

---

nešališkumo bei neutralumo principai“. TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 175.

¹⁸⁰ NEKROŠIUS, V.; MIKELĖNAS, V.; LAUŽIKAS, E. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 136. Kita vertus, pastebėtina, kad anksčiau V. Mikelėnas yra pateikęs radikaliai priešingą poziciją kalbant apie apeliaciją. Anksčiau jis yra paminėjęs, kad „aukštesnei teismo instancijai kontroliuojant žemesnės teismo instancijos teismo darbą būtina totali kontrolė, nes šiuo atveju galutinis tikslas yra ginti ne šalių privatų, bet viešąjį interesą“. MIKELĖNAS, V. *Quo vadis? Arba eksperimentuojama toliau*. Vilnius: Justicija, 1997, Nr. 2, p. 14.

¹⁸¹ NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1106 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>.

¹⁸² Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

teismas priimtų tokį sprendimą, tas sprendimas nebūtų teisingas. Tai reikštų, kad teismas Lietuvos Respublikos vardu įvykdė ne tokį teisingumą, kokį įtvirtina Konstitucija, taigi pagal Konstituciją – ne teisingumą“. Atsižvelgiant į tai, susidaro nuomonė, kad Konstitucinis Teismas siekia ne tiek išplėsti teismo funkcijas pridėdamas atskirai viešojo intereso gynimą, kiek pakeisti požiūrį į teisingumo vykdymo funkciją. Ar toks tikrasis civilinio proceso tikslas? Šiuo atžvilgiu V. Nekrošius, kaip galima suprasti, laikosi griežtos kritikos, pripažindamas, kad „teismo funkcija yra teisingumo vykdymas, o ne kažko užtikrinimas, kova su nusikalstamumu ir pan. Šiuo atveju teismui yra permetama vykdyti jam nebūdinga funkcija“¹⁸³. Akivaizdu, kad aiškinant šį teiginį ir siejant jį su anksčiau tyrime pateiktomis mintimis, galima teigti, kad mokslininkas teismo teisingumo vykdymo funkciją vertina siaurai ir teismą pripažįsta *proceso valdytoju*, bet ne viešojo intereso gynėju. Atsižvelgiant į visą tai, kas išdėstyta, galima susidaryti įspūdį, kad Konstitucinis Teismas viešojo intereso gynimą sutapatina su asmens teisių apsaugos ir gynimo principais ir taip mėgina pateisinti intervenciją į procesą, kas iš esmės komplikuoja paties civilinio proceso sampratą.¹⁸⁴

Remiantis tuo, kas buvo išdėstyta, galima teigti, kad Konstitucinio Teismo pozicija pripažinti teismą viešąjį interesą ginančiu subjektu pakeičia valstybės ir privačių asmenų

Teisės doktrinoje buvo laikomasi panašaus požiūrio pritariant teisinio reglamentavimo keitimui suteikiant daugiau galių teismui, nes tik taip galima „apsaugoti silpnesnės šalies teises bei apginti viešąjį interesą“. VALANČIUS, V. Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, Nr. 12(102), 2007, p. 35 [žiūrėta: 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2641/2446>>.

¹⁸³ Šiuo atveju taip pat svarbu įvertinti mokslininko teiginius nedispozityvių bylų kontekste, nes tai tiksliau leidžia išsiaiškinti paties poziciją. V. Nekrošius yra pažymėjęs, kad „Tik išimtiniais atvejais įstatymas numatė tam tikras papildomas pareigas teismui viešojo intereso gynimo procese. Ir tai yra savaime suprantama, kadangi teismas yra teisingumą vykdanči, o ne šaliai atstovaujanti institucija.“ NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1103, 1105, 1106 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ea/015_nekrosius.pdf>.

¹⁸⁴ Panašios mintys pažymimos ir LAT praktikoje teigiant, kad „Tokios išimties [aktyvaus teismo vaidmens įtvirtinimas] yra pateisinamos ir būtinos, siekiant suderinti privataus ir viešojo intereso gynybą, užtikrinti šių interesų pusiausvyrą.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. K. J., Nr. 3K-7-414/2014*. Be viso to, autorius pažymi, kad tokios pozicijos laikymasis gali lemti ateities požiūrį į viešojo intereso gynimą, kuris leistu pateisinti kitų esminių principų paneigimą. Šiuo atžvilgiu galima pateikti LAT nutartį, kurioje teigiama, kad „Privatus asmuo nėra įgaliotas ginti viešąjį interesą, *inter alia*, kreiptis į teismą dėl viešosios teisės pažeidimų padarinių šalinimo, tačiau viešosios teisės pažeidimas gali sutapti su privačios asmens teisės ar privataus intereso pažeidimu, tokiu atveju privačiam asmeniui pripažįstamas teisinis suinteresuotumas CPK 5 straipsnio prasme.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje D. F. R. R. v. UAB „Zeraida“, Nr. 3K-3-325-469/2015*. Nors vėlesniuose žemesnės instancijos teismų sprendimuose suinteresuotumas vertinamas dažniausiai įprastai (siaurai), teismų praktikoje galima aptikti ir visiškai priešingą požiūrį. Pvz., vadovaudamasis paminėtu teiginiu vienoje nutartyje, teismas pripažino galimybę *paprastam* subjektui ginti viešąjį interesą (teisėtumo reikalavimo paneigimas), nors tuo pačiu nurodė, kad trūksta pateiktų įrodymų, kad buvo pažeistos ir jo paties asmeninės teisės. Vilniaus miesto apylinkės teismas. *2016 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje N. T. v. Vilniaus rajono sodininkų bendrija „Dobilas“, J. A. ir kt., Nr. 2S-2332-565/2016*.

interesų pusiausvyrą, kuri egzistavo iki tol vertinant vien nedispozityvias bylas. Šiuo atžvilgiu teismo aktyvų vaidmenį daugiausiai mėginama pateisinti viešojo intereso gynimo svarbos kriterijumi detaliau neatsižvelgiant tiek į patį civilinio proceso principų santykių kaitos klausimą (galimą principų pažeidimo riziką), tiek bendrai į paties civilinio proceso esmę pamirštant proceso šalių interesų svarbą bei tikrąją teismo funkciją. Visą tai padeda konceptualiai paneigti teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, instituto būtinybę ir pagrįsti abejones dėl jo pritaikomumo.

3.2. Viešojo intereso apraiškos ir teismo vaidmens santykis

Siekiant apibrėžti problematiką šiuo klausimu, tampa svarbi dviejų tarpusavyje susijusių požymių (viešojo intereso apraiškos (teismo ginamo viešojo intereso ribų) ir teismo aktyvumo) analizė teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, ir nedispozityvių bylų perspektyvoje:

1. Šiuo atžvilgiu V. Nekrošius, aiškindamas nedispozityvias bylas, yra pažymėjęs, kad „Nedispozityviomis reikėtų laikyti tokias bylas, kuriose viešasis interesas yra taip *aiškiai išreikštas*, kad jose tik ribotai galima taikyti civilinio proceso bei civilinės teisės svarbiausius principus (šalių lygybės, rungimosi, dispozityvumo).“¹⁸⁵ Akivaizdu, kad mokslininkas pažymi, kad nedispozityvios bylos ir tuo pačiu principų ribojimas yra nulemtas *viešojo intereso aiškumo* apraiškos. Šiuo atveju svarbu pastebėti ir tai, kad iki naujosios Konstitucinio Teismo doktrinos šis nedispozityvių bylų požymis buvo pažymimas ir kitų autorių doktrinoje bei teismų praktikoje.¹⁸⁶

Be viso to, reikšminga, kad ši viešojo intereso apraiška yra neatsiejama nuo pasirinkto būdo, kuriuo siekiama jį apsaugoti. Šiuo atžvilgiu nedispozityvios

---

¹⁸⁵ Pastebėtina, kad V. Nekrošius tokią poziciją grindžia teisinio reglamentavimo specifika (pvz., kad „tarp normų, reguliuojančių šeimos teisinius santykius, vyrauja *ius cogens*, o šeima, vaikystė ir tėvystė yra vertybės, kurios tiesiogiai ginamos Konstitucijos“). NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1102, 1108 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ea/015_nekrosius.pdf>. V. Valančius teisės doktrinoje pastebi, kad aiškiai išreikštą viešąjį interesą gali suponuoti *socialiai mažiau apsaugoti asmenys ar tam tikros visuomenės narių grupės*, kas iš esmės apibūdina tą pačią V. Nekrošiaus poziciją kitu atžvilgiu. LAUŽIKAS, E., *et. al. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 205.

Ankstesnėje teisės doktrinoje taip pat galima aptikti lingvistinę formą *didesnis viešasis interesas*. Pvz., DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. 4 tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 400. Autoriaus nuomone, tokios pozicijos būtų klaidinga laikytis, nes viešasis interesas yra vienas, jis negali būti didesnis ar mažesnis. Kita vertus, viešojo intereso aiškumas yra orientuotas į akivaizdumą, kuo viešasis interesas gali išsiskirti.

¹⁸⁶ Pvz., DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 668, 671; taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2002 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje L. M. v. I. M., Nr. 3K-3-497/2002*.

bylos išskirtinai pasižymi tuo, kad teismas turi papildomas pareigas apsaugoti viešąjį interesą tik įstatymo numatytais atvejais: kas leidžia šiuos įstatyminius atvejus laikyti lyg aiškiai išreiškiančia viešąjį interesą priemone.¹⁸⁷

2. Kita vertus, 2006 m. rugsėjo 21 d. Konstitucinis Teismas savo nutarime pateikė poziciją dėl aktyvaus teismo vaidmens taikymo išplėtimo: viešasis interesas tapo *absoliučiai* svarbus.¹⁸⁸ Šiuo atžvilgiu anksčiau paminėtame nutarime pažymima, kad „Kiekvienas viešasis interesas tegali būti grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti“¹⁸⁹. Remdamasis tuo, autoriaus nuomone, teismas atsidūrė padėtyje, kurioje kelio pasirinkimas turėjo didelės reikšmės tolesnei viešojo intereso apsaugos raidai.¹⁹⁰ Toliau Konstitucinis Teismas, priimdamas sprendimą, nevertino pagrįstumo bei kitų galimybių ir pasirinko paprasčiausią kelią – praplėtė teismo aktyvaus veikimo ribas.¹⁹¹ Remiantis tuo, svarbu tyrime dar kartą pažymėti, kad Konstitucinis Teismas konceptualiai pripažįsta, kad bylą nagrinėjantis teismas privalo vykdyti teisingumą ir tinkamas teisingumo vykdymas tuo pačiu apima viešojo intereso gynimą.¹⁹² Vėliau įstatymų leidėjas, pasikliaudamas Konstituciniu Teismu ir akylai atmesdamas kitus siūlytus variantus, šalia nedispozityvių bylų įtvirtino kitą viešojo intereso gynimo būdą, kuriuo remiantis teismui buvo suteikta teisė spręsti dėl viešojo intereso egzistavimo ir tuo pačiu aktyvaus veikimo byloje.¹⁹³

---

¹⁸⁷ A. Driuko ir V. Valančiaus kolektyvas šiuo atžvilgiu pažymi, kad „Nustatyti bylų, susijusių su viešojo intereso apsauga, ypatumai priartina civilinį procesą prie tų materialinių teisinių santykių, iš kurių kilo ginčas.“ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. 4 tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 398-399.

¹⁸⁸ Ankstesniame skyriuje plačiai aptartas nutarimas: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.

¹⁸⁹ Taip pat svarbu tai, kad teismas šiame nutarime išskiria viešojo intereso įvairumo kriterijų, kurį derindamas su anksčiau doktrinoje suformuotais dinamiškumo ir kintamumo kriterijais, teismas siekia labiau pagrįsti viešojo intereso gynimo ribų praplėtimo svarbą. Apie įvairumo kriterijų plačiau 57 išnašoje.

¹⁹⁰ Šioje vietoje taip pat tampa itin svarbus civilinio proceso principų ir teismo funkcijos klausimas, kuris buvo aptartas ankstesnėje skyriuje.

¹⁹¹ Darbo autorius pastebi, kad skirtingai nei pirmojo požiūrio atveju, šiuo atveju viešojo intereso apraiškos aiškinimas nebūtinai gali būti siejamas vien su teisėjo veiklos praplėtimu (nepaisant to, kad Konstitucinio Teismo doktrinoje pažymima tik ši galimybė). Tai toliau bus analizuojama tyrimo temoje.

¹⁹² Teismo funkcijos problematika buvo aptarta plačiau ankstesniame skyriuje. Konstitucinio Teismo pozicijai imponuoja V. Valančius. VALANČIUS, V. Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, Nr. 12(102), 2007, p. 34, 35 [žiūrėta: 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2641/2446>>.

¹⁹³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4126.

Įvertinus abiejų požiūrių viešojo intereso apraiškos ir teismo aktyvumo aspektus, galima detaliau pažvelgti į kilusią problemą tarp buvusio ir esamo reguliavimo. V. Valančius, apibūdindamas ankstesnį teisinį reglamentavimą, buvo pažymėjęs, kad „teisinis reguliavimas jau neatrodo nepriekaištingas. Tereikia pagalvoti apie bylas, susijusias su vartotojų teisių apsauga, nesąžininga konkurencija, autorių teisių apsaugos bylas, bylas dėl žalos sveikatai atlyginimo ir kitas, kuriose išryškėja šalių visuomeninio statuso disproporcija bei kyla poreikis aktyviais teismo veiksmais apsaugoti silpnesnės šalies teises bei apginti viešąjį interesą.“¹⁹⁴ Kaip galima pastebėti, mokslininkas kritikuoja buvusį teisinį reglamentavimą remdamasis jo nepakankamumu šiandieniniam žmogaus teisių apsaugos siekiui užtikrinti. Galima suprasti, kad būtent tai buvo pagrindinis argumentas, kuris lėmė ne vien viešojo intereso ribų praplėtimą, bet taip pat papildomo viešojo intereso apsaugos sprendimo varianto ieškojimą, kuris, kaip buvo pažymėta anksčiau, buvo pasirinktas praplečiant teismo aktyvaus veikimo ribas. Kita vertus, V. Nekrošius, aiškindamas platesnės viešojo intereso apraiškos ir aktyvaus teismo vaidmens santykį, pateikia šio kritiką ir pažymi, kad „Ji [sąvoka] yra tokia plati, jog apima praktiškai visas gyvenimo sritis. Todėl ja vadovaujantis beveik kiekvienoje byloje teismas galės išvelgti egzistuojantį viešąjį interesą, norėdamas pagrįsti savavališką įsikišimą į privatinį teisinių santykių sferą.“¹⁹⁵ Remiantis tuo, tampa akivaizdi abiejų pozicijų priešpriešos sankirta. Visgi svarbu yra tai, kad, kaip buvo pažymėta anksčiau, teismo veikimo ribų praplėtimas nėra vienintelė priemonė reaguoti į siekį praplėsti ginamo viešojo intereso apraišką. Šiuo atžvilgiu tiek A. Driukas, tiek anksčiau minėtas V. Nekrošius palaiko kitą šios situacijos sprendimą. A. Driukas pažymi, kad siekiant išvengti bereikalingų funkcijų teismui priskyrimo, „2011 m. CPK pakeitimuose buvo siūlyta įtvirtinti teismo teisę informuoti viešąjį interesą įgaliotus ginti asmenis apie tai, jog tam tikruose asmenų santykiuose yra galimai pažeistas viešasis interesas. Šie asmenys turėtų galimybę įstoti į bylą trečiaisiais asmenimis, o apeliacinės instancijos ar kasacinis teismas, patenkinęs atitinkamą prašymą, grąžintų bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Tokiai pozicijai Seime nebuvo pritarta ir, kaip kompromisas, buvo sukurta labai aptaki procedūra <...>.“¹⁹⁶ Kaip buvo anksčiau tyrime minėta, šie CPK

---

¹⁹⁴ VALANČIUS, V. Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, Nr. 12(102), 2007, p. 35 [žiūrėta: 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2641/2446>>

¹⁹⁵ NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1105 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>

¹⁹⁶ DRIUKAS, A. *Apeliacija Lietuvoje: teorija ir praktika* [interaktyvus]. Pranešimas konferencijoje *Apeliacija: efektyvumas ir proceso trukmės problemos*, Vilnius, 2014, p. 4 [žiūrėta 2017 m. kovo 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.advokatura.lt/download/42634/arturo%20driuko%20pranesimas.docx>>. Tai taip pat pažymi V. Nekrošius: NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio*

pakeitimai įsigalios 2017 m. liepos 1 d. Remiantis tuo, kad teisinio reglamentavimo siūlymams dėl plataus aktyvaus teismo vaidmens panaikinimo nebuvo pritarta, galima teigti, kad įsigalioję pasikeitimai galimai įneš tam tikrų neaiškumų teismų veikloje.¹⁹⁷

Atsižvelgiant į visą tai, galima daryti išvadą, kad jeigu ankstesnio teisinio reglamentavimo požiūriu viešojo intereso apraiška ir teismo vaidmuo yra tarpusavyje neatsiejami, tai teisinėmis realijomis grįsto požiūrio atveju, kaip tyrimas parodė, tokio neabejotino sąsajumo tarp minėtų aspektų nėra. Esminė problema šioje vietoje atsiranda dėl priemonės, kuri buvo pasirinkta įgyvendinti siekius, t. y. aktyvaus teismo vaidmens praplėtimas buvo ne vienintelė priemonė prisitaikyti prie pakitusios viešojo intereso apraiškos. Akivaizdu, kad dėl to papildomų klausimų sukels teisinio reglamentavimo pasikeitimai.

Remiantis visu tuo, kad išdėstyta šioje tyrimo dalyje, galima daryti išvadą, kad teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, institutas, iš esmės skiriasi nuo nedispozityvių bylų. Būtent šių institutų priešprieša padeda nustatyti teismo, kaip ginančio viešąjį intereso subjekto, neigiamus aspektus, kurie ir sudaro tyrimo rezultatą. Šie institutai skiriasi: 1) skirtinga principų sąveika, kas tyrime buvo pastebėta, iš esmės lemia skirtingą interesų pusiausvyrą; 2) savo esme paneigiant proceso šalių interesus ir iškeliant teismo, kaip subjekto, ginančio viešąjį interesą, funkcijos svarbą; 3) santykiu tarp viešojo intereso apraiškos ir pasirinktos priemonės jį apginti, kas pasirinkto reguliavimo atveju leidžia teigti, jog aktyvus teismo vaidmuo nebuvo vienintelė ir tinkamiausia priemonė spręsti pasikeitusio požiūrio į viešojo intereso apraišką problemą. Akivaizdu, kad įsigaliosiantys CPK pakeitimai turės reikšmingos įtakos tolimesnei teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, raidai.

Teismo doktrina [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1106, 1107 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/eea/015_nekrosius.pdf>.

Kita vertus, V. Nekrošius pateikia ir kitą būdą – susiaurinti (sukonkretinti) požiūrį į viešojo intereso apraišką. Tai jis pažymi, teigdamas, kad „labai svarbu, kad teismai, konstatuodami konkrečioje situacijoje viešojo intereso buvimą ar nebuvimą, vadovautųsi Konstitucinio Teismo suformuota doktrina, jog apie viešą interesą galime kalbėti tik tada, kai yra pažeidžiamos esminės Konstitucijoje įtvirtintos visuomenės vertybės“ (p. 1107, 1108).

Apie tai plačiau buvo užsiminta *Viešojo intereso gynimo priemonių* temoje.

¹⁹⁷ Šiuo atžvilgiu aiškinamajame rašte netgi pažymima, kad „siūlomu teisiniu reguliavimu nebūtų ribojama viešojo intereso gynimo sistema civiliniame procese, tačiau, kaip minėta, esant poreikiui ginti viešąjį interesą, į civilinį procesą būtų įtraukiamas prokuroras.“ Tuo pačiu papildomai pažymima, kad „tam tikrose bylose, kuriose aiškiai išreikštas viešasis interesas (pvz., šeimos bylose), nesiūloma atsakyti šiuo metu įtvirtintų teismo įgaliojimų veikti savo iniciatyva ir taip ginti viešąjį interesą“. Teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. 2015, p. 6. Prieiga per internetą: <http://atts.lt/sites/default/files/aiskinamasis_rastas.pdf>. Apie tai plačiau buvo užsimenama *Teisinio reglamentavimo pokyčiai ir tolimesnė perspektyva* temoje.

IŠVADOS

1. Viešojo intereso koncepcijos teisės doktrinoje yra suprantamos daugiareikšmiškai. Apibrėžti koncepciją svarbu sekti koncepcijos *tradicijos* tuo pačiu atsižvelgiant į jos pritaikomumą demokratinei visuomenei. Remiantis tuo, bendrųjų vertybių koncepcija tampa orientuota į visuomenės idealą, kuris nulemtas valstybės individualumo ir demokratijos siekių. Bendrojo intereso koncepcija tampa pagrįsta interesų skirtumu ir modifikuotu požiūriu spręsti konfliktus juos derinant. Lietuvoje yra palaikoma vyraujančios bendrųjų vertybių koncepcijos idėja. Taip pat svarbi doktrinoje palaikoma koncepcijų dualumo pozicija, kurios pagrįstumo ir skirtingų koncepcijų sąveikos klausimai nėra pakankamai išplėtoti.
2. Galima išskirti du viešojo intereso nustatymo kriterijus: *konstitucinės vertybės* ir *viešojo intereso pagrįstumas*. Pagrįstumo kriterijaus išskyrimą suponuoja bendrųjų vertybių doktrina, teismo sprendimų motyvų svarba ir siekis paspartinti teismų praktikos vystymąsi. Kiekybinis kriterijus nepripažįstamas pagrįstu dėl neišplėto to taikymo teismų praktikoje ir prieštaravimo demokratiniais siekiams. Teisės doktrinoje išskiriami kiti kriterijai, kurie nesuderinami su viešojo intereso nustatymo esme (pavyzdžiui, kaltė).
3. Šalių *ex officio* problematikos tyrimas leidžia išskirti kelias savarankiškas išvadas:
  - a. Valstybės politika efektyvinti viešojo intereso gynimą nėra pakankamai pagrįsta. Išvadą pagrindžia prokuratūros strateginiai dokumentai, kuriuose naudojama klaidinga, pasenusi ir *numanoma* informacija, bendras mokslinių tyrimų trūkumas, prokuratūros veiklos ataskaitos, kuriose informacija dažnai netgi nesuderinama su ilgalaikiais strateginiais tikslais. Pasirinktos priemonės spręsti efektyvumo problemą savo esme neaiškios ir netgi nepritaikomos praktiškai.
  - b. Prokuroro priežiūros funkcija turėtų būti aiškinama siauroju požiūriu (griežtai atskiriant ją nuo viešojo intereso gynimo). Prokuroro reikalavimas institucijoms spręsti problemas savo veiklos srityje leidžia pagrįsti priežiūros funkciją, nes pritaikius priemonę, prokuroro pareiga aktyviai veikti (stebėti) neatitinka viešojo intereso gynimo funkcijos.
  - c. Valstybės ir savivaldybių institucijos turi pareigą ginti viešąjį interesą paneigiant reglamentavimo keitimo būtinybę. Tai pagrindžia viešojo intereso apsaugos svarba, gero administravimo principai, Konstitucinio teismo doktrinos ir teismų praktikos teiginiai.

- d. Institucijų tikslais grįstas teisinis pagrindas yra kvestionuotinas ir turėtų būti remiamasi *įstatyminiu* pagrindu. Tai pagrindžia dispozityvumo principo esmės, institucijų funkcijos ir valstybės politikos analizė.
  - e. *Pažeidimo svarumo* ir *esmingumo* sąlygų visuotinas taikymas teismų praktikoje yra nepagrįstas. Pažeidimo svarumo sąlyga yra nulemta nagrinėtos bylos dėl proceso atnaujinimo pobūdžio. Esmingumo sąlygos taikymas neapibrėžtai išplėstų prokuroro diskreciją ir paneigtų griežtą jo veiklos reglamentavimo reikalavimą.
  - f. Teisinio reglamentavimo pasikeitimai turės didelę įtaką viešojo intereso gynimo priemonėms bei teismo vaidmeniui. Pasikeitimai yra sistemiškai susiję tarpusavyje: mažinant teismo aktyvumą, didės prokuroro įtaka procese. Prognozuojamas galimas grįžimas prie senojo teismo aktyvumo modelio procese.
4. Teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, trūkumai: 1) skirtinga principų sąveika (pavyzdžiui, nešališkumo paneigimas teisingumo vykdymu); 2) civilinio proceso esmės paneigimas sumenkinant šalių interesus ir iškeliant teismo, kaip subjekto, ginančio viešąjį interesą, funkcijos svarbą; 3) santykio tarp viešojo intereso apraiškos ir pasirinktos priemonės jį apginti problema. Paskutinis trūkumas atskleidžia, jog aktyvus teismo vaidmuo nebuvo vienintelė ir tinkamiausia priemonė spręsti pasikeitusio požiūrio į viešojo intereso apraišką problemą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995, nr. Nr. 104-2322
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *TAR*, 2016, nr. 26956.
5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4126.
6. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, nr. 81-1514.
7. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo Nr. I-599 19 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015, nr. XII-1779.
8. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu, nr. I-25, patvirtintos rekomendacijos dėl viešojo intereso gynimo. *TAR*, 2014.

Konstitucinio Teismo doktrina

9. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1994 m. vasario 14 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 p. atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 13/96.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Dėl Valstybės tarnybos įstatymo. *Valstybės žinios*.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2005 m. liepos 8 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės

- signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 10/02.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <...>. *Valstybės žinios*, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), <...> atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 35/03-11/06.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 str. 3 d. (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 str. 4 d. (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 str. (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, Nr. 7/04-8/04.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2016 m. spalio 5 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.84 straipsnio 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Teisės aktų registras, 36/2014-37/2014.

Specialioji literatūra

17. DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
18. DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. 4 tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009.
19. GADEIKYTĖ, S. Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą [interaktyvus]. *Teisės problemos*, 2015, 1(87), p. 127, 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/S.Gadeikyte-15-1.pdf>>.
20. GALENTIENĖ, S.; GADEIKYTĖ, S. Prokuroro sprendimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto*

- požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013.
21. KLIMAS, E. Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti? Iš *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika*. Vilnius: LAWIN, 2012.
  22. KLIMAS, E. ir LANKELIS, J. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21 (1) [žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf>>.
  23. KRIVKA, E. Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, *Jurisprudencija*, 10(100), p. 18 [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=267106>.
  24. KRIVKA, E., et al. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*: Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015;
  25. KŪRIS, E. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, *Notariatas*, Nr. 13, p. 49.
  26. LAUŽIKAS, E., et al. *Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007,
  27. MIKELĖNAS, V. *Civilinis procesas: pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997.
  28. MIKELĖNAS, V. *Quo vadis? Arba eksperimentuojama toliau*. Vilnius: Justicija, 1997, Nr. 2, p. 14.
  29. NEKROŠIUS, V. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir Konstitucinio Teismo doktrina* [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, 19(3), 2012, p. 1105 [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ea/015_nekrosius.pdf>. Apie tai plačiau trečioje tyrimo dalyje, *Civilinio proceso principai ir teismo funkcija* temoje.
  30. NEKROŠIUS, V; MIKELĖNAS, V; LAUŽIKAS, E. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
  31. TAMOŠIŪNIENĖ, E.; VIŠINSKIS, V. Viešojo intereso gynimas civilinio proceso tvarka: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 38.

32. TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.
33. TRUMPULIS, U. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (8), 2010 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/3db/14_Trumpulis.pdf>.
34. TRUMPULIS, U. *Žmogaus individualūs interesai, kaip viešojo intereso pagrindas* [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių mokslų studijos, Nr. 2 (6), 2010, p. 128 [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/976/Trumpulis.pdf>>.
35. VALANČIUS, V. Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje [interaktyvus]. Vilnius: *Jurisprudencija*, Nr. 12(102), 2007 [žiūrėta: 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2641/2446>>.
36. BENDITT, T. M. The Public Interest. *Philosophy and Public Affairs*, 2(3). Iš *The Science of Public Policy: Policy analysis: Essential readings in policy sciences I* [interaktyvus]. London and New York, 1999, vol. 3, p. 46, note 9 [žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://books.google.lt/books?id=efUiW3s79M4C&lpg=PA46&dq=barry%20public%20interest&hl=lt&pg=PA46#v=onepage&q&f=false>>.
37. BOZEMAN, B. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* [interaktyvus]. Washington: Georgetown University Press, 103 p. [žiūrėta 2017 m. sausio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmXlYmtfXzIxNjY3MV9fQU41?sid=046baccd-9617-4e18-a0f3-a886558e780e@sessionmgr106&vid=6&format=EB&rid=1>> (VPN).
38. GUMBIS, J. *Changes in Social Phenomena and their Conceptualisation: International and National Contexts* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (51), 2006 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b606dbcc-b9d2-497a8463bdf7f1e6ce33%40sessionmgr1>>.

39. HOLCOMBE, A. M. *Our More Perfect Union*. Cambridge, 1950, p. 426. Cituojama iš SORAUF, F. L. *The Public Interest Reconsidered* [interaktyvus]. Chicago: The University of Chicago, *The Journal of Politics*, 19, Nr. 4, 1957, p. 623 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journals.uchicago.edu/toc/jop/1957/19/4>>.
40. LANGER, V. *Public Interest in Civil Law, Socialist Law, and Common Law Systems: the Role of the Public Prosecutor* [interaktyvus]. Oxford University Press, *The American Journal of Comparative Law*, 1988, 36 t., Nr. 2, p. 304 [žiūrėta 2017 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/840410?seq=1#page_scan_tab_contents>.
41. MCHARG A. *Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights* [interaktyvus]. *The Modern Law Review*. 1999, rugsėjis, 62, Nr. 5, p. 676 [žiūrėta 2017 sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=3&sid=a6f31a62-070a-4c43-8eb1-95fed2aab1a2%40sessionmgr4008&hid=4106&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#AN=10453539&db=a9h>> (VPN).
42. SHUBERT, G. A. "The Public Interest" *In Administrative Decision-Making: Theorem, Theosophy, or Theory?* [interaktyvus]. *The American Political Science Review*, 1957, 51 t., Nr. 2, p. 347 [žiūrėta 2017 m. sausio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jstor.org/stable/1952196>>.
43. SORAUF, F. L. *The Public Interest Reconsidered* [interaktyvus]. Chicago: The University of Chicago, *The Journal of Politics*, 19, Nr. 4, 1957, p. 618-619 [žiūrėta 2017 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journals.uchicago.edu/toc/jop/1957/19/4>>.

Teismų praktika

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus apygardos prokuratūros prokuroras v. A. R. ir kt., Nr. 3K-3-342-686/2016*.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje *D. F. R. R. v. UAB „Zeraida“, Nr. 3K-3-325-469/2015*.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. K. J., Nr. 3K-7-414/2014.*
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. „flyLAL – Lithuanian Airlines“ ir kt., Nr. 3K-3-291/2013.*
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Kvietkinės kaimo bendruomenė ir kt. v. UAB „Saerimner“, Nr. 3K-3-112/2013.*
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija. *2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje M. G. v. Kauno apygardos prokuratūra, Nr. 3k-3-501/2012.*
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. L. M., Nr. 3K-3-109/2012.*
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2011 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos ir kt, Nr. 3K-3-344/2011.*
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos miesto savivaldybės administracija ir kt., Nr. 3K-3-143/2010.*
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. L. N., Nr. 3K-7-173/2010.*
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. *2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Šiaulių apygardos vyriausiasis prokuroras v. Kauno apskrities viršininko administracijai, Nr. 3K-3-319/2009.*
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. *2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Nr. 3K-3-579/2007.*
56. Lietuvos vyriausiasis administracinio teismas. *2017 sausio 17 d. administracinė nutartis byloje Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos v. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Nr. EAS-65-492/2017.*

57. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2010 m. balandžio 30 d. administracinė nutartis byloje K.K. v. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Nr. AS-525-231/2010.
58. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2008 m. liepos 25 d. administracinė nutartis byloje Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. D. A. ir kt., Nr. A-146-335/2008.
59. Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje J. A. S. ir H. A. S. v. S. K. ir kt., Nr. 2-481/2014.
60. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2016 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje N. T. v. Vilniaus rajono sodininkų bendrija „Dobilas“, J. A. ir kt., Nr. 2S-2332-565/2016.

Kita praktinė medžiaga

61. DRIUKAS, A. *Apeliacija Lietuvoje: teorija ir praktika* [interaktyvus]. Pranešimas konferencijoje *Apeliacija: efektyvumas ir proceso trukmės problemos*, Vilnius, 2014 [žiūrėta 2017 m. kovo 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.advokatura.lt/download/42634/arturo%20driuko%20pranesimas.docx>>.
62. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2017-2019 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. I-35;
63. Lietuvos Respublikos prokuratūros ilgalaikis 2013–2023 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. I–123 (papildytas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. sausio 31 d. įsakymo Nr. I–34 redakcija)
64. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 m. ataskaita. 2016, Nr. 17.9.-1487;
65. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita. 2017, Nr. 17.9.-1308.
66. PETRAVIČIENĖ, S. *Viešojo intereso gynimo problemos* [interaktyvus]. Pranešimas konferencijoje *Viešasis interesas ir jo gynimas konferencija*, 2011, p. 31-32 [žiūrėta 2017 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.
67. Teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo

- įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas. 2015. Prieiga per internetą: <http://atts.lt/sites/default/files/aiskinamasis_rastas.pdf>.
68. Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita *Viešojo intereso gynimo organizavimas* [interaktyvus], 2014, Nr. VA-P-40-1-6, p. 15 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3119>>.
69. 2012 m. rugsėjo 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2012)11 dėl prokuroro vaidmens už kriminalinės justicijos sistemas ir aiškinamasis raštas (Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of prosecutors outside the criminal justice system and explanatory memorandum) [interaktyvus], 2014, 3 str. [žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf)>.
70. FEINTUCK, M. *The Holy Grail or Just Another Empty Vessel? "The Public Interest" in Regulation:* [interaktyvus]. England: University of Hull, Text of an Inaugural Lecture, 2005 m. vasario 21 d., p. 17 [žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www2.hull.ac.uk/fass/docs/Law-inauguralfeintuck.doc>>.
71. VARGA, A. Z. *Role of the Public Prosecution Service Outside the Field of Criminal Justice:* tyrimo išvada [interaktyvus]. Europos Komisija, 2008, p. 17 [peržiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2012\)11E_public%20prosecutors.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2012)11E_public%20prosecutors.pdf)>.

SANTRAUKA

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS CIVILINIAME PROCESSE

Viešojo intereso gynimas – visuomenei reikšmingiausios *vertybės* užtikrinimo procedūra. Nors galima susidaryti įspūdį, kad teisės doktrinoje ši sritis jau plačiai apžvelgta ir dėl to turėtų stokoti mokslinio *jautrumo*, su tuo sutikti darbo autoriui sunku. Būtent viešojo intereso užtikrinimo reikšmė ir savybės savaime iškelia vis naujus iššūkius, kas tuo pačiu nulemia nuolatinių tyrimų svarbą viešojo intereso gynimo srityje.

Itin reikšmingi tyrimui viešojo intereso gynimo civiliniame procese teisinio reglamentavimo pasikeitimai, teismų praktikos nenuoseklumas ir doktrininių pozicijų tam tikrais klausimais sisteminės analizės stoka – pagrindžia platų tyrimo problematikos spektrą. Tačiau tyrime svarbiausia tai, kad darbo autorius neapsiriboja vien įprastomis viešojo intereso gynimo tyrimo sritimis (pavyzdžiui, viešojo intereso doktrinos, viešojo intereso samprata ir pan.) ir drąsiai žengia naujomis kryptimis, tuo pačiu pagrįstai atkreipdamas dėmesį į anksčiau nepaliestą, bet itin svarbią problematiką. Šiuo atžvilgiu *efektyvumo pagrįstumo problema, prokuroro priežiūros funkcija, valstybės ir savivaldybių institucijų teisinio pagrindo problematika*, šių institucijų *pareiga* – tai sritys, kurių pateiktas detalus vertinimas leidžia pagrįsti neabejotiną darbo originalumą. Kita vertus, minėtų įprastų klausimų atveju autorius nėra vien pasyvus stebėtojas: pateikęs mokslininkų pozicijų analizę, jis ieško kitų argumentų patvirtinti ar paneigti mokslininkų požiūrį ir taip pat nesišalina pagrįsti savo paties iškeltos pozicijos.

Galų gale autorius prieina prie išvadų, kurios leidžia spręsti apie: 1) vyraujančią bendrųjų vertybių koncepciją Lietuvoje bei tikėtiną koncepcijų dualizmą; 2) viešojo intereso *pagrįstumo* kriterijaus išskyrimą; 3) prokuroro priežiūros funkcijos patvirtinimą; 4) valstybės ir savivaldybių institucijų pareigos egzistavimą; 5) teismo, kaip viešąjį interesą ginančio subjekto, nepagrįstumą ir kitus viešojo intereso gynimui civiliniame procese svarbius aspektus.

Reikšminiai žodžiai: viešasis interesas, viešojo intereso gynimas, civilinis procesas.

SUMMARY

PROTECTION OF PUBLIC INTEREST IN CIVIL PROCEDURE

Protection of public interest is the procedure which safeguards the most significant public value. Even though there might be an impression that this doctrine has been widely discussed and as a result it may lack scientific sensitivity, the author does not agree with that. The significance and characteristics of public interest are challenges themselves and as a consequence, they determine the importance of continuous investigation in the field of public interest.

Legal regulation changes, inconsistency of judicial practice and lack of systematic analysis of specific doctrines are of great importance for this investigation and reveal a wide range of research problems. However, the most important aspect of this research is that the author does not limit himself only to the field of the usual public interest research (for example, the doctrine of public interest or the concept of public interest). On the contrary, the author chooses new directions meanwhile paying attention to the important issues that previously have not been analysed. As a result, the problem of justifying the efficiency, the prosecutor's supervisory role and the legal basis of the state and municipalities are the areas that demonstrate the uniqueness of this very research. On the other hand, the researcher is not only a passive observer. After analysing scientific positions, the author looks for new arguments in order to deny or support the theories and discuss and justify his own position.

Finally, the researcher comes to the conclusions that allow one to decide on: 1) the prevailing concept of the shared values in Lithuania and the possible duality of the concepts; 2) the criterion on the justification of the public interest; 3) the approval of prosecutor's supervisory role; 4) the duties of the state and municipalities; 5) the groundlessness of the court, as an entity, protecting the public interest; and other aspects important for the protection of public interest in civil proceedings.

Keywords: public interest, protection of public interest, civil procedure.